

การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

นางสาวอังคณา สุวานิช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2555

Community Rice Center Development in Manorom District, Chainat Province

Miss Angkana Suwanich

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2012

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรัมย์ จังหวัดชัยนาท
ชื่อและนามสกุล นางสาวอังคณา สุวานิช
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สินีนุช กระจุกเมือง แสนเสริม

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2556

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์สมมาตร จงวานิช)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สินีนุช กระจุกเมือง แสนเสริม)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน อำเภอมนोरมย์ จังหวัดชัยนาท” ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และประสบการณ์ในการศึกษาที่มีคุณค่ายิ่ง

กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน และรองศาสตราจารย์ ดร. สนิษฐา คุรุทเมือง แสนเสริม ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นตลอดการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ โดยสละเวลาอันมีค่าเพื่อทุ่มเท สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้วิจัยรู้จักคิดและวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ด้วยเหตุด้วยผล และอาจารย์สมมาตร จงวนิช ซึ่งให้เกียรติมาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้แนวคิด คำแนะนำมาปรับปรุงและพัฒนาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณเกษตรอำเภอมนोरมย์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ขอขอบคุณประธาน กรรมการ และสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมืออันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ญาติ พี่น้อง ที่ได้มอบสิ่งที่ดีงามโดยเฉพาะด้านการศึกษา ได้ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างสม่ำเสมอ และขอขอบคุณเพื่อนๆทุกคน ที่ปรารถนาดี ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจ ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อังคณา สุวานิช

กรกฎาคม 2556

ชื่อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ผู้วิจัย นางสาวอังคณา สุวานิช รหัสนักศึกษา 2549000814

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน (2) รองศาสตราจารย์ ดร. สินีนุช ทรูทเมือง
แสนเสริม ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน (2) การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน (3) สภาพการผลิต สถานภาพการเป็นสมาชิก การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความพึงพอใจ และความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน (4) ปัจจัยในการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ประชากรที่ศึกษาคือสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท 139 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่มกับสมาชิกที่เป็นคณะกรรมการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.99 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา แรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 2.29 คน ไม่มีสถานะทางสังคม ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองคือรับจ้างทั่วไป ประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 28 ปี พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 45 ไร่ ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตร ใน 1 ปี ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 75.33 ตัน ราคาเมล็ดพันธุ์ข้าวต่อกิโลกรัมเฉลี่ย 14.83 บาท จำนวนผู้ผลิตแปลงพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 12.33 คน ผลิตข้าวพันธุ์กข. 31 ทั้ง 3 กลุ่ม มีการตรวจสอบการตัดพันธุ์ปนและคุณภาพเมล็ดพันธุ์ ไม่มีลานตากข้าว คัดเลือกคณะกรรมการศูนย์ข้าวโดยการเลือกตั้ง วาระ 2 ปี มีการบริหารจัดการศูนย์ การประชาสัมพันธ์ มีการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ อบรมถ่ายทอดความรู้ กำหนดแผนการดำเนินงาน กำหนดวัตถุประสงค์ ไม่มีกองทุนกู้ยืม รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่รัฐ มีความพึงพอใจสภาพการดำเนินงานด้านการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ และด้านกรรมการและผู้นำ กิจกรรมที่ต้องการคืออบรมถ่ายทอดความรู้ ด้านปัจจัยภายใน เช่น ผู้นำ สมาชิก การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน ทรัพยากรและเงินทุน กิจกรรมการผลิต ส่วนปัจจัยภายนอก เช่น การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่ สภาพพื้นที่ แนวทางการพัฒนา สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ระบบตรวจสอบควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพดี มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มศูนย์ข้าวฯ การประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐในเรื่องความรู้และการสนับสนุนด้านงบประมาณ ปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง การวางแผนดำเนินธุรกิจเพื่อต่อยอดกิจกรรมการผลิตในกลุ่ม ปัญหาคือสมาชิกไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ กลุ่มไม่มีแผนการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะคณะกรรมการควรให้คำแนะนำและวางแผนการดำเนินงานทุกขั้นตอน

คำสำคัญ ศูนย์ข้าวชุมชน การดำเนินงาน แนวทางการพัฒนา

Thesis title: Community Rice Center Development in Manorom District, Chainat Province
Researcher: Miss Angkana Suwanich; **ID:** 2549000814;
Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);
Thesis advisors: (1) Bumpen Keowan, Associate Professor; (2) Dr. Sineenuch Krutmuang Sanserm, Associate Professor; **Academic year :** 2012

Abstract

The objectives of this research were to study (1) socio-economic circumstance of the Community Rice Center members (2) operations of the Community Rice Center (3) production circumstance, membership circumstance, receiving information and news, satisfaction and needs of the Community Rice Center members (4) operations factors and directions for the Community Rice Center development (5) problems and recommendations for the Community Rice Center development.

The population in this study comprised a number of 139 members of the Community Rice Center development in Manorom District, Chainat Province. Data was collected by questionnaires distributed to the Community Rice Center members, and issues analysis when discussed with the members who were the Board. Obtained data was analyzed by computer programs. Statistics used included frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean and standard deviation.

From the research results, it was found most of the farmers were Buddhist female with the average age at 51.99 years. They completed primary education level. Their average household labor was 2.29 persons. Apart from being members of the Community Rice, most of them became members of the agricultural cooperatives body. They did not have any social status. Their main occupation was farmer while their subordinate occupation was hired labor. Their average experience in rice farming was 28 years. Their average occupied area was 45 rai. Most of them applied loan from the agricultural cooperatives. Their average production of rice seeds was 75.33 tons in one year. The average price of rice seeds was 14.83 baht/kg. The average number of farmer producing patches for rice seeds propagation was 12.33 persons. All of the three groups produced Kor Khor or RD 31. Seeds of mixed variety, harvest and seeds quality would be examined. There was no rice ground. Election of the Board of Community Rice Center was organized holding two-year term of service. At the Center, there was a report of organizing management administration of the Center, public relations, purchase and sale of rice seeds variety, knowledge transfer training, identification of work plan, identification of objectives, but no fund for loan, receiving news and information from official staff and satisfactory circumstance towards purchase and sale of rice seeds variety. For the Board and leaders, their needs included knowledge transfer training on production factors, internal factors i.e. leaders, members, management administration of the Center, resources and capital, production activity as well as external factors i.e. operations of the government sector, authorities, physical condition of the area, and general circumstance. In terms of the directions for the Center development; it required members participation in the Center operations by jointly planning together, promoting qualified quality control in production system, knowledge sharing between the Community Rice Center groups, coordinating continuously with government agency about knowledge, budget contribution, production factors and business planning to proceed with further production activity among the groups. In terms of problems, members were found failed to practice according to production steps of rice seeds variety. The groups did not undertake continued separation of seeds of mixed variety, none of work plan and none of production plan was found. The Board was suggested to provide advice and to plan every step in the Center operations.

Keywords: Community Rice Center, Operations, Development Guidelines

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้.....	8
แนวคิดและทฤษฎีความพึงพอใจ.....	13
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT).....	17
สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว.....	19
การดำเนินการศูนย์ข้าวชุมชน.....	21
สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการปลูกข้าวของอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท.....	32
การก่อตั้งและพัฒนาการของศูนย์ข้าวชุมชนอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	35
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	40
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	40
การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	42

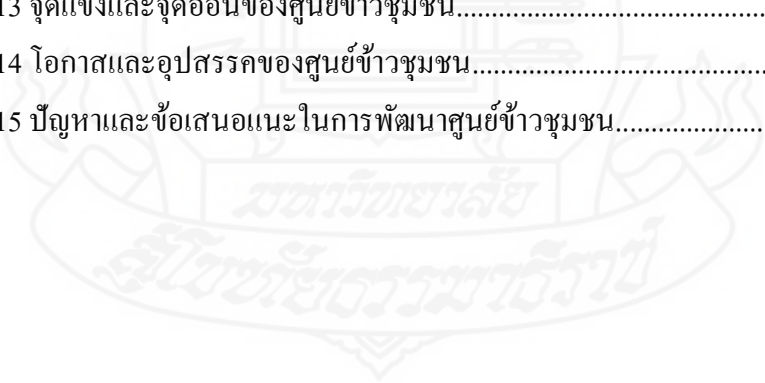
สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	44
ตอนที่ 1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอโนนรัมย์ จังหวัดชัยนาท.....	44
ตอนที่ 2 การดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรัมย์ จังหวัดชัยนาท.....	52
ตอนที่ 3 สภาพการผลิต สถานภาพการเป็นสมาชิก การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความพึงพอใจ และความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรัมย์ จังหวัด ชัยนาท.....	62
ตอนที่ 4 ปัจจัยและแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรัมย์ จังหวัดชัยนาท...	70
ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรัมย์ จังหวัด ชัยนาท.....	74
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	76
สรุปการวิจัย	76
อภิปรายผล	81
ข้อเสนอแนะ	86
บรรณานุกรม	88
ภาคผนวก	94
ก แบบสอบถามสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน.....	95
ข แบบสอบถามคณะกรรมการศูนย์ข้าวชุมชน.....	101
ประวัติผู้วิจัย	108

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล.....	46
ตารางที่ 4.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานในภาคการเกษตร การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร และสถานะทางสังคม.....	46
ตารางที่ 4.3 ลักษณะการประกอบอาชีพ ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนและลักษณะการถือครอง ที่ดิน และสถานะการกู้ยืม.....	48
ตารางที่ 4.4 ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน.....	52
ตารางที่ 4.5 การดำเนินการด้านการบริหารศูนย์ข้าวชุมชน.....	57
ตารางที่ 4.6 การดำเนินการด้านการถ่ายทอดความรู้ศูนย์ข้าวชุมชน.....	59
ตารางที่ 4.7 การดำเนินการด้านการบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ข้าวชุมชน.....	59
ตารางที่ 4.8 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว.....	62
ตารางที่ 4.9 สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน.....	64
ตารางที่ 4.10 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าว.....	66
ตารางที่ 4.11 ความพึงพอใจกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน.....	67
ตารางที่ 4.12 กิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในศูนย์ข้าวชุมชน.....	69
ตารางที่ 4.13 จุดแข็งและจุดอ่อนของศูนย์ข้าวชุมชน.....	70
ตารางที่ 4.14 โอกาสและอุปสรรคของศูนย์ข้าวชุมชน.....	72
ตารางที่ 4.15 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน.....	74

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 กระบวนการรับรู้	9
ภาพที่ 2.2 การเกิด “ความพึงพอใจ” ของบุคคล.....	16
ภาพที่ 2.3 ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวทั้งประเทศใน 1 ปี.....	20
ภาพที่ 4.1 ที่ทำการศูนย์ข้าวชุมชน.....	53
ภาพที่ 4.2 ฉางข้าวศูนย์ข้าวชุมชนทำถนน.....	54
ภาพที่ 4.3 เมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนทำถนน.....	54
ภาพที่ 4.4 แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชน.....	55
ภาพที่ 4.5 การประชุมชี้แจงการดำเนินงานของศูนย์ข้าว.....	56

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2544) กล่าวว่าข้าวเป็นพืชอาหารประจำชาติที่มีตำนานประวัติศาสตร์มายาวนาน ปรากฏเป็นร่องรอยพร้อมกับอารยธรรมไทยมาไม่น้อยกว่า 5,500 ปี ซึ่งมีหลักฐานจากแถบข้าวที่เป็นส่วนผสมของดินใช้เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง ที่โนนนกทา ตำบลบ้านโคก อำเภอกุเวียง อีสานนิชฐานได้ว่าเป็นเมล็ดข้าวที่เก่าแก่ที่สุดของไทย รวมทั้งยังพบหลักฐานเมล็ดข้าวที่ขุดพบที่ถ้ำปุงสูง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยแถบข้าวที่พบนี้มีลักษณะของข้าวเหนียวเมล็ดใหญ่ที่เจริญงอกงามในที่สูง เป็นหลักฐานที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเก่าแก่ที่สุดคือประมาณ 3,500 ปีก่อนคริสต์ศักราช หลักฐานอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าสยามประเทศเป็นแหล่งปลูกข้าวมาแต่โบราณข้าวที่ปลูกในประเทศไทยนั้นมีหลากหลายชนิด มีทั้งชนิดข้าวเจ้า และข้าวเหนียว มีทั้งพันธุ์ที่ปลูกเฉพาะนาปี และปลูกได้ตลอดปีและมีบางพันธุ์เป็นข้าวหอม พันธุ์ข้าวส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง มีความต้านทานต่อโรคและแมลงที่สำคัญ มีคุณภาพการหุงต้ม ตามความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนทนทานต่อสภาพแวดล้อม ที่เป็นปัญหาสำคัญ อย่างไรก็ตามการปรับปรุงพันธุ์ข้าว ยังคงต้องดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพราะพันธุ์ที่ออกแนะนำแล้ว ปัจจุบันบางพันธุ์เกษตรกรอาจจะยังคงนิยมปลูกอยู่ แต่บางพันธุ์เกษตรกรอาจเลิกปลูก เนื่องจากมีข้อด้อยบางประการ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2555) กล่าวว่าในปี 2554/55 ประเทศไทยสามารถผลิตข้าวได้ประมาณ 31 ล้านตันข้าวเปลือก การใช้ในประเทศ ประกอบด้วยการบริโภค การใช้ทำพันธุ์ และใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และอื่นๆ โดยปี 2555 คาดว่าจะมีการใช้ในประเทศ 19.97 ล้านตันข้าวเปลือก เพิ่มขึ้นจาก 18.31 ล้านตันข้าวเปลือกของปี 2554 คิดเป็นร้อยละ 9.04 การผลิตข้าวของเกษตรกรไทยมีปัจจัยที่มีความสำคัญในการผลิตข้าวคือ เมล็ดพันธุ์ข้าว เพราะเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีสามารถเพิ่มผลผลิตให้แก่เกษตรกรได้ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวประมาณ 69 ล้านไร่ ซึ่งถ้าในการเพาะปลูกนี้ต้องใช้พันธุ์ข้าวประมาณ 600,000 ตัน แต่การผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชนได้เพียงปีละ 333,350 ตัน ส่งผลทำให้ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี นอกจากนี้ ภาคเอกชนที่ทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ ส่วนใหญ่ยังไม่มีระบบควบคุม

คุณภาพ ทำให้เมล็ดพันธุ์ที่จำหน่ายให้ชาวนาไม่มีคุณภาพเพียงพอ และชาวนาสวนใหญ่ไม่ได้ตระหนักถึงผลดีจากการใช้ เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี ยังคงใช้เมล็ดพันธุ์เดิมอย่างต่อเนื่อง

ภาคกลางเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกข้าวมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศ ซึ่งจังหวัดชัยนาทมีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 570,000 ไร่ มีพื้นที่ที่มารองจากพระนครศรีอยุธยาที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุด ในภาคกลาง ในพื้นที่อำเภอโมรรมย์ จังหวัดชัยนาท มีพื้นที่ทำนาประมาณ 75,298 ไร่ (ข้อมูลทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ ปี 2555/56) ประสบปัญหาด้านเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากมีเมล็ดพันธุ์ที่ดีไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรทำให้เกษตรกรซื้อเมล็ดพันธุ์ที่ไม่มีคุณภาพมาเพาะปลูก ซึ่งทำให้ได้ข้าวที่ไม่มีคุณภาพ ผลผลิตต่ำ และมีพันธุ์ปนปริมาณมาก เป็นต้น และเกษตรกรยังไม่ตระหนักถึงผลดีของการใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ มีการใช้เมล็ดพันธุ์เดิมในการผลิตฤดูต่อไป ทำให้ข้าวไม่ได้คุณภาพ รวมถึงเกษตรกรยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพว่าสามารถเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้แก่ตัวเกษตรกรอย่างไร ดังนั้นควรมีการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีให้แก่เกษตรกร โดยศูนย์ข้าวชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเกษตรกรให้มีความสามารถในการผลิตและการตลาดข้าว เป็นชาวนามีอาชีพ รวมทั้งสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร ซึ่งในอำเภอโมรรมย์ จังหวัดชัยนาท มีศูนย์ข้าวชุมชน ทั้งหมด 3 ศูนย์ แต่การที่จะส่งเสริมให้ศูนย์ข้าวชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเกษตรกรนั้น ควรทำการศึกษาศักยภาพและการพัฒนาของศูนย์ข้าวชุมชน ให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรในชุมชน กระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีสู่ชาวนาอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง เป็นการพัฒนาองค์กรเกษตรกรชาวนาให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนอำเภอโมรรมย์ จังหวัดชัยนาท มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอโมรรมย์ จังหวัดชัยนาท

2.2 เพื่อศึกษาการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโมรรมย์ จังหวัดชัยนาท

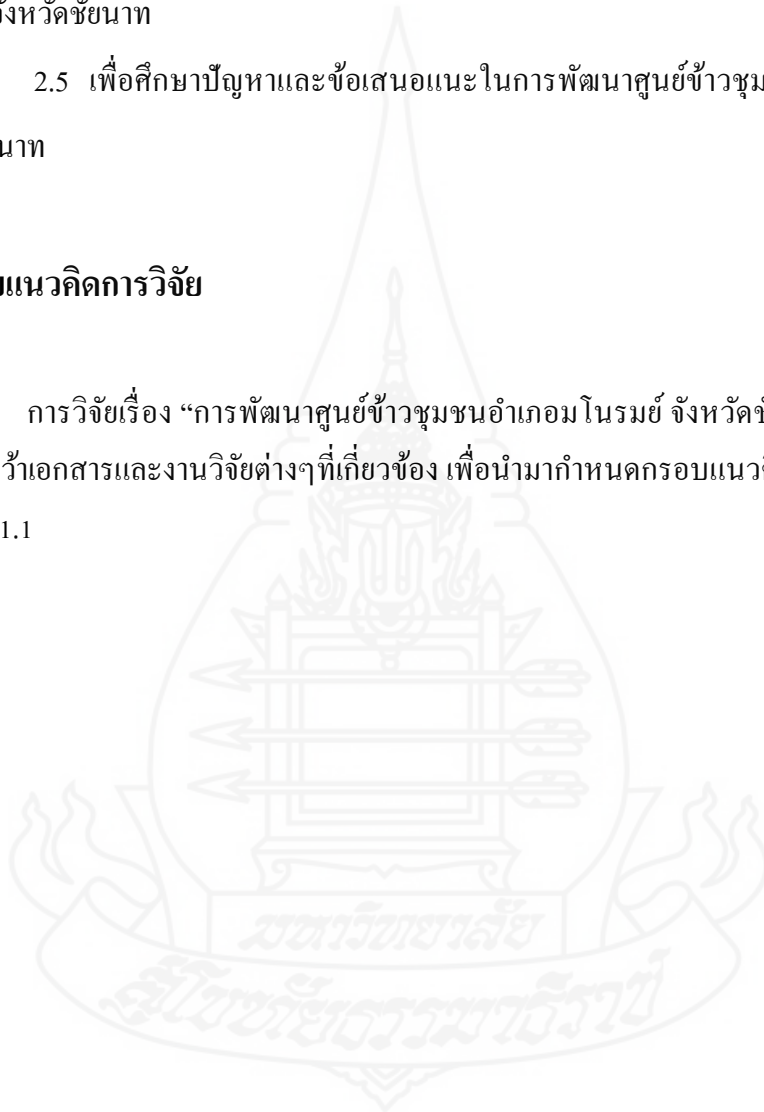
2.3 เพื่อศึกษาสภาพการผลิต สถานภาพการเป็นสมาชิก การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความพึงพอใจ และความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมนอ จังหวัดชัยนาท

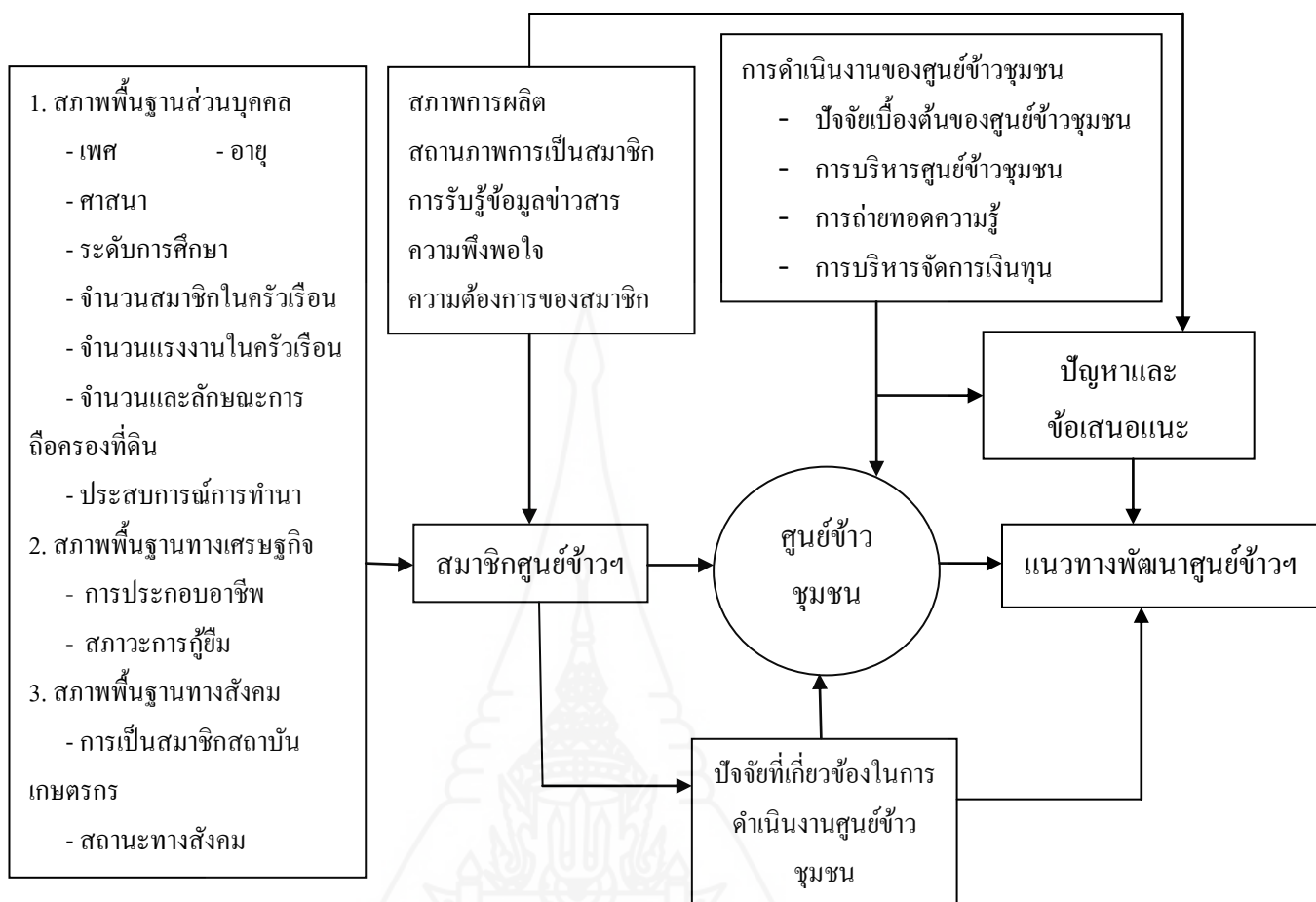
2.4 เพื่อศึกษาปัจจัยในการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมนอ จังหวัดชัยนาท

2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมนอ จังหวัดชัยนาท

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนอำเภอมนอ จังหวัดชัยนาท” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชนอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาศูนย์ข่าวชุมชนในอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ทั้ง 3 กลุ่ม คือ ศูนย์ข่าวชุมชนตำบลท่าฉนวน ศูนย์ข่าวชุมชนตำบลวัดโคก และศูนย์ข่าวชุมชนตำบลไร่พัฒนา

4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ศึกษาสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนในอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาทในเรื่อง สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ การดำเนินงานศูนย์ข่าวชุมชน สภาพการผลิต สถานภาพการเป็นสมาชิก การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความพึงพอใจ และความต้องการของสมาชิกต่อ

การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน ปัจจัยการดำเนินการและแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลของศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาทตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม 2556

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ศูนย์ข้าวชุมชน หมายถึง กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพทำนา และได้ขึ้นทะเบียนศูนย์ข้าวชุมชนกับกรมการข้าว โดยมีวัตถุประสงค์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวกระจายให้แก่สมาชิกและเกษตรกรทั่วไป และเป็นแหล่งเรียนรู้ในการทำนา

5.2 คณะกรรมการศูนย์ข้าวชุมชน หมายถึง เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของศูนย์ข้าวชุมชน และได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน เป็นคณะกรรมการเพื่อบริหารงานศูนย์ข้าวชุมชน

5.3 การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน หมายถึง การดำเนินงานของคณะกรรมการในศูนย์ข้าวชุมชน ได้แก่ การบริหารและประสานงาน การผลิต การตลาด การประชาสัมพันธ์ เหมือง/บัญชี เป็นต้น

5.4 แนวทางการพัฒนา หมายถึง กระบวนการในการดำเนินการซึ่งได้จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค แล้วจับคู่เพื่อหาแนวทางในการดำเนินงาน

5.5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ปัจจัยภายในศูนย์ข้าวชุมชนที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน และปัจจัยภายนอกศูนย์ข้าวชุมชนที่เป็นโอกาสและอุปสรรค

5.6 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง ลักษณะความเป็นอยู่ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของศูนย์ข้าวชุมชน ในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย ประสบการณ์การทำนา การประกอบอาชีพ การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เป็นต้น

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินการและการวางแผนพัฒนางานของคณะกรรมการศูนย์ข้าวชุมชน ให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เพียงพอ กระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีสู่ชาวนาอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง เป็นการพัฒนาองค์กรเกษตรกรชาวนาให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

6.2 ข้อมูลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน ให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีสู่ชาวนาอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

6.3 นำผลการศึกษาไปปรับใช้กับศูนย์ข้าวชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ผู้ศึกษาได้มี
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิด โดยมีประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้
  2. แนวคิดและทฤษฎีความพึงพอใจ
  3. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT)
  4. สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว
  5. การดำเนินการศูนย์ข้าวชุมชน
  6. สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการปลูกข้าวของอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท
  7. การก่อตั้งและการพัฒนาการของศูนย์ข้าวชุมชนอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท
  8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

1.1 ความหมายของการรับรู้

การรับรู้ (Perception) เป็นสภาพทางจิตวิทยาที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ซึ่งมีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรม มีผู้ให้ความหมายของการรับรู้ไว้ดังต่อไปนี้

สร้อยตระกูล (ติวานนท์) อรรถมานะ (2541 : 59) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ หมายถึง การที่บุคคลรู้สึกในสิ่งเร้าต่างๆ รอบตัวเขา นั่นก็เท่ากับว่าความรู้สึกนั้นได้ส่งข้อมูลดิบ (Raw Data) เข้ามาสู่ประสาททั้ง 5 จากนั้นก็จะเป็นการตีความหมายในข้อมูลดิบเหล่านั้นแล้วจึงเกิดการรับรู้หรือจินตภาพ (Perception) ขึ้น

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2548 : 25) ได้กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลมีการเลือกสรร (Select) จัดระเบียบ (Organize) ตีความ (Interpret) เกี่ยวกับสิ่งกระตุ้น (Stimulus) หรือข้อมูลที่ได้รับ โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ (1) ได้เห็น (Sight) (2) ได้ยิน (Hearing) (3) ได้กลิ่น (Smell) (4) ได้ลิ้มรส (Taste) (5) ได้สัมผัส (Touch) หรือเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลจัดระเบียบและตีความสิ่งที่สัมผัสเพื่อให้ความหมายของสภาพแวดล้อม

Mowen and Minor (1998 อ้างถึงใน พรพนวดี ขำจริง 2552:16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเปิดรับต่อข้อมูลข่าวสาร ตั้งใจรับข้อมูลนั้นและทำความเข้าใจความหมาย และได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ในขั้นเปิดรับ (Exposure Stage) ผู้บริโภคจะรับข้อมูลโดยผ่านทางประสาทสัมผัสในขั้นตั้งใจรับ (Attention Stage) ผู้บริโภคจะแบ่งปันความสนใจมาสู่สิ่งเร้านั้น และขั้นสุดท้าย คือ ขั้นเข้าใจความหมาย (Comprehension Stage) ของผู้บริโภค

Scherrnerhorn, Hunt and Osborn (2000 อ้างถึงใน เพ็ญผล โสภณ 2550:11) ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการทั้งหมดซึ่งบุคคลได้รับ รวบรวม จัดระบบ และตีความสารสนเทศนั้นจากสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น

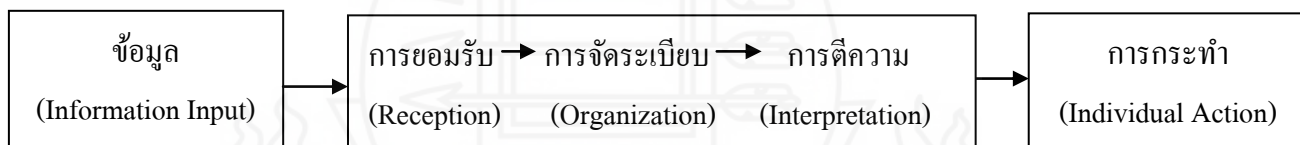
จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลเปิดรับต่อข้อมูลข่าวสาร และทำความเข้าใจต่อข่าวสารนั้น ตอบสนองออกมาในรูปความคิด ความรู้ ความเข้าใจ

1.2 กระบวนการรับรู้

มีผู้กล่าวถึงกระบวนการรับรู้ (Perception Process) ตามหลักวิชาการดังนี้
 สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (2541:60) กล่าวไว้ว่า กระบวนการย่อย
 ของการรับรู้เป็นการแสดงถึงความสลับซับซ้อนและธรรมชาติของการกระทำตอบโต้ในการรับรู้
 แบ่งกระบวนการย่อยได้เป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. สภาพแวดล้อมภายนอก
2. การเผชิญหน้ากับสิ่งเร้า
3. การคัดเลือก
4. การจัดระเบียบ
5. การตีความ

Schermerhorn (1980 : 409-410 อ้างถึงใน สกาวรัตน์ อินทสมบัติ 2543 : 10) ได้ให้
 ความหมายว่า กระบวนการรับรู้เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาเบื้องต้นในการตีความสิ่งเร้าที่ได้
 สัมผัสต่างๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีความสำคัญสำหรับผู้รับรู้ การรับรู้เป็นสิ่งที่ทำให้ปัจเจก
 บุคคลมีความแตกต่างกัน ไม่มีบุคคลใดที่จะมีการรับรู้ที่เหมือนกับบุคคลอื่น เพราะเมื่อบุคคลอื่น
 ได้รับสิ่งเร้าหรือสิ่งรับรู้ก็จะประมวลสิ่งรับรู้นั้นเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายเฉพาะตัวเอง ดัง
 ภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กระบวนการรับรู้

ที่มา: Schermerhorn (1982 : 409-410)

Kimble และ Garnezy (1963 อ้างถึงใน สุรัชย์ เปียงตั้ง 2547 : 17) ได้เรียงลำดับ
 ขั้นตอนกระบวนการรับรู้เป็นกระบวนการย่อยๆ ดังนี้

1. สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกได้ทำให้บุคคลสามารถสัมผัสได้การ
 บันทึกปรากฏการณ์ (Registration) เป็นความรู้สึกบางอย่างที่ได้รับจากสิ่งเร้าหรือสถานการณ์โดย
 ผ่านประสาทสัมผัส

2. การตีความหมาย (Interpretation) เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่ประมวลผลว่า
 สิ่งเร้าหรือสถานการณ์นั้นมีความหมายอย่างไร และมีความรู้สึกอย่างไรกับความหมายนั้น

3.การย้อนกลับ (Feed Back) เป็นปฏิบัติการทางด้านการรับรู้อย่างแท้จริง เพราะบุคคลจะเพิ่มปัจจัยนำเข้าบางอย่างเข้าไปในกระบวนการ เช่น ค่านิยมของตน

4.ปฏิกริยาโต้ตอบ (Response) เป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับผลแห่งการรับรู้ นั้น จากกระบวนการย่อยดังกล่าว จะเห็นว่ากระบวนการรับรู้จะเกิดขึ้นและสิ้นสุดอย่างสมบูรณ์ที่การแสดงปฏิกริยาโต้ตอบเสมอ

จากกระบวนการรับรู้ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า กระบวนการรับรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลเลือกรับแล้วแปลความหมายของสิ่งเร้าที่ได้รับสัมผัส โดยในกระบวนการแปลความหมายนั้นจะเป็นไปในลักษณะตามระดับความรู้และประสบการณ์ของตนเอง

1.3 ประเภทของการรับรู้

มีผู้ให้ความหมายประเภทของการรับรู้ไว้ ดังนี้

บุบผา พวงมาลี (2542 : 14) ได้สรุปว่า ประเภทของการรับรู้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1.การรับรู้ด้านอารมณ์ คือ การตีความหมายเกี่ยวกับอารมณ์ภายในบุคคล อารมณ์เป็นพฤติกรรมภายในบุคคล เป็นสิ่งที่ยากต่อการเข้าใจ แต่เป็นสิ่งที่ดีต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2.การรับรู้ด้านบุคลิกภาพ คือ การรับรู้เกี่ยวกับลักษณะและความสามารถของบุคคล การที่บุคคลได้พบหรือได้รับการแนะนำให้รู้จักบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะสังเกตลักษณะแบบอย่างในตัวผู้ถูกแนะนำเพื่อจะได้จดจำบุคคลนั้นได้

3.การรับรู้ข่าวสาร คือ การที่บุคคลตระหนักและมีปฏิกริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าโดยปกติคนเรารับรู้ผ่านโดยรับสื่อระบบสัมผัสซึ่ง ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง และกล้ามเนื้อ ข่าวสารที่ระบบรับสัมผัสจากสิ่งแวดล้อมจะถูกส่งต่อไปยังสมองเพื่อให้เกิดความรู้สึก และสมองจะตีความสิ่งที่ได้รู้สึกต่อไปอีกขั้นหนึ่งเป็นการรับรู้

ชลรัตน์ ชลมารค (2546 : 51-52) ได้สรุปว่า การรับรู้ของบุคคลแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.การรับรู้เกี่ยวกับบุคคล ก่อให้เกิดความประทับใจ ความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับคนอื่นๆ การรับรู้ระหว่างบุคคลจะบอกให้ทราบถึงการตัดสินใจ

2.การรับรู้เกี่ยวกับสังคมในรูปแบบต่างๆ ไป จะครอบคลุมถึงการรับรู้กระบวนการทางสังคม คือ ความสัมพันธ์ของคนอื่นรวมถึงการรับรู้เกี่ยวกับกลุ่มชนและสถาบันทางสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ประเภทของการรับรู้ ประกอบด้วย การรับรู้ด้าน อารมณ์ การรับรู้ด้านบุคลิกภาพ และการรับรู้ข่าวสาร การรับรู้ของบุคคลก่อให้เกิดความ ประทับใจ ความคิดเห็น ความรู้สึก และครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ทางสังคม

1.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลได้มีผู้ศึกษา ไว้ดังนี้

ถวิล ธาราโกชน และศรันย์ คำริสุข (2541 : 75-77) กล่าวไว้ว่า ความแตกต่างกัน ในภูมิลัทธิ ประสบการณ์ ลักษณะประจำตัวของแต่ละบุคคล ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสิ่ง ต่างๆ และเวลาที่เปลี่ยนไปจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับรู้ของคน ดังนี้

1.การใส่ใจ (Attention) การใส่ใจเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการรับรู้ การที่ บุคคลมีการรับรู้ในเรื่องใดบุคคลจะต้องเกิดการใส่ใจสิ่งนั้น การใส่ใจเป็นเสมือนกระบวนการ เตรียมพร้อมที่จะรับรู้ การเกิดการใ้ใจนั้นจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 2 ประการ คือ ภาวะของผู้ รับรู้ (State of the Perceiver) และคุณลักษณะของสิ่งเร้า (Stimulus Characteristics)

1.1 ภาวะของผู้รับรู้ หมายถึง บุคคลแต่ละคนเกิดมามีสถานภาพต่างกัน เจริญเติบโตมาในสังคมที่ต่างกันย่อมทำให้มีความนึกคิดแตกต่างกันไปด้วย ความแตกต่างกันใน ด้านความต้องการ (Need) แรงจูงใจ (Motive) และการคาดหวัง (Expectancy) เป็นเสมือน ตัวกระตุ้นให้บุคคลเกิดการใส่ใจ

1.2 คุณลักษณะของสิ่งเร้า เป็นสิ่งที่บุคคลได้พบ ได้รู้สึก และจะทำให้บุคคลเกิด การใส่ใจมากน้อยเพียงใด อาจเกิดจากความเข้ม ขนาดของสิ่งเร้า ทำตรงกันข้ามหรือทำแปลก ออกไป การทำซ้ำ การเคลื่อนไหว

2.ประสบการณ์เดิม (Previous Experience) ประสบการณ์เดิมเป็นเหมือนเครื่องมื่อ อย่างหนึ่งที่จะทำให้การตีความจากการรู้สึกแจ่มชัดขึ้น

3.การเตรียมการคิดและสถานการณ์ห้อมล้อม (Mental Set and Context) การมีชีวิต อยู่ในสังคมที่อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมมากมาย

ประทีพย์ คนทัด (2545 : 19) ได้สรุปว่า ปัจจัยที่กำหนดการรับรู้ หมายถึง สิ่งที่มี อิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล ที่สำคัญมีความสนใจ ความรู้ ประสบการณ์เดิม ลักษณะของสิ่งเร้า และแรงจูงใจ เป็นต้น ซึ่งอิทธิพลดังกล่าว แบ่งออกเป็นอิทธิพลจากภายนอก เช่น สิ่งเร้าต่างๆ และ อิทธิพลจากภายใน เช่น อวัยวะรับสัมผัส การรับรู้ประสบการณ์ แรงจูงใจ หรืออิทธิพลทางสังคม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้รับรู้นั้น ได้แก่

1.ปัจจัยทางด้านสรีระของร่างกาย ได้แก่ ระบบประสาทสัมผัส เช่น หู ตา จมูก ลิ้น เป็นต้น

2.ปัจจัยทางด้านคุณลักษณะของผู้รับรู้ ได้แก่ ทักษะคิด อารมณ์ ค่านิยม ความต้องการ แรงจูงใจ บุคลิกภาพ ประสบการณ์ หรือความถี่ของประสบการณ์นั้น เป็นต้น

3.ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ตำแหน่ง และบทบาททางสังคม องค์ประกอบทางสังคม วัฒนธรรม การจัดการองค์การ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว

Schermerhorn, Hunt and Osborn (2000 อ้างถึงใน เพ็ญผล โสภณ 2550) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่สนับสนุนความแตกต่างในการรับรู้ และกระบวนการรับรู้ของบุคคลในการทำงาน ประกอบไปด้วยคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

1.ตัวผู้รับรู้ คือ ประสบการณ์ที่ผ่านมาของบุคคล ความต้องการหรือแรงจูงใจ บุคลิกภาพ ค่านิยมและทักษะคิด เช่น ผู้ที่มีทักษะคิดทางลบต่อสภาพแรงงานอาจมองเหตุการณ์ว่าเป็นศัตรูกัน เมื่อเจ้าหน้าที่สภาพแรงงานท้องถิ่นมาเยี่ยมที่องค์การ

2.สิ่งแวดล้อม คือ สภาพทางกายภาพ สังคมและบริบทขององค์การ สามารถมีอิทธิพลต่อกระบวนการรับรู้ได้

3.สิ่งที่รับรู้ คือ ลักษณะที่รับรู้ บุคคล วัตถุ หรือเหตุการณ์ เช่น การตัดกัน ความเข้ม การแยกกันของภาพและพื้น ขนาด ความเคลื่อนไหว การทำซ้ำๆ และความแปลกใหม่

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ประกอบด้วย ปัจจัยภายในตัวผู้รับรู้ ได้แก่ ทักษะคิด อารมณ์ ค่านิยม ความต้องการ แรงจูงใจ บุคลิกภาพ และประสบการณ์เดิม และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ตำแหน่ง บทบาททางสังคม องค์ประกอบทางสังคม และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เป็นต้น

1.5 การวัดการรับรู้

พิศาลกร พิศาลกุล (2545:28) ได้สรุปว่า การรับรู้ คือ คุณสมบัติทางความคิดของบุคคลต่อสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นอันเนื่องมาจากการมีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งนั้นๆ โดยการแปลความสิ่งสัมผัสให้มีความหมายซึ่งสามารถวัดได้โดยการวัดความเห็นของบุคคลนั้นๆ ซึ่งอาจใช้แบบทดสอบหรือแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวัด

Baron and Byrne (อ้างถึงใน ระพิน โอนอ่อน 2543:19) ได้กล่าวว่า วิธีการวัดการรับรู้สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1.วิธีการสังเกต การสังเกตการณ์รับรู้บุคคลทำได้ 4 วิธี คือ พิจารณาที่ใบหน้าของบุคคลว่ามีการแสดงออกทางสีหน้าอย่างไร สังเกตที่สายตาหรือแววตา พิจารณาที่บุคลิกภาพ อากัปกริยาท่าทางของร่างกาย และพิจารณาที่เจตนาอารมณ์ของบุคคลว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมีเจตนาอย่างไร

2. การใช้แบบสอบถาม ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

2.1. แบบสอบถามที่มีคำถามเป็นข้อความเพียงความคิดเดียว โดยให้ผู้เลือกตอบตอบว่า เห็นด้วย – ไม่เห็นด้วย ใช่ – ไม่ใช่ ถูก – ผิด ซึ่งในบางครั้งอาจมีคำว่าไม่แน่ใจอยู่ด้วยก็ได้

2.2. แบบสอบถามที่มีตัวเลือกหลายประเด็นตามสเกล เป็นคำถามที่มีประโยคคำถามและคำตอบที่แบ่งระดับการรับรู้ว่ามีน้อยเพียงใดออกเป็น 5 ระดับ หรือ 7 ระดับ หรืออื่นๆ เช่น น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด หรือเห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย

2.3. แบบสอบถามที่มีคำถามแบบใช้ความหมายคำตรงกันข้าม เป็นการใช้คำหรือวลีที่มีความหมายตรงกันข้ามกันเป็นคู่ๆ โดยมีมาตรวัดตามแนวนอน แล้วให้ผู้ตอบเลือกตามสภาพการรับรู้ที่มีต่อเรื่องนั้นๆ

Krathwohl and Others (อ้างถึงใน วราภรณ์ จันเศรษฐ 2547 : 13) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวัดการรับรู้ ดังนี้

1. การวัดการรับรู้จะต้องวัดพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสำนึก โดยการรับรู้หรือการยอมรับว่ามีสิ่งนั้นหรือเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น

2. การที่จะมีการรับรู้เรื่องใดนั้นจะต้องมีความรู้หรือเคยรู้จักกับสิ่งนั้นมาก่อนถึงแม้ว่าจะเป็นการรู้จักอย่างผิวเผินก็ตาม

3. ขอบเขตของการรับรู้ มีตั้งแต่การรับรู้อย่างผิวเผินจนถึงการรับรู้อย่างลึกซึ้ง

4. การรับรู้ที่เกิดขึ้นจะเริ่มจากการรับรู้อย่างผิวเผินก่อนแล้วจึงจะเกิดการรับรู้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

5. ในการสร้างแบบการวัดการรับรู้ สถานการณ์ที่สร้างเพื่อให้การรับรู้เกิดขึ้นจะต้องไม่มีการชี้แนะหรือชักนำโดยตรงจากผู้ให้การวัดว่ามีสิ่งของหรือมีปรากฏการณ์นั้นอยู่

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การวัดการรับรู้เป็นการวัดความคิดเห็น ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมของบุคคล การวัดการรับรู้จำแนกได้ 2 วิธี คือ วิธีการสังเกต โดยการสังเกตกริยาท่าทางของบุคคลว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมีเจตนาอย่างไร และวิธีการใช้แบบสอบถามเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจต่อสิ่งนั้น

2. แนวคิดและทฤษฎีความพึงพอใจ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกลึกหรือเจตคติบุคคลที่มีต่องานที่ทำ เป็นความรู้สึกลึกที่เกิดขึ้นจากการได้รับรับการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ ส่วนความพึงพอใจจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความต้องการและสิ่งจูงใจต่างๆ ซึ่ง Barnard อ้างในเกสส์

แก้ว รุ่งเรือง (2548 : 16) ได้กล่าวถึงสิ่งจูงใจที่ใช้เป็นเครื่องกระตุ้นบุคคลให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานไว้ดังนี้

2.1.1 สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ (material inducement) ได้แก่ เงิน สิ่งของหรือสภาวะทางกายให้แก่ผู้ปฏิบัติงานและสิ่งจูงใจที่เป็นโอกาสของบุคคลซึ่งไม่ใช่วัตถุ (personal nonmaterial opportunities) เช่น เกียรติภูมิ อำนาจ การใช้สิทธิพิเศษ

2.1.2 สภาพทางกายที่พึงปรารถนา (desirable physical condition) คือ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอันอาจก่อให้เกิดความสุขทางกายในการทำงาน ได้แก่ สถานที่ทำงาน เครื่องมือ สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน

2.1.3 ผลประโยชน์ทางอุดมคติ (ideal benefactions) หมายถึงสมรรถภาพของหน่วยงานที่สนองความต้องการของบุคคลในด้านความภาคภูมิใจที่แสดงฝีมือ การได้มีโอกาสช่วยเหลือครอบครัวตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการได้แสดงความภักดีต่อหน่วยงาน

2.1.4 ความดึงดูดใจทางสังคม (associational attractiveness) คือความสัมพันธ์อันดีมิตรกับผู้ร่วมงาน อันจะทำให้เกิดความผูกพันและความพึงพอใจร่วมกับหน่วยงานและสภาพของการอยู่ร่วมกัน ที่เป็นความพึงพอใจของบุคคลในด้านสังคมหรือความมั่นคงในสังคม ซึ่งจะทำให้รู้สึกมีหลักประกันและมีความมั่นคงในการทำงาน

2.1.5 การปรับสภาพการทำงานให้เหมาะสมกับวิธีการและทัศนคติของบุคคล (adaptation of conditions to habitual methods and attitudes) หมายถึงการปรับปรุงตำแหน่งงาน วิธีการทำงานได้สอดคล้องกับความสามารถของบุคลากร

2.1.6 โอกาสที่มีส่วนร่วมในการทำงาน (opportunity of enlarged participation) คือการเปิดโอกาสให้บุคลากรรู้สึกมีส่วนร่วมในงาน

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่าความพึงพอใจหมายถึง การได้รับการตอบสนองจนรู้สึกพอใจจากงานที่ทำ

2.2 ความหมายของความพึงพอใจในการทำงาน ได้มีนักวิจัยและนักศึกษาได้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้หลายประการคือ

บริบูรณ์ บ่อเกิดทรัพย์ (2537 : 7-8) อ้างตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2525 : 288) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “พึง” เป็นคำช่วยกริยาอื่น แปลว่า “ควร” เช่น พึงใจ หมายความว่าพอใจ ชอบใจ Good ใน วิทยา บุตรดี (2533 : 10) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า หมายถึงคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือระดับความพึงพอใจซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่างๆ และทัศนคติของบุคคลที่มีต่องาน

วัลยา บุตรดี (2533 : 9) อ้างถึงใน สุเทพ พานิชพันธุ์ (2541 : 17) เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถลดความตึงเครียดของผู้ทำงานให้น้อยลง และความตึงเครียดนี้มีผลมาจากความต้องการของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีความต้องการมากจะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้อง ถ้าเมื่อใดความต้องการได้รับการตอบสนอง ความเครียดจะน้อยลงหรือหมดไป ทำให้เกิดความพึงพอใจ

วิชัย มะลิซ้อน (2538 : 10) กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ความพึงพอใจของบุคคลในการประกอบกิจกรรมต่างๆ จึงเป็นความรู้สึกหรือเจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมที่ทำ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ประกอบกิจกรรม ได้รับการตอบสนองความต้องการของเขาทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้เขาเกิดความพึงพอใจในการประกอบกิจกรรม ส่วนจะพึงพอใจมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความต้องการของเขาเองและองค์ประกอบที่เป็นสิ่งจูงใจ

Vroom, W.H. (1964 : 99) ให้ความหมายความพึงพอใจในงานไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึง ผลที่ได้จากการที่บุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในงานที่ตนทำความพึงพอใจในงานหรือทัศนคติเป็นคำที่ใช้แทนกันได้ และทัศนคติในทางลบจะแสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจในงานนั้นๆ

Morse, Nanev C. อ้างถึงใน วัลยา บุตรดี (2533 : 3) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ความพึงพอใจหมายถึง สภาพของสภาวะจิต ที่ปราศจากความเครียดทั้งนี้เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้น มีความต้องการ ถ้าความต้องการนั้น ได้รับการตอบสนองทั้งหมด หรือบางส่วนความเครียดจะน้อยลง ความพึงพอใจจะเกิดขึ้น และในทางกลับกันถ้าความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง ความเครียดและความไม่พอใจก็จะบังเกิดขึ้น และได้ให้ทัศนะไว้ว่าเป็นความรู้สึกพอใจในการเต็มใจที่จะปฏิบัติงานนั้นให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ คนจะรู้สึกพอใจในงานที่ทำเมื่องานนั้นให้ผลประโยชน์ตอบแทนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของเขาได้

Davis Kaith (1967 : 61) มีความเห็นว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับความพึงพอใจของมนุษย์ คือ ความพยายามที่จะขจัดความตึงเครียดหรือความกระวนกระวายหรือภาวะไม่ได้ดูภายในร่างกาย เมื่อมนุษย์สามารถขจัดสิ่งต่างๆ ดังกล่าวได้แล้ว มนุษย์ย่อมได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ตนต้องการ

Good Carter (1973 : 320) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจหมายถึง สภาพ คุณภาพ หรือระดับความพึงพอใจซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่างๆ และทัศนคติที่บุคคลมีต่อสิ่งนั้นๆ

จากความหมายของความพึงพอใจในหลายๆ ความหมายดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติในทางที่ดีของบุคคลที่มีต่อการทำงานที่ทำอยู่ ถ้าบุคคลใดมีความพึงพอใจมากก็จะสละอุทิศแรงใจ แรงกาย และปัญญาให้แก่งาน

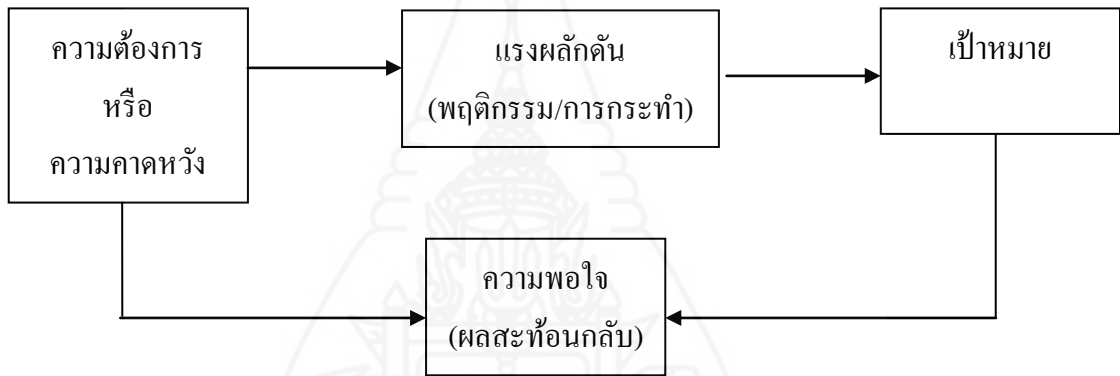
มาก ส่วนผู้มีความพึงพอใจน้อยก็มักจะทำงานเพียงตามหน้าที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับส่วนประกอบที่เป็นสิ่งจูงใจที่มีอยู่ในงานนั้น

2.3 องค์ประกอบของความพึงพอใจ

2.3.1 *Mullins* อ้างถึงใน กุลนดา โชติมุกตะ (2538 :34) กล่าวถึงความพึงพอใจว่าเป็นผลมาจากองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

- 1) ความต้องการหรือความคาดหวังของบุคคล
- 2) แรงผลักดันที่นำไปสู่พฤติกรรมและการกระทำ
- 3) เป้าหมายที่ต้องการบรรลุเรื่องนั้นๆ และเมื่อบรรลุเป้าหมายแล้วจะเกิด

ความพอใจ ดังแผนภูมิภาพแสดงการเกิดความพึงพอใจของบุคคล

ภาพที่ 2.2 การเกิด “ความพึงพอใจ” ของบุคคล

ที่มา : กุลนดา โชติมุกตะ (2538 : 34)

2.4 ทฤษฎีความพึงพอใจ

อาร์ เพชรสุด (2530 : 58-59) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความพึงพอใจไว้ 2 ทฤษฎีดังนี้

2.4.1 ความพึงพอใจนำไปสู่การทำงาน หรือความพึงพอใจสัมพันธ์กับงาน

การศึกษา ด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักจิตวิทยาากลุ่มต่างๆ พยายามสรุปให้เห็นว่าความพึงพอใจจะนำไปสู่การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าบุคคลมีความพึงพอใจในการทำงานที่เขารับผิดชอบอยู่ เขาจะสามารถทำให้ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น มีผลผลิตเพิ่มขึ้น มีกำไรเพิ่มขึ้นความพึงพอใจอาจจะเกิดจากกำลังใจ ขวัญในการทำงาน คนที่ขวัญกำลังใจดี กำลังขวัญสูง บุคคลนั้นจะมีความสุขและเมื่อมีความสุขก็จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ Herzberg และคณะได้นำเอาความพึงพอใจมาอธิบายในรูปตัวแปรการทำงาน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ กับกลุ่มที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ตัวแปรที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงานขององค์การ ได้แก่การนิเทศงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ค่าจ้างแรงงาน และนโยบายขององค์การหรือนโยบายของบริษัท

ส่วนตัวแปรที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ได้แก่ ลักษณะงานที่ก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น และความภาคภูมิใจของผู้นำ

2.4.2 ผลการทำงานให้เกิดความภูมิใจ นักมนุษยสัมพันธ์ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจมาก โดยเน้นหนักลงไปว่าความพึงพอใจจะนำไปสู่การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ แต่มีบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีแรกของมนุษยสัมพันธ์ จึงคิดค้นทฤษฎีใหม่ขึ้นมาซึ่งตรงกันข้ามกับทฤษฎีแรก คือผลการทำงานหรือผลงานจะนำไปสู่ความพึงพอใจ ในกลุ่มนี้ที่บุคคลสำคัญที่มีแนวคิดแบบหลักก็คือ Porter และ Lawler บุคคลทั้งสองเน้นให้เห็นว่า ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกมากมาย ตลอดจนผลงานที่ปรากฏจะทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นได้ว่า องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในงานจะสัมพันธ์กับการทำงาน ถ้าคนทำงานมีความพึงพอใจในการทำงานเขาจะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และผลผลิตก็จะเพิ่มขึ้นซึ่งจะเป็นผลที่ติดตามมา

3. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT)

นันทา บุรณะชนัง (2543 : 18-21) ได้สรุปการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมไว้ดังนี้ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะองค์การต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับสิ่งแวดล้อมภายใต้ทฤษฎีระบบที่ว่าลักษณะขององค์การปัจจุบันเป็นระบบเปิด (Open Systems) มากกว่าระบบปิด (closed Systems) ด้วยเหตุนี้ สิ่งแวดล้อมจึงมีอิทธิพลต่อองค์การ ผู้บริหารองค์การจึงจำเป็นต้องพิจารณาและหาประโยชน์จากปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การและขจัดปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานอันจะนำไปสู่ความล้มเหลวขององค์การ

สภาพแวดล้อม ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ (External environment) และสภาพแวดล้อมภายในองค์การ (Internal Environment)

สภาพแวดล้อมภายนอก สามารถแบ่งได้เป็น สภาพแวดล้อมภายนอกโดยทั่วไป (General environment) ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกในระดับกว้าง และมีผลกระทบโดยอ้อมต่อการปฏิบัติการขององค์การ เช่น ปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมือง กฎหมาย เป็นต้น และสภาพแวดล้อมเชิงปฏิบัติการ (Task environment) ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการปฏิบัติการ เช่น ผู้รับประโยชน์และผู้รับบริการ ความต้องการได้รับการบริการ ความพร้อมในการให้บริการ กลุ่มบุคคลผู้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับความต้องการได้รับการบริการและความพร้อมในการให้บริการ เป็นต้น

สภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรขององค์กร เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการวางแผน ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอขององค์กรเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับทรัพยากรที่มีอยู่ ถ้าทรัพยากรดีพอก็จะราบรื่นผู้ปฏิบัติงานมีขวัญกำลังใจและลูกค้ามีความเชื่อถือ เช่น โครงสร้างและระบบบริหารขององค์กร

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเป็นการประเมินจุดอ่อนภายในองค์กร โอกาส และอุปสรรคจากภายนอกองค์กรซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ วิธีการและเทคนิคที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในวงการธุรกิจเอกชน คือ การวิเคราะห์ SWOT

SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strengths Weaknesses Opportunities และ Threats โดยแต่ละคำมีความหมายดังนี้ (ณรงค์ หุตานุวัตร และนันทยา หุตานุวัตร 2542)

Strengths คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี

Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี

Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร

Threats คือ อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาต่อองค์กร

สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการวิเคราะห์ SWOT คือ หัวข้อหรือประเด็น ที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และการระบุปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ (Key success factors) ของธุรกิจ เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้กระประเมิน จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ได้ถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลต่อการกำหนดกลยุทธ์ที่ถูกต้อง การกำหนดกรอบการวิเคราะห์ SWOT ใดๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะธุรกิจและธรรมชาติขององค์กรนั้น เช่น การวิเคราะห์ SWOT ของธุรกิจชุมชน ณรงค์และนันทยา หุตานุวัตร ได้กำหนดกรอบการศึกษวิเคราะห์และสถานการณ์ภายในองค์กรที่ประกอบด้วย การกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กร ประสิทธิภาพขององค์กร และกลยุทธ์การบริหารจัดการ ซึ่งจำแนกเป็นการบริหารจัดการบุคคล การบริหารจัดการการเงิน การบริหารจัดการการผลิต และการบริหารจัดการการตลาด ส่วนกรอบการศึกษวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอกองค์กร คือ ลักษณะธุรกิจ

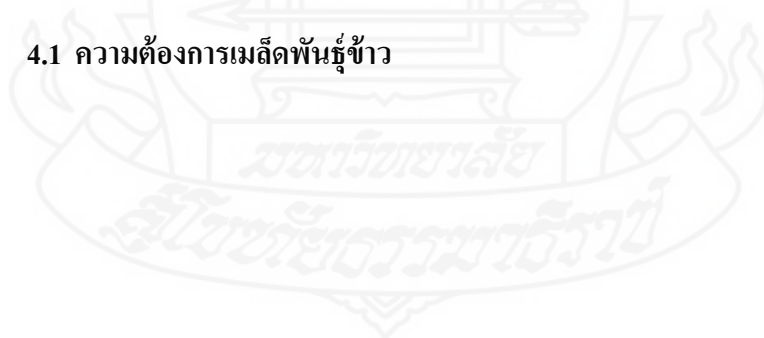
ชุมชน ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ ลักษณะวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจในสังคมชนบท โครงสร้างอำนาจในสังคมชนบท การแข่งขันทางการค้า หน่วยงานพัฒนาเอกชนต่อการพัฒนา ชนบทและองค์การระหว่างประเทศต่อการพัฒนาชนบท

สร้างกลยุทธ์ทางเลือกโดยใช้ผลวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของ องค์การ โดยวิธีการที่เรียกว่า SWOT matrix คือสร้างตาราง matrix แต่ละประเภททั้งจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค แล้วจับคู่เพื่อหากลยุทธ์ ซึ่งในการจับคู่นั้นอาจใช้จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส หรือ อุปสรรค เพียงข้อเดียวหรือมากกว่าหนึ่งข้อก็ได้ และบางข้ออาจไม่ทำให้เกิดกลยุทธ์ก็ได้ การจับคู่นี้ เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่ใช้ในแต่ละกรณี คือ ใช้จุดแข็งภายในไปช่วงชิงโอกาสที่คาดว่าจะเกิดจาก ภายนอก (SO) ซึ่งมักเป็นกลยุทธ์ในการสร้างความเติบโตโดยขยายกิจการ ใช้จุดแข็งหลีกเลี่ยงหรือ ลดผลกระทบจากอุปสรรคภายนอกที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (ST) ใช้โอกาสที่คาดว่าจะเกิดขึ้นมาปรับปรุง จุดอ่อน (WO) ซึ่งกลยุทธ์ ที่ใช้มักเป็นการรักษาเสถียรภาพ เลือกดำเนินกิจกรรมที่กำลังดำเนินการ ไม่ขยายกิจการประเภทอื่น และลดจุดอ่อนภายใน เลี่ยงอุปสรรคภายนอก (WT) ซึ่งกลยุทธ์ที่ใช้จะ เป็นการตัดกิจกรรมบางกิจการออกไป

4. สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

นายชัยฤทธิ์ ดำรงเกียรติ อธิบดีกรมการข้าว (2555) ได้สรุปสถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ดังนี้

4.1 ความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าว

ภาพที่ 2.3 ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวทั้งประเทศใน 1 ปี

ที่มา : กรมการข้าว (2555)

4.2 แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับชาวนา

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมการข้าวได้มีการสำรวจปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าว ของแหล่งผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวทั่วประเทศแล้วมีปริมาณทั้งสิ้น 333,350 ตัน จากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

4.2.1 ภาครัฐ โดยกรมการข้าว

- ศูนย์วิจัยข้าว 27 แห่ง ปรับปรุงพันธุ์ ผลิตเมล็ดพันธุ์คัด และพันธุ์หลัก 3,000 ตัน/ปี
- ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว 23 แห่ง ผลิตเมล็ดพันธุ์ขยาย และพันธุ์จำหน่าย 100,000 ตัน/ปี

4.2.2 องค์กรเกษตรกรและชุมชน

- สหกรณ์การเกษตรมีโรงงานปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ 64 โรง ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่าย 25,000 ตัน/ปี
- ศูนย์ข้าวชุมชน 877 ศูนย์ ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่าย 55,350 ตัน/ปี

4.2.3 ภาคเอกชน ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่าย 150,000 ตัน/ปี โดยจัดแบ่ง 3 กลุ่ม

- ดำเนินการทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวิจัย และพัฒนาพันธุ์ รวมทั้งการผลิตและการตลาด

- ดำเนินการในด้านผลิตและการตลาด
- ดำเนินการด้านการตลาด

5. การดำเนินการศูนย์ข่าวชุมชน

5.1 การพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชนและการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

5.1.1 การพัฒนากลุ่ม กรมส่งเสริมการเกษตร (2541) ระบุว่า การพัฒนาของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ความสามารถของกลุ่มที่จะตอบสนองความต้องการของสมาชิกและบรรลุเป้าหมายของกลุ่มในขณะเดียวกัน ดังนั้นการจะเข้าใจสถานการณ์ของกลุ่มในระยะหนึ่งระยะใด ต้องพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1) ผู้นำกลุ่ม หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทชัดเจนในกลุ่มที่จะทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่เลี้ยง นักพัฒนาเป็นผู้ประสานงานเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ผู้นำต้องสามารถแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสมกับขั้นตอนการพัฒนา สถานการณ์ของกลุ่มในขณะนั้นและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกส่วนมาก

2) สมาชิกกลุ่ม หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในกิจกรรมของกลุ่ม แสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ ความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มและงานหรือกิจกรรมของกลุ่ม ตามความพอใจ ความสามารถ และอุทิศตนเองให้กับเป้าหมายของกลุ่ม

3) จุดมุ่งหมายของกลุ่ม คือ สิ่งที่สมาชิกส่วนใหญ่เข้าใจตรงกันว่าความสำเร็จที่คนในกลุ่มต้องการให้เกิดขึ้นภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ จุดมุ่งหมายของกลุ่มที่ดี คือ จุดมุ่งหมายที่กลุ่มสมาชิกพอใจ เชื่อมั่นว่ากลุ่มจะทำได้สำเร็จ และสอดคล้องกับแรงจูงใจของการเข้าเป็นสมาชิก

4) กฎเกณฑ์ คือ เครื่องมือที่ใช้สร้างความสัมพันธ์และการปฏิบัติตนระหว่างบุคคลในกลุ่มที่สมาชิกเข้าใจตรงกัน และถือเป็นระเบียบข้อบังคับเหมือนกัน กฎระเบียบที่ดี คือ ระเบียบข้อบังคับที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดขึ้น ยอมรับ และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

5) กิจกรรมและแผนงาน คือ สิ่งที่สมาชิกกลุ่มกำหนดขึ้นในรูปของงานที่กลุ่มจะต้องทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และก่อให้เกิดความพอใจในกลุ่มสมาชิก

6) การสื่อสาร คือ การติดต่อแลกเปลี่ยนข่าวสารกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มในทุกรูปแบบ จนเกิดความเข้าใจกันในหมู่สมาชิก

7) ผลประโยชน์ คือ สิ่งที่สมาชิกกลุ่มได้รับในรูปแบบต่างกัน และก่อให้เกิดความพึงพอใจจากสิ่งที่ได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยจะต้องมีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

สมพันธ์ เตชะอธิก (2540) ได้อธิบายว่า การที่จะให้องค์กรชาวบ้านมีความเข้มแข็ง ต้องมีการพัฒนาแนวคิดและกิจกรรมในด้านต่างๆ ได้แก่

- 1) ด้านการเมือง กลุ่ม/องค์กรชุมชนต้องสามารถสร้างอำนาจการต่อรองในการแสวงหาทรัพยากรจากภาครัฐและภายนอกกลุ่มได้ เช่น การสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร วิชาการ ข้อมูลและเทคโนโลยีต่าง ๆ
- 2) ด้านเศรษฐกิจ ต้องเสริมสร้างกิจกรรมที่ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้
- 3) ด้านสังคมวัฒนธรรม ต้องสามารถนำเอาวัฒนธรรม ประเพณี การช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาเกาะเกี่ยวรวมตัวให้เหนียวแน่นขึ้น เช่น ประเพณีลงแขกทำนารวม
- 4) ด้านการบริหารจัดการ ต้องมีระบบบริหารจัดการกลุ่มที่ดี เช่น การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ การจัดการองค์กรมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกัน มีระบบบันทึกการประชุมและระบบบัญชีที่ดีสามารถตรวจสอบได้

5.1.2 การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (2546 : 2-6) ได้กำหนดหลักการและบทบาท/ภารกิจ ของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ไว้ดังนี้

1) หลักการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

(1) แนวคิดการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

เมล็ดพันธุ์เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการผลิตพืชและพัฒนาการเกษตรของประเทศ การเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่โดยใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่เหมาะสม เป็นสิ่งจำเป็นในสภาพปัจจุบันและอนาคต ในบรรดาเทคโนโลยีในการผลิตที่เหมาะสม เช่น การใช้พันธุ์ที่ดี ปุ๋ยเคมี ยาเคมี การเกษตรกรรมต่างๆ นั้น การเลือกใช้พันธุ์ที่ดีเป็นวิธีที่จะเพิ่มผลผลิตของเกษตรกรโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดและเหมาะสมกับสภาพของเกษตรกรไทย ซึ่งส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดในการลงทุน นอกจากนี้พันธุ์พืชที่ดียังมีผลให้คุณภาพของผลิตผลที่ดีขึ้น ทำให้เกษตรกรจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้นไปด้วย ดังนั้นการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ ตลอดจนการกระจายเมล็ดพันธุ์ที่ดีที่ได้จากการปรับปรุงพันธุ์แล้วไปสู่เกษตรกรจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

(2) วัตถุประสงค์ของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

- ก. เพื่อให้มีเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีกระจายออกไปอย่างกว้างขวาง
- ข. เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าว

(3) องค์ประกอบของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

ก. แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 200 ไร่ เป็นแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ในชุมชนและสาธิตเทคโนโลยีการผลิตข้าวที่ถูกต้องและเหมาะสม

ข. สถานที่ตั้งศูนย์ฯ / อุปกรณ์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเป็นพื้นที่ที่มีบริเวณกว้างขวางพอสมควร ใช้เป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตและกระจายพันธุ์ข้าวที่ได้จากแปลง 200 ไร่ อาจมีอุปกรณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์อย่างง่าย ๆ อาจเป็นสถานที่ทำงานของคณะกรรมการ สถานที่จัดประชุมสมาชิก หรือเป็นโรงเรียนเกษตรกร

ค. ชุมชน / เกษตรกรสมาชิก / คณะกรรมการ เป็นเจ้าของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนดำเนินงานร่วมกัน โดยจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีคณะกรรมการทำหน้าที่บริหาร / จัดการงานพัฒนาการผลิตและการตลาดเพื่อชุมชน

ง. กองทุนการผลิต คือ เงินทุนที่ได้จากการบริหารงานผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว รวมทั้งเก็บคืนจากเกษตรกรสมาชิกในส่วนของปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากทางราชการหรือเงินที่ได้มาจากแหล่งอื่นๆ

2) บทบาท / ภารกิจของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

(1) ผลิตและกระจายพันธุ์ดีไปสู่เกษตรกรเป้าหมายในชุมชน กล่าวคือ กำหนดให้แต่ละศูนย์มีขอบเขตพื้นที่เป้าหมายประมาณ 4,000 ไร่ และกรมส่งเสริมการเกษตร สนับสนุนให้เกษตรกรจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขนาด 200 ไร่ เพื่อนำผลผลิตที่ได้ส่วนหนึ่ง (ประมาณ 20%) ปรับปรุงสภาพเป็นเมล็ดพันธุ์ดีกระจายไปในพื้นที่หรือเกษตรกรเป้าหมาย ปีละประมาณ 1,000 ไร่ ทั้งนี้ศูนย์จะต้องมีแผนกำหนดพื้นที่กระจายพันธุ์ข้าวในขอบเขตพื้นที่เป้าหมายอย่างชัดเจนในแต่ละปี

(2) ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวแก่เกษตรกรเป้าหมาย โดยอาศัยกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร กล่าวคือ ทุกศูนย์ฯ จะต้องคัดเลือกเกษตรกร 20-25 คน เพื่อเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง เน้นการฝึกปฏิบัติและพิสูจน์ทราบด้วยตนเอง ตลอดฤดูการปลูกข้าวเป็นจำนวน 8 ครั้ง ใช้เวลา 4-6 ชั่วโมง จัดโดยเกษตรกรตำบลในพื้นที่ ซึ่งได้รับการอบรมกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรจากวิทยากรประจำจังหวัดอีกชั้นหนึ่ง เกษตรกรที่ผ่านการอบรมแต่ละครั้ง ต้องถ่ายทอดสิ่งที่ได้รับไปสู่เกษตรกรเป้าหมายต่อไป นอกจากนี้ยังจัดให้มีวันสาธิตระดับจังหวัดเพื่อให้เกษตรกรทั่วไปได้เข้าร่วมศึกษาเรียนรู้ด้วย

(3) บริหารจัดการศูนย์เพื่อเกิดความยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ โดยการจัดให้มีคณะกรรมการการบริหารศูนย์ฯ เพื่อเป็นผู้แทนเกษตรกรเป้าหมายทั้งหมด ทำหน้าที่ในการวางแผนและการกระจายพันธุ์ ร่วมถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจนเก็บรวบรวมกองทุนจากผลตอบแทนที่ได้รับจากการสนับสนุนของทางราชการ เพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิตที่

จำเป็นในการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีทุกปีตลอดไป ทั้งนี้กำหนดให้มีการประชุมเพื่อพบปะหารือในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอๆ

(4) เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาการผลิต การตลาดข้าว และสังคมชาวนา เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดในการถ่ายโอนอำนาจจากภาครัฐลงสู่ท้องถิ่น ซึ่งชุมชนจะเป็นแกนหลักสำคัญต่อการพัฒนาการผลิตและตลาดข้าว โดยภาครัฐจะเป็นเพียงผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก ดังนั้นบทบาทหรือภารกิจนี้จึงเท่ากับเป็นการเตรียมการไว้สำหรับอนาคตอันใกล้ ศูนย์แต่ละศูนย์จะต้องมีการเชื่อมโยงกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเป็นจุดที่ภาครัฐจะนำเอาโครงการต่างๆ ลงไปดำเนินงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาการผลิต การตลาดข้าว ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

3) กลยุทธ์และวิธีการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546 : 19-27) ได้อธิบายกลยุทธ์และวิธีการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนไว้ว่า ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมการปลูกข้าวให้กับชาวนาในการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีไปสู่ชาวนาในชุมชน รวมทั้งเป็นจุดสาธิตเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าว ดำเนินการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ทุกระดับทั้งตำบล อำเภอ จังหวัด ตลอดจนศูนย์ขยายพันธุ์พืช รวมทั้งต้องมีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและยั่งยืนถาวร มีชุมชนโดยเกษตรกรที่รวมตัวกันเป็นองค์กร เป็นผู้รับผิดชอบบริหารจัดการและเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนี้ ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน จึงเป็นรากฐานที่กรมส่งเสริมการเกษตรมุ่งหวังให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาการผลิตข้าวของประเทศในอนาคต

ขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดขั้นตอนและวิธีปฏิบัติงานศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ดังนี้

(1) การคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกร

ก. พิจารณาลงในพื้นที่ตำบล อันเป็นที่ตั้งของศูนย์นำร่องฯ เป็นอันดับแรกเพื่อสนับสนุนกิจกรรมศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ข. เป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญ มีพื้นที่นาขนาดใหญ่ 3,000-4,000 ไร่ ติดต่อกัน

ค. ความเหมาะสมทางด้านพื้นที่ คือสภาพดินดีและมีน้ำดีพอสมควร

ง. ชุมชนหรือเกษตรกรต้องมีความเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะเข้าร่วมโดยเข้าใจในหลักวิธีการและเป้าหมายของโครงการอย่างแท้จริง

จ. ตัวแทนชุมชนหรือเกษตรกร ซึ่งจะใช้พื้นที่เป็นจุดที่ตั้งศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ควรมีบริเวณพื้นที่กว้างขวางพอที่จะเป็นสถานที่รวบรวมผลผลิตปรับปรุงสภาพและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ ตลอดจนเป็นสถานที่จัดประชุม บริการจัดการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวแก่เกษตรกรเป้าหมาย

(2) การจัดองค์กรเกษตรกร เกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการมี 2 ส่วน คือ

ก. เกษตรกรที่เข้าร่วมจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ 200 ไร่

จะต้องมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น ประมาณ 10-20 คน โดยจัดตั้งเป็นองค์กร มีตำแหน่งประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการฝ่ายต่างๆ ทำหน้าที่วางแผนและดำเนินการจัดทำแปลงเมล็ดพันธุ์ 200 ไร่ และผลิตเมล็ดพันธุ์กระจายพันธุ์ ตลอดจนดำเนินธุรกิจด้านเมล็ดพันธุ์ข้าว ภายใต้คำแนะนำของตำบล อำเภอ จังหวัด รวมทั้งศูนย์ขยายเมล็ดพันธุ์พืช

มีการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งข้อปฏิบัติอื่นๆ เช่น การคัดเลือกตำแหน่งต่างๆ วาระการดำรงตำแหน่ง วาระการประชุม การอนุมัติ อนุญาต การจัดซื้อจัดจ้าง การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ การบริการงานทั่วไป ตลอดจนการบริหารเงินกองทุนที่ได้จากการดำเนินธุรกิจเมล็ดพันธุ์และการจัดสรรประโยชน์ ทั้งนี้ ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรเป้าหมายที่เป็นสมาชิกและผู้นำท้องถิ่นสมาชิกเข้าร่วมด้วย

ในองค์การข้างต้นควรเพิ่มเกษตรกรสมาชิก ผู้แทนหมู่บ้าน หรือผู้แทนกลุ่ม ผู้รับการกระจายพันธุ์ ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อมีส่วนในการพิจารณาคำต่างๆ

ข. เกษตรกรเป้าหมายที่อยู่ในเป้าหมายพื้นที่ 4,000 ไร่ มีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

มีการจัดทำทะเบียนเกษตรกรเป้าหมายซึ่งร่วมกันเป็นสมาชิกให้ชัดเจน เพื่อผลผลิตด้านการกระจายเมล็ดพันธุ์จากแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ 200 ไร่ โดยแบ่งเป้าหมายกระจายพันธุ์เป็นส่วนๆ ส่วนละประมาณ 1,000 ไร่ เพื่อการกระจายพันธุ์ในช่วงเวลา 4 ปี

ควรจัดประชุมเพื่อจัดทำข้อตกลงเบื้องต้นในเป้าหมายกระจายพันธุ์ในปีต่อไป ว่าจะเป็นเกษตรกรในพื้นที่ 1,000 ไร่ และในส่วน 1,000 ไร่ ของปี 2 3 และ 4

ควรมีการพิจารณาวิธีการกระจายพันธุ์ข้าวร่วมกันว่าจะใช้วิธีการจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยน หากใช้วิธีการจำหน่ายจะกำหนดราคาเท่าใด

(3) การจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 200 ไร่

ก. วัตถุประสงค์ของการจัดทำแปลงเมล็ดพันธุ์ข้าว 200 ไร่ มี 2 ประการ คือ

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ในชุมชน กำหนดให้มีการนำผลผลิตที่ได้ร้อยละ 20 กระจายในพื้นที่เป้าหมาย (อัตราส่วน 1: 5) ดังนี้

ปีที่ 1 พื้นที่กระจายพันธุ์ดีจากแปลง 200 ไร่ จำนวน 1,000 ไร่

ปีที่ 2 พื้นที่กระจายพันธุ์ดีจากแปลง 200 ไร่ จำนวน 1,000 ไร่

ปีที่ 3 พื้นที่กระจายพันธุ์ดีจากแปลง 200 ไร่ จำนวน 1,000 ไร่

ปีที่ 4 พื้นที่กระจายพันธุ์ดีจากแปลง 200 ไร่ จำนวน 1,000 ไร่

ปีที่ 5 ผลผลิตจากแปลง 200 ไร่ จะต้องกระจายพันธุ์เริ่มต้นในพื้นที่ กระจายไปแล้วในปีที่ 1 หมุนวนใหม่ เท่ากับว่าเกษตรกรสมาชิกจะได้รับการส่งเสริมพันธุ์ข้าวใหม่ทุกๆ 4 ปี ตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ โดยแต่ละศูนย์จะต้องทำแผนการกระจายพันธุ์ข้าว

วัตถุประสงค์ที่ 2 สาธิตเทคโนโลยีข้าวที่ถูกต้อง เหมาะสมให้แก่เกษตรกรเป้าหมาย โดยอาศัยกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย 4,000 ไร่ อัตราส่วน 1:20 (หรือ 20 เท่า)

ข. การเลือกชนิดพันธุ์ข้าว เพื่อจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ควรเป็นการตัดสินใจของชุมชน ทั้งนี้ โดยการแนะนำของเจ้าหน้าที่ พิจารณาจากความเหมาะสมทางด้านพื้นที่และการตลาด

ค. องค์กรเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้น รับผิดชอบในการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 200 ไร่ มีส่วนร่วมในการลงทุนค่าเตรียมดิน ค่าแรงงาน ค่าสารเคมี และค่าอื่นๆ เกี่ยวข้องกับการทำนาและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ง. เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัด อำเภอ และตำบล ต้องจัดทำแผนให้ชัดเจนเพื่อตรวจเยี่ยม ดูแล แนะนำและช่วยเหลือด้านการทำแปลงตามหลักวิชาการ และการใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องเหมาะสมไปสู่เกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย

จ. เจ้าหน้าที่ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ได้รับมอบหมายเข้าดูแลและแนะนำในกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ตั้งแต่เริ่มเพาะปลูกจนกระทั่งเก็บรักษาหรือกระจายพันธุ์ ทั้งนี้ต้องจัดทำแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน

(4) การรวบรวมผลผลิตและการทำเมล็ดพันธุ์ข้าว

ก. องค์กรเกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวจากแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ 200 ไร่ ที่เหมาะสม นำมาตากให้แห้ง ณ จุดที่ตั้งศูนย์ฯ โดยใช้ตาข่ายไนลอนปูพื้นรองตากหรือใช้อุปกรณ์อื่นๆ และควรจะต้องมีการทำความสะอาดเพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ดีได้มาตรฐาน

ข. การบรรจุเมล็ดพันธุ์ที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว จากเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ลงในภาชนะที่ศูนย์ฯ จัดหาเพิ่มเติม

(5) การกระจายพันธุ์ข้าว

ก. วิธีการกระจายพันธุ์ อาจทำได้หลายวิธี เช่น การจำหน่าย การแลกเปลี่ยน การยืม ไปปลูกแล้วคืนภายหลังพร้อมดอกเบี้ย ทั้งนี้ แล้วแต่ว่าศูนย์ฯ จะบริหารจัดการตามความเห็นชอบของชุมชนหรือเกษตรกรเป้าหมายผู้เป็นสมาชิก

ข. การกระจายเมล็ดพันธุ์ อาจเกิดขึ้นในระยะเวลาต่างกัน คือ

เมื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ได้แล้ว กระจายไปสู่เกษตรกรเป้าหมายทันที กรณีนี้ภาระในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์จะต้องเป็นของเกษตรกรผู้ซื้อเมล็ดพันธุ์ และต้องเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้จนถึงฤดูกาลเพาะปลูกข้าวต่อไป

เมื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ได้แล้ว กระจายไปสู่เกษตรกรเป้าหมายต่อเมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูกข้าวต่อไป กรณีนี้ภาระในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์จะต้องเป็นของศูนย์ฯ ผู้ผลิตประเด็นสำคัญ คือ จะต้องเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ให้คงอยู่ในสภาพดีตามหลักวิชาการทุกขั้นตอน

(6) การขยายผลเทคโนโลยี

ระหว่างการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 200 ไร่ ซึ่งจัดเป็นแปลงสาธิตในขณะเดียวกันต้องมีการนำเกษตรกรเป้าหมายมาศึกษาเยี่ยมชมและอาศัยกิจกรรมเสริมและการสนับสนุนอื่นๆ เช่น การอบรม การดูงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กระบวนการ โรงเรียนเกษตรกรเพื่อช่วยขยายการเผยแพร่เทคโนโลยี ทั้งนี้จะต้องมีการประเมินผลการใช้เทคโนโลยีด้วย

(7) การสนับสนุนของทางราชการ

กรมส่งเสริมการเกษตรให้การสนับสนุนเกษตรกรที่จัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ 200 ไร่ ในปีแรก ได้แก่

ก. เมล็ดพันธุ์ข้าว

ข. ปุ๋ยเคมี ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

ค. เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดและไรโซเบียม (เฉพาะบางพื้นที่)

ง. ตาข่ายไนลอนสำหรับใช้ตากเมล็ดพันธุ์ (เฉพาะบางปี)

จ. ค่าอุปกรณ์ถ่ายทอดเทคโนโลยี

ทั้งนี้รายการที่ 5 เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของโรงเรียนเกษตรกร ส่วนปีต่อไป อาจสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวต่อเนื่อง 2-3 ปี ตามแผนนโยบายของทางราชการขณะที่ศูนย์ฯ ต้องนำเงินกองทุนจัดหาปัจจัยการผลิตหรืออุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็นสมทบ

(8) บทบาทในการดำเนินงาน

ก. การคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกร

ดำเนินการโดย - ชุมชน (องค์การบริหารส่วนตำบล)
- อำเภอ / ตำบล

ข. การจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ 200 ไร่

ดำเนินการโดย - องค์กรเกษตรกร
- เจ้าหน้าที่ศูนย์ขยายพันธุ์พืช
- อำเภอ / ตำบล
- จังหวัด

ค. การบริหารศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

ดำเนินการโดย - องค์กรเกษตรกร / เกษตรกรเป้าหมาย
ที่ร่วมเป็นสมาชิก
- อำเภอ / ตำบล

ง. การผลิตเมล็ดพันธุ์

ดำเนินการโดย - องค์กรเกษตรกร
- เจ้าหน้าที่ศูนย์ขยายพันธุ์พืช
- อำเภอ / ตำบล

จ. การกระจายพันธุ์

ดำเนินการโดย - องค์กรเกษตรกร
- อำเภอ / ตำบล
- จังหวัด

ฉ. การถ่ายทอดเทคโนโลยี

ดำเนินการโดย - วิทยากรเกษตรกร
- อำเภอ / ตำบล

- จังหวัด

ช. การติดตามนิเทศ ประเมินผล และการสนับสนุน

ดำเนินการโดย - สำนักงานเกษตรจังหวัด

- สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขต

- กรมส่งเสริมการเกษตร

5.2 ตัวชี้วัด และเกณฑ์กำหนดมาตรฐาน

จากการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนและเปลี่ยนมาเป็นศูนย์ข้าวชุมชน พบว่าการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนไม่สามารถดำเนินการผลิตและกระจายพันธุ์ข้าวนา รายอื่นๆ ได้อย่างทั่วถึง กรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้จัดทำตัวชี้วัดและเกณฑ์กำหนดมาตรฐานเพื่อใช้ในการประเมินความเข้มแข็งของศูนย์ข้าวชุมชน ในการจัดทำตัวชี้วัดและเกณฑ์กำหนดมาตรฐานนี้ตามแนวทางของกองแผนงาน กรมส่งเสริมการเกษตร (2545) ซึ่งมีแนวทางการจัดทำตัวชี้วัด และเกณฑ์กำหนดมาตรฐานดังนี้

5.2.1 แนวทางการจัดทำตัวชี้วัด

จุดมุ่งหมายในการจัดทำตัวชี้วัดของหน่วยงานย่อยนั้น นอกจากเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดแล้ว ยังต้องการให้เกิดการวัดผลการดำเนินงานและการนำผลที่ได้จากการวัด ไปใช้ประโยชน์ อันจะส่งผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานของหน่วยงาน

การที่จะจัดทำตัวชี้วัดขึ้นมาได้นั้น จำเป็นต้องมีการคิด วิเคราะห์ และดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่มีคุณภาพตอบสนองต่อการดำเนินงานและผลสำเร็จของหน่วยงานที่แท้จริง และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และที่สำคัญเมื่อจัดทำขึ้นมาแล้วจะต้องมีผู้นำตัวชี้วัดเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ ตัวชี้วัดของแต่ละหน่วยงานที่จัดทำขึ้นมานี้อาจจะเหมือนหรือไม่เหมือนกันก็ได้ แม้ในหน่วยงานประเภทเดียวกันก็ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิด/ความเห็นและทัศนคติของคนภายในหน่วยงาน สถานการณ์/ศักยภาพ/การบริหารภายใน และปัญหาอุปสรรคของหน่วยงาน หรือแม้กระทั่งความมุ่งหวังของลูกค้ำของหน่วยงานก็มีผลต่อตัวชี้วัดที่จัดทำขึ้น เป็นต้น แนวทางการจัดทำตัวชี้วัดมี ดังนี้

1) วิเคราะห์ พันธกิจ และลูกค้ำของหน่วยงาน ขั้นตอนแรกในการจัดทำตัวชี้วัดของ หน่วยงานคือ จะต้องรู้ก่อนว่าหน่วยงานนั้นตั้งขึ้นมาโดยจุดมุ่งหมายอะไร มีงานที่จะต้องปฏิบัติอะไรบ้าง ลักษณะของงานที่ทำเป็นงานในลักษณะบริการหรือลักษณะการผลิต งานต่างๆ นั้นทำไปทำไม มุ่งหวัง ให้เกิดอะไรขึ้น ใครเป็นลูกค้ำ ผู้ได้รับประโยชน์หรือกลุ่มเป้าหมายหลักของหน่วยงาน

วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์พันธกิจและลูกค้า เพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาท หน้าที่และลูกค้าของหน่วยงาน ผลจากการวิเคราะห์จะต้องสามารถเขียนพันธกิจและลูกค้าของหน่วยงาน ออกมาได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม และถูกต้องตรงกับความเป็นจริง

2) กำหนดประเด็นด้านผลผลิตและผลลัพธ์ ขั้นตอนนี้เป็น การวิเคราะห์ต่อจากขั้นตอนที่แล้ววัตถุประสงค์และสิ่งที่ต้องการได้จากขั้นตอนนี้คือ สามารถกำหนดผลผลิต และผลลัพธ์ของหน่วยงานที่ชัดเจน ครบถ้วนและเป็นรูปธรรมมากพอที่จะนำไปใช้กำหนดตัวชี้วัดในขั้นตอนต่อไปได้

3) กำหนดประเด็นการบริหารจัดการและการปฏิบัติงาน ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับขั้นตอนที่แล้ว แต่เนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ที่เป็นเรื่องสำคัญๆ และมีผลอย่างยิ่งต่อการบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงาน การกำหนดประเด็นในส่วนนี้จะไม่ใช่วิธีกำหนดประเด็นที่เป็นกระบวนการ (Process) หรือกิจกรรม (Activity) ของหน่วยงานเพราะประเด็นในลักษณะนั้นไม่เหมาะสมที่จะใช้บอกผลสำเร็จของหน่วยงานในภาพรวม (แต่เหมาะสมที่จะใช้ติดตามหรือบอกความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน) ในที่นี้ให้ใช้วิธีกำหนด ประเด็นที่เป็นปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ (Critical Success Factor: CSF) ของหน่วยงาน

4) เลือกประเด็นที่ต้องการจัดทำตัวชี้วัด เมื่อกำหนดประเด็นด้านผลผลิตและผลลัพธ์ และด้านการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานได้แล้ว จะต้องนำประเด็นเหล่านั้นมาพิจารณาในภาพรวมทั้งหมดว่ามีประเด็นครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่ ขาดตกบกพร่องในเรื่องอะไรบ้าง มีประเด็นใดที่ไม่สำคัญและควรจะต้องตัดออกไปบ้าง การเขียนประเด็นต่างๆ เหล่านี้ชัดเจน เป็นรูปธรรม และสื่อความหมายได้ดีเพียงใด ทั้งนี้เพื่อให้ได้ประเด็นที่ครอบคลุมผลการดำเนินงานทั้งหมดของหน่วยงาน

5) กำหนดตัวชี้วัดพร้อมคำอธิบายตัวชี้วัด เป็นการสร้างสิ่งที่จะนำมาใช้วัดผลผลิต ผลลัพธ์ และ CSF ที่กำหนดขึ้น ตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นจะต้องสามารถวัดในสิ่งที่ต้องการวัดและมีความเป็นรูปธรรมที่ใช้วัดได้จริง สามารถวัดได้อย่างถูกต้อง มีความเที่ยงตรง และต้องเป็นที่เข้าใจกันได้โดยทั่วไป การกำหนดตัวชี้วัดเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องอาศัยประสบการณ์และจินตนาการมากพอสมควร ในทางปฏิบัติจึงควรรวบรวมตัวชี้วัดที่มีผู้จัดทำไว้เพื่อใช้เป็นตัวอย่าง และประยุกต์ดัดแปลงให้เหมาะสมกับสิ่งที่เราต้องการวัด เทคนิคอีกประการหนึ่งในการกำหนดตัวชี้วัดก็คือ ให้โอกาสผู้ปฏิบัติงานเป็นคนกำหนดตัวชี้วัดผลการทำงานของตัวเอง

6) การกำหนดรายละเอียดประกอบตัวชี้วัด เป็นการทำให้ตัวชี้วัดที่จัดทำขึ้นมีความสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้ได้จริง และเป็นเสมือนการประเมินตัวชี้วัดนั้นๆ ด้วยว่ามี

ความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้ได้หรือไม่ มีข้อมูลที่จะนำมาใช้ตอบได้จริงหรือไม่ จะต้องเก็บข้อมูลด้วยวิธีไหน จากใคร มีความเป็นไปได้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพียงใด (ทั้งในด้านของเทคนิคและค่าใช้จ่าย) เป็นต้น ซึ่งในบางครั้งอาจจะต้องย้อนกลับไปพิจารณาความเหมาะสมของตัวชี้วัดใหม่ก็ได้

7) *เผยแพร่ตัวชี้วัดและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน* เพื่อเผยแพร่ตัวชี้วัดได้จัดทำขึ้นเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงานจะต้องรับรู้และมีส่วนร่วมที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดด้วย เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและจะต้องร่วมในการพัฒนาปรับปรุงตัวชี้วัดในโอกาสต่อไป ทั้งนี้หลักการสำคัญ คือ ตัวชี้วัดจะต้องเป็นที่ยอมรับและเห็นชอบร่วมกันทั้งผู้วัดและผู้ถูกวัด

นอกจากการเผยแพร่เพื่อให้เกิดความรู้ร่วมแสดงความคิดเห็น หรืออาจจะถึงขั้นที่จะต้องพิจารณาทบทวนตัวชี้วัดใหม่แล้ว ควรจะได้จัดให้มีการร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงาน ตามตัวชี้วัดที่จัดทำขึ้นด้วยเพื่อใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ (Benchmark) ที่จะแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของการดำเนินงานของหน่วยงาน ซึ่งในหลักการแล้วการกำหนดเป้าหมายเป็นหน้าที่ของผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงาน ซึ่งในหลักการแล้วการกำหนดเป้าหมายเป็นหน้าที่ของผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานเพราะเป็นผู้กำหนดนโยบาย/แนวทาง และเป็นผู้รับผิดชอบผลการทำงานในภาพรวม แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน รวมถึงลูกค้าของหน่วยงาน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้เกิดการยอมรับและเห็นชอบร่วมกันในทุกระดับ

5.2.2 เกณฑ์กำหนดมาตรฐานของศูนย์ข่าวชุมชน

จากแนวทางการจัดทำตัวชี้วัดดังกล่าวได้กำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์จัดมาตรฐานศูนย์ข่าวชุมชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศูนย์ โดยวัดจากความสำเร็จไว้ 7 ประเด็น ดังที่กรมส่งเสริมการเกษตร (2545) กล่าวไว้ได้แก่

- 1) การเตรียมการ
- 2) การจัดทำแปลงพันธุ์ 200 ไร่
- 3) การกระจายพันธุ์
- 4) การสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยี
- 5) องค์กรบริหารและชุมชน
- 6) กองทุนหมุนเวียน
- 7) การตลาดและอื่นๆ

ประเด็นต่างๆ ทั้ง 7 ประเด็น มีคะแนนเต็มรวมกันเป็น 100 คะแนน แล้วนำมาเป็นเกณฑ์กำหนดมาตรฐานศูนย์ไว้ 4 ระดับ ได้แก่

- คะแนน 90	ระดับดีมาก
- คะแนน 80-89	ระดับดี
- คะแนน 60-79	ระดับปานกลาง
- คะแนน < 60	ระดับต้องปรับปรุง

6. สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการปลูกข้าวของอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ได้สรุปสภาพเศรษฐกิจและสังคมของอ.มโนนรมย์ไว้ดังนี้

6.1 สภาพทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

6.1.1 ด้านการเกษตร

มีพืชเศรษฐกิจที่ปลูกกันเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ข้าว และไม้ผล โดย อำเภอโนนรมย์มีพื้นที่ปลูกข้าว จำนวนประมาณ 97,870ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 750 กก./ไร่ นอกจากการทำนาแล้วยังทำสวนผลไม้ ส่วนใหญ่จะปลูกกันบริเวณด้านทิศตะวันตก ซึ่งมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน และบริเวณที่คลองส่งน้ำของกรมชลประทานส่งน้ำเข้าไปถึง ส่วนพื้นที่ด้านทิศตะวันออก ที่มีสภาพค่อนข้างแห้งแล้ง ราษฎรจะนิยมเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชไร่ที่ใช้น้ำน้อย เช่น อ้อย ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วเขียว ถั่วลิสง พืชหลักที่นิยมปลูกนอกจากข้าว ก็มีประเภทพืชสวนครัวและทำสวนผลไม้ ได้แก่ ส้มโอ มะม่วง มะนาว กระท้อน ฯ โดยเฉพาะส้มโอของอำเภอโนนรมย์ เป็นส้มโอที่มีคุณภาพ มีรสหวานเป็นที่ต้องการของตลาด อำเภอโนนรมย์ จึงนับเป็นแหล่งผลิตส้มโอขาวแตงกวาที่มีชื่อเสียงของจังหวัดชัยนาท

6.1.2 ด้านอุตสาหกรรม

มีโรงงานที่ได้รับใบอนุญาตดำเนินการและประกอบกิจการ จำนวน 45 แห่ง อำเภอโนนรมย์ มีประชากรอยู่ในวัยแรงงาน (อายุระหว่าง 18-50 ปี) จำนวนร้อยละ 60 ของประชากรทั้งหมด การใช้แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ แต่แนวโน้มของแรงงานภาคเกษตรกรรมจะมีไม่เพียงพอ เนื่องจากมีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานต่างจังหวัดมากขึ้น

6.1.3 การพาณิชย์และบริการ

มีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดใหญ่ จำนวน 6 แห่ง ธนาคาร จำนวน 4 แห่ง สหกรณ์ จำนวน 1 แห่ง คือ สหกรณ์การเกษตรอำเภอมนรมย์

6.2 ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม

6.2.1 โรงเรียน จำนวน 25 แห่ง วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีจังหวัดชัยนาท 1 แห่ง ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 19 แห่ง ห้องสมุดประชาชนอำเภอ 1 แห่ง การศึกษาอื่นๆ มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม 1 แห่ง

6.2.2 วัด จำนวน 31 แห่ง สำนักสงฆ์ 2 แห่ง

6.2.3 โรงพยาบาล ขนาด 30 เตียง จำนวน 1 แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล จำนวน 7 แห่ง

6.2.4 สถานที่ท่องเที่ยวทางน้ำ ได้แก่การล่องเรือชมทัศนียภาพบริเวณสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา จากบริเวณเหนือเขื่อนเจ้าพระยาลงมาตามสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งมีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีการบรรจบกันของแม่น้ำสองสี ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำท่าจีน ตรงบริเวณเขื่อนขานยนต์ข้ามฝากหน้าตลาดมนรมย์ ไปยังฝั่งจังหวัดอุทัยธานี นอกจากนี้ยังมีเกาะกลางแม่น้ำ ได้แก่ เกาะตาลัด เกาะหัวदान เกาะบางตาเหล็ก และ มีบึงน้ำขนาดใหญ่ที่สามารถพัฒนาปรับปรุงให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ รวมถึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำขนาดใหญ่ ได้แก่ บึงสำเภา บึงหางแขยง และบึงทับปลา เป็นต้น

6.3 การปลูกข้าวของอำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท

เกษตรกรอำเภอมนรมย์สามารถทำนาได้ 3 ครั้งต่อปี มีการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี กำจัดวัชพืชและศัตรูพืช เครื่องยนต์ เช่น รถไถขนาดเล็ก เครื่องสูบน้ำ รถเกี่ยวข้าว เข้ามามีบทบาทสำคัญในการผลิต วิธีการทำนาเป็นแบบหว่านน้ำตามที่ประหยัดเวลาและแรงงาน พันธุ์ข้าวที่ใช้ เช่น พันธุ์ข้าว กข 31 พันธุ์ข้าว กข 41 พันธุ์ข้าว กข 47 พันธุ์ข้าวสุพรรณบุรี 1 พันธุ์ข้าวปทุมธานี และ พันธุ์ข้าวชัยนาท 1 ระยะเวลาให้ผลผลิต 110-120 วัน ผลผลิตที่ได้ทุกครัวเรือนนำไปขายให้ตลาดกลางและท่าข้าว และซื้อข้าวสารจากตลาดนัดหรือรถขายข้าวมาบริโภคภายในครัวเรือน นอกจากนี้ บางครัวเรือนยังทำนาแบบล้มตอซังอีกด้วย รายได้จากการทำนาจะถูกนำไปจ่ายในด้านต้นทุนการผลิต ที่เหลือจะนำไปซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าและฝากธนาคาร ขณะนี้คนวัยแรงงานรุ่นพ่อแม่ทำนาปลูกผัก คนรุ่นลูกหลานส่วนใหญ่จะทำงานในภาคอุตสาหกรรม เช่น ช่างรับเหมาก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป ลูกจ้างอยู่ซ่อมรถ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

7. การก่อตั้งและพัฒนาการของศูนย์ข้าวชุมชนอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

7.1 ศูนย์ข้าวชุมชนตำบลท่าฉนวน

ศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนตำบลท่าฉนวน จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2547 มีสมาชิกแรกเข้า 49 ราย โดยได้รับงบประมาณจากโครงการส่งเสริมอาชีพของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลท่าฉนวนจำนวน 50,000 บาท ผลปรากฏว่าเงินทุนไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานจึงได้มีการระดมการถือหุ้น ศูนย์ได้ระดมการถือหุ้นเพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนครั้งแรก จำนวน 130 หุ้นๆละ 100 บาท เป็นเงิน 13,000 บาท และยังเปิดการถือหุ้นต่อไปจนกว่าจะมีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน สนับสนุนงบประมาณเป็นเงินกู้ยืมจำนวน 2 ครั้ง 100,000 บาท และ 200,000 บาท ตามลำดับ ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 99 ราย ค้าเงินที่กู้ยืมจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวนครบทั้งหมดแล้ว มีเงินกองทุนที่เป็นเงินสดในบัญชีจำนวน 208,773 บาท

การปันผลจากการดำเนินธุรกิจในการจำหน่ายพันธุ์ข้าว ซึ่งจะนำผลกำไรสุทธิของการดำเนินธุรกิจมาปันผลปีละ 1 ครั้ง ดังรายละเอียดดังนี้

1. ปันผลตามหุ้น	20%
2. เฉลี่ยคืน	20%
3. เข้าเป็นกองทุนดำเนินงาน	40%
4. ศึกษาดูงาน	10%
5. ค่าตอบแทนคณะกรรมการ	10%

7.2 ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหัวหว้า

ศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านหัวหว้า จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2553 มีสมาชิกแรกเข้า 20 ราย มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการภายในศูนย์ฯ ได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชัยนาทจำนวน 4 ตัน แต่น้ำท่วมเสียหายทั้งหมด ต่อมาในปี 2554 และ 2555 ได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์อีกปีละ 4 ตัน และมีสมาชิกเพิ่มเป็น 22 ราย ในปี 2556 ได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ 2.5 ตัน เมื่อสมาชิกรับเมล็ดพันธุ์ไปผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์กระจายสู่ชุมชนก็จะคืนเมล็ดพันธุ์ในส่วนที่ยืมไปให้กับศูนย์ข้าวในรูปแบบของเงิน เพื่อให้ศูนย์ข้าวนำไปซื้อเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิกในรอบต่อไป ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 20 ราย มีเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม 21,000 บาท ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข 31

7.3 ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหนองม่วง

ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหนองม่วง จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 มีสมาชิกแรกเข้า 20 ราย มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการภายในศูนย์ฯ ได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชัยนาทปีละ 4 ตัน เมื่อสมาชิกนำเมล็ดพันธุ์ไปผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์กระจายสู่ชุมชนก็จะคืนเมล็ดพันธุ์ในส่วนที่ยืมไปให้กับศูนย์ข้าวในรูปของเงิน เพื่อให้ศูนย์ข้าวนำไปซื้อเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิกในรอบต่อไป นอกจากนี้ศูนย์ข้าวยังมีบริการจำหน่ายปุ๋ยในราคาถูกให้กับสมาชิก ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 60 ราย มีเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มค่าเมล็ดพันธุ์ 300,000 บาท ค่าปุ๋ย 300,000 บาท ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข 31

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 **สังคมและเศรษฐกิจ** สัจจา บรรจงศิริ (2552: 271) ศึกษารูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนพบว่า สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนทั้ง 9 แห่ง สมาชิกส่วนใหญ่ (เกินร้อยละ 50) เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 47.2 ปี ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แรงงานเฉลี่ยต่อครัวเรือน 2-3 คน สมาชิกไม่มีตำแหน่งในชุมชนและในองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนแล้วยังเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ อาชีพเสริม ได้แก่ การเกษตรอื่นๆ และรับจ้างพื้นที่ปลูกข้าวมีทั้งที่เป็นของตนเองและที่เช่า มีการกู้เงินจากแหล่งต่างๆ เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้จำหน่ายให้กับเกษตรกรและเอกชนในราคา 9-11 บาทต่อกิโลกรัม

ศรชวรณร์ศรี แทนสุวรรณ (2553: 90) ศึกษาการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน : กรณีศึกษาบ้านป่าระกำ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนบ้านป่าระกำ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 32-70 ปี เฉลี่ยมีอายุ 45 ปี ส่วนใหญ่จบประถมศึกษาปีที่ 4 รายได้หลักจากการทำนา รายได้เสริมจากการปลูกพืชชนิดอื่น สมาชิกบางส่วนมีตำแหน่งในชุมชนคือ ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน นอกจากเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนแล้วยังเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ พื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 32.5 ไร่/ครัวเรือน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน อาชีพเสริม ได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง และธุรกิจส่วนตัว ทำนาปีละ 2 ครั้ง มีการทำนาดำและนาหว่าน

นภาพร เวชกามา (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาไร่ อำเภอคูคต จัหวัดยโสธร พบว่า สมาชิกกลุ่มฯ เป็นเพศชาย ร้อยละ 74.5 อายุเฉลี่ย 55.6 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.3 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.6 คน ร้อยละ 93.7 มีอาชีพหลักคือทำนา และเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพรอง ระยะเวลาการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เฉลี่ย 12.6 ปี มีพื้นที่ถือครองทั้งหมด เฉลี่ย 19.9 ไร่

เป็นพื้นที่นาเฉลี่ย 17.1 ไร่ มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อปี 83,611.37 บาท โดยเป็นรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 35,336.01 บาท และมีหนี้สินเฉลี่ย 43,945.45 บาท

8.2 การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน ทิชากร บุเกตุ (2552: 92-95) ศึกษาการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ในภาพรวมคณะกรรมการมีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนในระดับมาก โดยทราบวัตถุประสงค์และบทบาทหน้าที่คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ รวมทั้งบทบาทหน้าที่คณะกรรมการบริหารกองทุน และการดำเนินงานศูนย์ฯ ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการ ศูนย์ข้าวชุมชนมีการประชุมและจัดบันทึกการประชุมเฉลี่ย 2.24 ครั้ง มีที่ตั้งถาวรแต่ไม่มีสถานที่เก็บรวบรวมพันธุ์ข้าว ประมาณครึ่งหนึ่งไม่มีแผนการดำเนินงาน และพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์มีความเหมาะสม ด้านการจัดทำแปลงพันธุ์ มีการควบคุมคุณภาพการผลิตโดยการตัดพันธุ์ปนเฉลี่ย 2.95 ครั้ง แต่มีเพียงเล็กน้อยที่ผ่านการวิเคราะห์คุณภาพด้านการกระจายพันธุ์ มีการกำหนดเป้าหมาย (แผน) แต่กระจายพันธุ์ได้น้อยกว่าเดิมและไม่เพียงพอ กับความต้องการ ด้านการสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยี มีจัดการเรียนรู้โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่รัฐ ด้านองค์การบริหารและชุมชน มีการบริหารงานตามหลักเกณฑ์การบริหารงานศูนย์ข้าวชุมชน ด้านกองทุนหมุนเวียน ศูนย์ข้าวชุมชนมีเงินกองทุนหมุนเวียนเฉลี่ย 123,904.09 บาท และใช้ประโยชน์จากเงินกองทุนโดยการให้กู้ยืม มีเพียงหนึ่งในสี่นำไปซื้อเมล็ดพันธุ์ ส่วนด้านการตลาดและอื่นๆ มีแผนการจำหน่ายและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ด้วยเงินสด ส่วนใหญ่มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ศรชวรณร์ศรี แทนสุวรรณ (2553: 90-91) การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน : กรณีศึกษาบ้านป่าระกำ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า สภาพการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน ไม่มีการเลือกตั้งคณะกรรมการกลุ่ม การบริหารกลุ่มไม่มีระบบ ด้านแปลงพันธุ์พบว่า พื้นที่แปลงพันธุ์ของสมาชิกอยู่ใกล้กันเหมาะสม ทางด้านการจัดการแปลงนา มีการเตรียมดิน มีการตากเมล็ดพันธุ์มีการตัดพันธุ์ปนอย่างต่อเนื่อง ด้านการกระจายพันธุ์ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อใช้เฉพาะในตำบลยังไม่มีกระจายไปสู่ชุมชนภายนอก ด้านการเรียนรู้ไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่ม และ ไม่มีการจัดสรรทุนเพื่อการเรียนรู้ ด้านการตลาด ไม่มีการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์โดยกลุ่ม มีถุงบรรจุเมล็ดพันธุ์และมีวิธีการเก็บรักษา แต่ไม่มีการวางแผนการจำหน่าย และด้านการบริหารกองทุนมีการบริหารค่อนข้างเป็นระบบและมีการตรวจสอบในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน

สัจจา บรรจงศิริ (2552: บทคัดย่อ) รูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า การบริหารกลุ่มโดยคณะกรรมการที่มาจากกรรมการเลือกตั้ง มีกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่ม มีคณะกรรมการบริหารกองทุน มีการระดมทุนจากสมาชิก มีการผลิตเมล็ดพันธุ์และกระจายพันธุ์ แหล่งเมล็ดพันธุ์ที่

นำมาขยายมาจากหลายแหล่ง ศูนย์ข้าวชุมชนที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ มีการตัดพันธุ์ปน 3-5 ครั้ง แต่การตรวจสอบรับรองแปลงพันธุ์และตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์โดยศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวมีเพียง 3 แห่ง มีการจัดการเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์และวิธีการปลูกข้าวในรูปแบบของโรงเรียนเกษตรกรและในรูปแบบอื่น

นภาพร เวชกามา (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาโน้ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร พบว่า สมาชิกกลุ่มฯ มีความต้องการต่อการดำเนินงานกลุ่มระดับมากในเรื่อง การจัดประชุมกลุ่ม ปีละ 1-2 ครั้ง ในเดือนมกราคมหรือมีนาคม การรับทราบแผนปฏิบัติงานประจำปีของกลุ่ม การคัดเลือกคณะกรรมการกลุ่ม รายงานการตรวจสอบทุนและหุ้นของสมาชิก ฉางและลานตากในการเก็บและรับฝากผลผลิตของสมาชิก การสนับสนุนเงินทุนและจัดหาเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การจัดการรถแทรกเตอร์ เครื่องสูบน้ำและเครื่องสีข้าวมาบริการให้เช่าในราคาที่เป็นธรรม ยานพาหนะเพื่อขนส่งผลผลิตของสมาชิก

8.3 การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน จิรศักดิ์ เสริมแสง (2552: บทคัดย่อ) การวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ตำบลไผ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่า กลยุทธ์และมาตรการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ประกอบด้วย (1) โครงการพัฒนาบุคลากรและสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนให้มีความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดี (2) โครงการขยายพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้ปีละ 200 ไร่ เป็นระยะเวลา 4 ปี และ (3) โครงการระดมทุนจากการหักค่าหุ้นเพิ่มขึ้นเพื่อการพัฒนาศูนย์ให้ยั่งยืน

สัจจา บรรจงศิริ (2552: 272) รูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า รูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายและจัดทำองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของศูนย์ข้าวชุมชน 2) การประเมินความเข้มแข็งศูนย์ข้าวชุมชนก่อนการพัฒนา 3) การจัดทำยุทธศาสตร์ (แนวทางในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน) 4) การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) การจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน 6) การติดตามการดำเนินงานพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน และ 7) การประเมินความเข้มแข็งศูนย์ข้าวชุมชนหลังการพัฒนา

สัจจา บรรจงศิริ และคณะ (2549: 197-202) การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า รูปแบบที่ใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน มี 8 ขั้นตอน เริ่มจากการสำรวจพื้นที่ การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด การประเมินศูนย์ข้าวชุมชนก่อนเริ่มดำเนินการพัฒนา การจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดทำแผนปฏิบัติการ การติดตามผลการดำเนินงานและการประเมินผลภายหลังการพัฒนา ซึ่งผลการดำเนินการพัฒนาพบว่าทุกศูนย์ข้าวชุมชนมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์

ข้าวชุมชนให้ยั่งยืน ควรมีการส่งเสริมทั้งในระดับนโยบายระดับหน่วยงาน และระดับท้องถิ่น ดังนี้

- 1) ระดับนโยบายควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้ชัดเจน ได้แก่ ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ ด้านการเรียนรู้ ด้านการตลาด ด้านสินเชื่อ ด้านเครือข่าย ด้านการใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี ด้านการขยายการจัดตั้งศูนย์ ด้านการประกวดศูนย์ และด้านชลประทาน
- 2) ระดับหน่วยงานควรมีการดำเนินการส่งเสริมในด้านเทคนิคและความรู้ ได้แก่ การทำนาแปลงรวม การจัดการความรู้ให้กับศูนย์ การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน การให้ความรู้เรื่องการบริหารและการผลิตเมล็ดพันธุ์ การสรุปและถอดบทเรียน การประมวลความรู้ที่ได้จากการดำเนินงาน และ
- 3) ท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนในด้านการเงิน งบประมาณและการดำเนินงาน

8.4 ปัจจัยที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน ศรชวรณร์ศรี แทนสุวรรณ (2553: 93-95) การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน : กรณีศึกษาบ้านป่าระกำ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ ตัวสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน กรรมการของศูนย์ข้าวชุมชน และระบบการบริหารงาน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ น้ำ ศัตรูพืช ปัจจัยการผลิต/เครื่องจักร/เครื่องทุ่นแรง หน่วยงานสนับสนุน และการเมืองท้องถิ่น นอกจากนี้

ทรง อ่อนสี (2540: 63) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนากลุ่มเกษตรกรทำนาในจังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนากลุ่มเกษตรกรทำนา ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม การปลูกพืชอื่นหลังการทำนา ผลผลิตข้าวต่อไร่ ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกร การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม และการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

8.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงาน สำเริง บุญคำ (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาศรีสว่าง ตำบลศรีสว่าง อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ด้านบุคลากร สมาชิกบางคนไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่กลุ่มกำหนดไว้ ด้านเงินทุน กลุ่มขาดทุนที่จะรับซื้อข้าวเปลือกและปุ๋ยเคมี ทำให้ไม่สามารถบริการให้แก่สมาชิกได้ทั่วถึง ด้านวัสดุ-อุปกรณ์ กลุ่มขาดรถยนต์บรรทุกและรถตัดข้าว ด้านการจัดการ กลุ่มไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามโครงการที่กำหนดไว้ เช่น ไม่สามารถจัดหาวัสดุการเกษตรได้ตามต้องการ รวมทั้งขาดแหล่งเครดิตเงินกู้ในการประกอบอาชีพของสมาชิก สำหรับการแก้ไขปัญหา กลุ่มเกษตรกรได้จัดเวทีประชุม ปรึกษาหารือระหว่างสมาชิก คณะกรรมการและที่ปรึกษาและได้เชิญเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำช่วยเหลือจากผลการดำเนินการ ทำให้กลุ่มเกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาได้และดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน ซึ่งผู้วิจัยนำไปกำหนดกรอบแนวคิด การวิจัย ดังนี้

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ฯ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนแรงงานในครัวเรือน และรายรับ-รายจ่ายจากการประกอบอาชีพ
2. การดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน ได้แก่ การบริหารกลุ่ม การตลาด การทำแปลงขยายพันธุ์ การกระจายพันธุ์ และการเรียนรู้
3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน
4. ปัญหาและข้อเสนอแนะ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท เป็นการวิจัยแบบผสมเชิงปริมาณและคุณภาพ ที่มีวิธีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร ได้แก่ สมาชิกของศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาททั้ง 3 กลุ่ม คือ ศูนย์ข้าวชุมชนตำบลท่าฉนวน จำนวนสมาชิก 99 ราย ศูนย์ข้าวชุมชนตำบลวัดโลก จำนวนสมาชิก 20 ราย และศูนย์ข้าวชุมชนตำบลไร่พัฒนา จำนวนสมาชิก 20 ราย ซึ่งมีประชากรทั้งสิ้น 139 ราย ทำการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยข้อมูล 3 ชุด ดังนี้

2.1 แบบสอบถามสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ใช้แบบสอบถามกับคณะกรรมการและสมาชิก จำนวน 139 ราย ซึ่งประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการทำนา

ตอนที่ 3 สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

2.2 แบบสอบถามสมาชิกที่เป็นคณะกรรมการศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ใช้แบบสอบถามกับคณะกรรมการ 15 ราย ในประเด็น สภาพทั่วไปของกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่ม แนวทางการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มเกษตรกร การพัฒนาการดำเนินการของกลุ่ม และปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนา กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลการดำเนินการในด้านต่างๆ ของศูนย์ข้าวชุมชน

ตอนที่ 2 ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน (SWOT)

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของศูนย์ข้าวชุมชน

2.3 ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus group) กับสมาชิกที่เป็นคณะกรรมการ 15 ราย ในประเด็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในลักษณะการใช้แบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

2.3.1 ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ตัวชี้วัด และเกณฑ์กำหนดมาตรฐาน สถานการณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการปลูกข้าวของอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนและการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 การสร้างแบบสอบถาม นำผลจากการศึกษาค้นคว้าตามข้อ 2.4.1 มากำหนดในการสร้างแบบสอบถาม

2.3.3 การตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้คณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม และให้คำแนะนำแก้ไข

2.3.4 ทดสอบความเชื่อมั่น โดยการนำแบบสอบถามสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนไปทำการทดสอบ (pre test) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 20 ราย นำผลการสอบถามตอนที่ 3 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าว และตอนที่ 4 ความพึงพอใจและความต้องการกิจกรรมไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (reliability consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha หรือ Cronbach) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

1) การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเกี่ยวกับการรับข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าว ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.798

2) การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเกี่ยวกับความพึงพอใจกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.779

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

3.1.1 การสอบถามสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชน ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended question) และคำถามแบบปลายปิด (Closed-ended question)

3.1.2 การสนทนากลุ่ม (Focus group) กับสมาชิกที่เป็นคณะกรรมการศูนย์ข่าวชุมชน เพื่อร่วมสนทนาเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารรายงานของศูนย์ข่าวชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ

ข้อมูลที่รวบรวมได้จะนำมาแยกตามหมวดหมู่ กำหนดรหัสข้อมูลให้ค่าข้อมูลเป็นตัวเลข โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่ออธิบายข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis)

4.3 การกำหนดระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าว ความพึงพอใจและความต้องการกิจกรรม โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ

ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความพึงพอใจและความต้องการกิจกรรมใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของ Likert โดยกำหนดช่วงการมีส่วนร่วมเป็น 5 ระดับ (บุญชุม ศรีสะอาด 2543 : 99-103) ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง การรับรู้/ความพึงพอใจ/ความต้องการในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง การรับรู้/ความพึงพอใจ/ความต้องการในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง การรับรู้/ความพึงพอใจ/ความต้องการในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง การรับรู้/ความพึงพอใจ/ความต้องการในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง การรับรู้/ความพึงพอใจ/ความต้องการในระดับน้อยที่สุด
ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= \frac{4}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

ดังนั้นเกณฑ์เพื่อใช้ในการประเมินค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม คือ

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง การรับรู้/ความพึงพอใจ/ความต้องการในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง การรับรู้/ความพึงพอใจ/ความต้องการในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง การรับรู้/ความพึงพอใจ/ความต้องการในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง การรับรู้/ความพึงพอใจ/ความต้องการในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง การรับรู้/ความพึงพอใจ/ความต้องการในระดับน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ตอนที่ 2 การดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ตอนที่ 3 สภาพการผลิต สถานภาพการเป็นสมาชิก การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความพึงพอใจ และความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ตอนที่ 4 ปัจจัยการดำเนินการและแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ตอนที่ 1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนปรากฏตามตารางที่ 4.1 ถึงตารางที่ 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

		N=139	
	ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.	เพศ		
	ชาย	40	28.8
	หญิง	99	71.2

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

N=139		
ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	2	1.5
30-40 ปี	19	13.7
41-50 ปี	52	37.4
51-60 ปี	33	23.7
มากกว่า 60 ปี	33	23.7
ต่ำสุด = 21	สูงสุด = 80	
ค่าเฉลี่ย = 51.99	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 10.484	
3. ศาสนา		
พุทธ	139	100.0
4. ระดับการศึกษา		
ไม่เคยเรียน	2	1.4
ประถมศึกษา 1-6	93	66.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	14.4
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.)	10	7.2
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส.)	4	2.9
ปริญญาตรี	10	7.2

จากตารางที่ 4.1 พบว่าเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ร้อยละ 71.2 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 28.8 เป็นเพศชาย เกษตรกรส่วนมากร้อยละ 37.4 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี รองลงมาร้อยละ 23.7 อายุ 51-60 ปีและมากกว่า 60 ปี โดยเกษตรกรมีอายุต่ำสุด 21 ปี และอายุสูงสุด 80 ปี และอายุเฉลี่ย 51.99 ปี นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ร้อยละ 100.0 เกษตรกรส่วนใหญ่ศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 66.9 รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 14.4

ตารางที่ 4.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานในภาคการเกษตร การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร และสถานะทางสังคม

			N=139
	ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.	จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน		
	น้อยกว่า 3 คน	16	11.5
	3-4 คน	80	57.6
	5-6 คน	39	28.1
	มากกว่า 6 คน	4	2.8
	ต่ำสุด = 1	สูงสุด = 9	
	ค่าเฉลี่ย = 3.92	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.445	
2.	จำนวนแรงงานในภาคการเกษตร		
	2.1 แรงงานภายในครอบครัว		
	ไม่มี	3	2.2
	มี	136	97.8
	น้อยกว่า 2 คน	25	18.0
	2 คน	63	45.3
	3 คน	33	23.7
	มากกว่า 3 คน	15	10.8
	ต่ำสุด = 1	สูงสุด = 6	
	ค่าเฉลี่ย = 2.34	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.049	
	2.2 แรงงานจ้าง		
	ไม่มี	92	66.2
	มี	47	33.8
	น้อยกว่า 3 คน	16	11.5
	3-4 คน	14	10.1
	มากกว่า 4 คน	17	12.2
	ต่ำสุด = 1	สูงสุด = 10	
	ค่าเฉลี่ย = 3.57	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.051	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

N=139		
ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3. การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร นอกจาก		
ศูนย์ข้าวชุมชน		
ไม่เป็น	27	19.4
เป็น ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	112	80.6
กลุ่มเกษตรกร	67	48.2
กลุ่มสหกรณ์	74	53.2
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	14	10.1
กลุ่มลูกค้า ธกส.	56	40.3
กลุ่มอาชีพเกษตร	30	21.6
อื่นๆ	2	1.4
4. สถานะทางสังคม		
ไม่มี	97	69.8
มี ตำแหน่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	42	30.2
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	8	5.8
กรรมการหมู่บ้าน	15	10.8
ส.อบต.	2	1.4
อกม.	8	5.8
อื่นๆ	15	10.8

จากตารางที่ 4.2 พบว่า เกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนส่วนมากมีสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน คิดเป็นร้อยละ 57.6 โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยสุด 1 คน สูงสุด 9 คน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.92 คน

จำนวนแรงงานในภาคการเกษตร เป็นแรงงานภายในครอบครัวส่วนใหญ่จำนวน 2 คน ร้อยละ 45.3 โดยจำนวนแรงงานภายในครอบครัวต่ำสุด 1 คน สูงสุด 6 คน เฉลี่ย 2.34 คน เป็นแรงงานจ้าง โดยส่วนมากจ้างจำนวนมากกว่า 4 คน ร้อยละ 12.2 จำนวนแรงงานจ้างต่ำสุด 1 คน สูงสุด 10 คน เฉลี่ย 3.57 คน

การเป็นสมาชิกสถาบันอื่นนอกจากศูนย์ข่าวชุมชน และสถานะทางสังคม มีเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกสถาบันอื่น ร้อยละ 19.4 และเป็นสมาชิกสถาบันอื่น ร้อยละ 80.6 โดยเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์จำนวนมากที่สุด ร้อยละ 53.2 เกษตรกรสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชน โดยมากไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 69.8 และมีสถานะทางสังคม ร้อยละ 30.2 โดยส่วนใหญ่เป็นกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 10.8

ตารางที่ 4.3 ลักษณะการประกอบอาชีพ ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนและลักษณะการถือครองที่ดิน และสภาวะการกู้ยืม

		N=139	
ข้อมูล		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.	1.1 อาชีพหลัก		
	ทำการเกษตร	129	92.9
	ค้าขาย	6	4.3
	รับจ้างทั่วไป	2	1.4
	รับราชการ	2	1.4
	1.2 อาชีพรอง		
	ทำการเกษตร	8	5.8
	ค้าขาย	30	21.6
	รับจ้างทั่วไป	42	30.2
	อื่นๆ	6	4.3
2.	ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับ การทำงาน		
	ไม่มี	2	1.4
	มี	137	98.6
	น้อยกว่า 20 ปี	40	28.8
	20-30 ปี	35	25.2
	31-40 ปี	37	26.6
	41-50 ปี	21	15.1
	มากกว่า 50 ปี	4	2.9
	ต่ำสุด = 2		สูงสุด = 60
	ค่าเฉลี่ย = 27.92		ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 15.449

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

			N=139
	ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3.	จำนวนที่ดินที่ทำนา		
	ไม่มี	2	1.4
	มี	137	98.6
	น้อยกว่า 10 ไร่	6	4.3
	10-30 ไร่	52	37.4
	31-50 ไร่	30	21.5
	51-70 ไร่	24	17.3
	มากกว่า 70 ไร่	25	18.1
	ต่ำสุด = 4	สูงสุด = 140	
	ค่าเฉลี่ย = 46.01	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 29.197	
3.1	พื้นที่ตนเอง		
	ไม่มี	38	27.3
	มี	101	72.7
	น้อยกว่า 10 ไร่	16	11.5
	10-30 ไร่	60	43.2
	31-50 ไร่	8	5.8
	51-70 ไร่	12	8.6
	มากกว่า 70 ไร่	5	3.6
	ต่ำสุด = 1	สูงสุด = 90	
	ค่าเฉลี่ย = 26.59	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 21.342	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

		N=139	
	ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3.	3.2 พื้นที่เช่า		
	ไม่มี	50	36.0
	มี	89	64.0
	น้อยกว่า 10 ไร่	2	1.4
	10-30 ไร่	35	25.2
	31-50 ไร่	27	19.4
	51-70 ไร่	15	10.8
	มากกว่า 70 ไร่	10	7.2
	ต่ำสุด = 5	สูงสุด = 110	
	ค่าเฉลี่ย = 39.80	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 24.696	
	3.3 พื้นที่สาธารณะ		
	ไม่มี	135	97.1
	มี 1-4 ไร่	4	2.9
	ต่ำสุด = 1	สูงสุด = 4	
	ค่าเฉลี่ย = 2.50	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.732	
	3.4 พื้นที่อื่นๆ		
	ไม่มี	133	95.7
	มี 1-30 ไร่ (ของญาติ)	6	4.3
	ต่ำสุด = 1	สูงสุด = 30	
	ค่าเฉลี่ย = 11.67	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 14.264	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

N=139		
ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. สถานะการกู้ยืม		
ไม่มี	36	25.9
มี จากแหล่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	103	74.1
กองทุนหมู่บ้าน/กลุ่มออมทรัพย์	38	27.3
ธกส.	45	32.4
สหกรณ์ฯ	69	49.6
ศูนย์ข้าวชุมชน	6	4.3

จากตารางที่ 4.3 สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือการทำการเกษตร ร้อยละ 92.9 อาชีพรอง คือรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 30.2 รองลงมา ร้อยละ 21.6 ทำการค้าขาย มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 20 ปี ร้อยละ 28.8 รองลงมา 31-40 ปี ร้อยละ 26.6 โดยมีประสบการณ์ต่ำสุด 2 ปี สูงสุด 60 ปี เฉลี่ย 27.92 ปี

เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ทำนา 10-30 ไร่ ร้อยละ 37.4 จำนวนพื้นที่รองลงมา 31-50 ไร่ ร้อยละ 21.5 จำนวนพื้นที่ทำนาค่ำสุด 4 ไร่ สูงสุด 140 ไร่ เฉลี่ย 46.01 ไร่ จำนวนเป็น

พื้นที่ตนเอง จำนวน 10-30 ไร่ ร้อยละ 43.2 รองลงมาน้อยกว่า 10 ไร่ ร้อยละ 11.5 จำนวนพื้นที่ทำนาค่ำสุด 1 ไร่ สูงสุด 90 ไร่ เฉลี่ย 26.59 ไร่

พื้นที่เช่า จำนวน 10-30 ไร่ ร้อยละ 25.2 รองลงมา 31-50 ไร่ ร้อยละ 19.4 จำนวนพื้นที่ทำนาค่ำสุด 5 ไร่ สูงสุด 110 ไร่ เฉลี่ย 39.80 ไร่

พื้นที่สาธารณะ ส่วนใหญ่ไม่มีการทำนา ร้อยละ 97.1 จำนวนพื้นที่ทำนาค่ำสุด 1 ไร่ สูงสุด 4 ไร่ เฉลี่ย 2.50 ไร่

พื้นที่อื่นๆ (เป็นของญาติ โดยให้ทำฟรี) ส่วนใหญ่ไม่มีการทำนา ร้อยละ 95.7 จำนวนพื้นที่ทำนาค่ำสุด 1 ไร่ สูงสุด 30 ไร่ เฉลี่ย 11.67 ไร่

เกษตรกรส่วนใหญ่มีการกู้ยืมเงิน คิดเป็นร้อยละ 74.1 โดยกู้ยืมจากสหกรณ์ฯ ร้อยละ 49.6 รองลงมาคือ ธกส. ร้อยละ 32.4

ตอนที่ 2 การดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรัมย์ จังหวัดชัยนาท

จากการสอบถามคณะกรรมการ 15 ราย เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนทั้ง 3 ศูนย์ ซึ่งคณะกรรมการร่วมกันให้ข้อมูลทำให้ทราบข้อมูลในการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน

จากการสอบถามคณะกรรมการทั้ง 3 ศูนย์ ได้ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน ดังนี้
ตารางที่ 4.4 ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน

ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน	ศูนย์ข้าวชุมชน ตำบลท่าลมนวน	ศูนย์ข้าวชุมชน บ้านหัวหว้า	ศูนย์ข้าวชุมชน บ้านหนองม่วง
1. ที่ทำการศูนย์ข้าวชุมชนแบบถาวร	✓		✓
2. การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
กข. 31 (ปทุมธานี 80)	✓	✓	✓
กข. 41			✓
กข. 47			✓
สุพรรณบุรี 1			✓
3. จำนวนแปลงพันธุ์ข้าว 200 ไร่	✓	✓	✓
4. การตรวจสอบการตัดพันธุ์ปน	✓	✓	✓
5. การตรวจสอบการเก็บเกี่ยว	✓	✓	✓
6. การควบคุมความชื้น	✓		
7. ลานตากข้าวของศูนย์ฯ			
8. สถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์	✓		
9. การบรรจุเมล็ดพันธุ์ในบรรจุภัณฑ์ศูนย์ฯ	✓		
10. วิธีจำหน่ายเมล็ดพันธุ์			
เงินสด	✓	✓	✓
11. จำหน่ายเมล็ดพันธุ์แก่ใคร			
เกษตรกร	✓	✓	✓
12. การตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์			
ตรวจสอบ	✓	✓	✓

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน		ศูนย์ข้าวชุมชน ตำบลท่าฉนวน	ศูนย์ข้าวชุมชน บ้านหัวหว้า	ศูนย์ข้าวชุมชน บ้านหนองม่วง
13.	ใน 1 ปี ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ (ตัน)	80	16	130
14.	จำนวนผู้ผลิตแปลงพันธุ์ข้าว	7	20	10
15.	ราคาจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวต่อกิโลกรัม	20	12	12

หมายเหตุ ✓ หมายถึง มี/ดำเนินการ

ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า มีที่ทำการศูนย์ 2 กลุ่ม ผลิตข้าวพันธุ์กข. 31 ทั้ง 3 กลุ่ม มี 1 กลุ่ม คือศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหนองม่วงที่ผลิตข้าวพันธุ์กข. 41 กข. 47 และ สุพรรณบุรี ใน 1 ปี ศูนย์ข้าวชุมชนตำบลท่าฉนวนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 80 ตัน ศูนย์ข้าวบ้านหัวหว้าและบ้านหนองม่วงผลิตได้ 16 ตัน และ 130 ตัน ตามลำดับ จำนวนแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวศูนย์ละ 200 ไร่ มีการตรวจสอบการตัดพันธุ์ปนและตรวจสอบการเก็บเกี่ยว มีการตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ ไม่มีลานตากข้าว ทำการควบคุมความชื้น มีสถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ มีการบรรจุเมล็ดพันธุ์ในบรรจุภัณฑ์ศูนย์ฯ ร้อยละ 33.3 จำหน่ายเมล็ดพันธุ์แก่เกษตรกร โดยรับเป็นเงินสด

ภาพที่ 4.1 ที่ทำการศูนย์ข้าวชุมชน

ภาพที่ 4.2 ฉางข้าวศูนย์ข้าวชุมชนตำบลท่าฉนวน

ภาพที่ 4.3 เมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนตำบลท่าฉนวน

ภาพที่ 4.4 แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชน

ภาพที่ 4.5 การประชุมชี้แจงการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน

2.2 การดำเนินการด้านการบริหารศูนย์ข้าวชุมชน

ตารางที่ 4.5 การดำเนินการด้านการบริหารศูนย์ข้าวชุมชน

การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน		ศูนย์ข้าวชุมชน ตำบลท่าฉนวน	ศูนย์ข้าว ชุมชนบ้าน หัวหว้า	ศูนย์ข้าว ชุมชนบ้าน หนองม่วง
1.	วิธีการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์ข้าว การเลือกตั้ง	✓	✓	✓
2.	โครงสร้างในการบริหารจัดการศูนย์ฯ			
	ด้านบริหารและประสานงาน	✓	✓	✓
	ด้านการผลิต	✓	✓	✓
	ด้านการตลาด	✓		
	ด้านการประชาสัมพันธ์	✓	✓	✓
	ด้านเหรียญกษาปณ์/บัญชี	✓	✓	✓
3.	การกำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง คณะกรรมการ			
	วาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปี	✓		✓
4.	กิจกรรมของศูนย์ข้าวชุมชน			
	การซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์	✓	✓	✓
	อบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต	✓	✓	✓
	จัดหาปัจจัยการผลิต	✓		✓
	ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร กองทุนกู้ยืม	✓		
5.	การกำหนดแผนการดำเนินงาน			
	ด้านการผลิต	✓	✓	✓
	ด้านการตลาด	✓		✓
	ด้านการเงิน	✓		

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน	ศูนย์ข้าวชุมชน ตำบลท่าฉนวน	ศูนย์ข้าว ชุมชนบ้าน หัวหว้า	ศูนย์ข้าว ชุมชนบ้าน หนองม่วง
6. การกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินการของ ศูนย์ฯ			
การผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีในชุมชน	✓	✓	✓
ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง	✓	✓	✓
พัฒนาความรู้ด้านการผลิตข้าวอย่างมี ประสิทธิภาพ	✓	✓	
7. การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯ			
ภายในกลุ่ม	✓	✓	✓
ภายนอกกลุ่ม	✓		✓

หมายเหตุ ✓ หมายถึง มี/ดำเนินการ

จากตารางที่ 4.5 การดำเนินการด้านการบริหารศูนย์ข้าวชุมชน อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาทมี
ดังนี้

ศูนย์ข้าวชุมชนมีการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์ข้าวโดยการเลือกตั้ง มีการบริหารจัดการศูนย์ ด้านบริหารและประสานงาน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้าน
เหรียญกษาปณ์/บัญชี มีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ 2 ปี

กิจกรรมของศูนย์ข้าวชุมชน มีการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ อบรมถ่ายทอดความรู้
ด้านการผลิต การจัดหาปัจจัยการผลิต การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ไม่มีกองทุนกู้ยืม

การกำหนดแผนการดำเนินงาน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน

การกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินการของศูนย์ฯ ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี
ในชุมชน ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง พัฒนาความรู้ด้านการผลิตข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ

การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ภายในกลุ่ม ภายนอกกลุ่ม

2.3 การดำเนินการด้านการถ่ายทอดความรู้ศูนย์ข้าวชุมชน

ตารางที่ 4.6 การดำเนินการด้านการถ่ายทอดความรู้ศูนย์ข้าวชุมชน

การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน	ศูนย์ข้าวชุมชน ตำบลท่าฉนวน	ศูนย์ข้าว ชุมชนบ้าน หัวหว้า	ศูนย์ข้าว ชุมชนบ้าน หนองม่วง
1. การอบรมถ่ายทอดความรู้	✓	✓	✓
2. จุดสาธิตหรือถ่ายทอดความความรู้ภายในศูนย์ฯ	✓	✓	✓
3. แปลงเรียนรู้ให้แก่สมาชิก	✓	✓	✓
4. การอบรมการรับรองมาตรฐานสินค้า (มีใบรับรอง) มาตรฐานการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี	✓		

หมายเหตุ ✓ หมายถึง มี/ดำเนินการ

จากตารางที่ 4.6 การดำเนินการด้านการถ่ายทอดความรู้ศูนย์ข้าวชุมชน อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาท พบว่า มีการอบรมถ่ายทอดความรู้ จุดสาธิตหรือถ่ายทอดความรู้ภายในศูนย์ฯ แปลงเรียนรู้ให้แก่สมาชิก มีใบรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี

2.4 การดำเนินการด้านการบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ข้าวชุมชน

ตารางที่ 4.7 การดำเนินการด้านการบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ข้าวชุมชน

การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน	ศูนย์ข้าวชุมชน ตำบลท่าลำนวน	ศูนย์ข้าวชุมชน บ้านหัวหว้า	ศูนย์ข้าวชุมชน บ้านหนองม่วง
1. การบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ฯ			
คณะกรรมการบริหารจัดการ	✓	✓	✓
กฎระเบียบข้อบังคับ	✓		✓
การจัดทำบัญชี	✓	✓	✓
การปันผลหุ้น	✓		
2. เงินทุนและผลกำไรปัจจุบันเมื่อเทียบกับในอดีต เพิ่มขึ้น	✓	✓	✓
3. การจัดหาแหล่งเงินทุน			
การระดมหุ้นจากสมาชิก	✓		
การสนับสนุนจากภาครัฐ	✓	✓	✓
ผลกำไรจากการดำเนินการ	✓		✓
4. การใช้ประโยชน์จากเงินทุน			
การจัดซื้อเมล็ดพันธุ์	✓	✓	✓
การซื้อปัจจัยการผลิต	✓		✓
การกู้ยืม			
5. การวางแผนการจัดสรรผลกำไรของศูนย์ฯ			
การปันผล	✓		
การตอบแทนคณะกรรมการ			
6. เงินทุนของศูนย์ฯ (บาท)	208,773	21,000	300,000

หมายเหตุ ✓ หมายถึง มี/ดำเนินการ

จากตารางที่ 4.7 การดำเนินการด้านการบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ข้าวชุมชน
อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาท มีดังนี้

การบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ฯ มีคณะกรรมการบริหารจัดการ กฎระเบียบข้อบังคับ
การจัดทำบัญชี การปันผลหุ้น

เงินทุนของศูนย์ฯ ข้าวตำบลท่าฉนวน 208,773 บาท บ้านหัวหว้าและบ้านหนองม่วง
21,000 บาท และ 300,000 บาท ตามลำดับ เงินทุนและผลกำไรปัจจุบันเมื่อเทียบกับในอดีตเพิ่มขึ้น

การจัดการแหล่งเงินทุน มีการระดมหุ้นจากสมาชิกรการสนับสนุนจากรัฐ ผลกำไร
จากการดำเนินการ

การใช้ประโยชน์จากเงินทุน มีการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ การซื้อปัจจัยการผลิต ไม่มีการกั
ยืม

การวางแผนการจัดสรรผลกำไรของศูนย์ฯ มีการปันผลไม่มีการตอบแทน
คณะกรรมการ

ตอนที่ 3 สภาพการผลิต สถานภาพการเป็นสมาชิก การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
ความพึงพอใจ และความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน
อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

3.1 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ตารางที่ 4.8 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

			N=139
สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.	เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
	กข. 31 (ปทุมธานี 80)	133	95.7
	กข. 41	20	14.4
	กข. 47	11	7.9
	สุพรรณบุรี 1	13	9.4
	อื่นๆ (ชัยนาท 1)	5	3.6
2.	แหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
	ศูนย์ข้าวชุมชน	91	65.5
	หน่วยงานภาครัฐ	60	43.2
	เกษตรกร	14	10.1
	หน่วยงานภาคเอกชน	11	7.9
3.	แหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
	ศูนย์ข้าวชุมชน	60	43.2
	โรงสี	72	51.8
	เกษตรกร	12	8.6
	อื่นๆ (พ่อค้า ร้านค้า)	7	5.0

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

N=139

สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. การประสพภัยในช่วงฤดูการผลิต		
ไม่เคย	15	10.8
เคย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	124	89.2
อุทกภัย	53	38.1
โรครະบาด	73	52.5
แมลงระบาด	107	77.0
อื่นๆ (หนู นก)	15	10.8
5. จำนวนครั้งในการปลูกข้าวในรอบปี		
ไม่ได้ปลูก	2	1.4
ปลูก	137	98.6
1 ครั้ง	7	5.0
2 ครั้ง	126	90.7
3 ครั้ง	4	2.9

จากตารางที่ 4.8 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชน มีดังนี้ สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์ กข. 31 (ปทุมธานี 80) ร้อยละ 95.7 พันธุ์ข้าวที่ปลูกรองลงมาคือ กข. 41 ร้อยละ 14.4 และพันธุ์สุพรรณบุรี 1 ร้อยละ 9.4 โดยส่วนมากซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์ข้าวชุมชน ร้อยละ 65.5 รองลงมาคือหน่วยงานภาครัฐ ร้อยละ 43.2 มีแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่โรงสี ร้อยละ 51.8 รองลงมาคือศูนย์ข้าวชุมชน ร้อยละ 43.2 เกษตรกรเคยประสบภัยช่วงฤดูการผลิต ร้อยละ 89.2 ซึ่งเป็นแมลงระบาด ร้อยละ 77.0 รองลงมาเป็นโรครະบาด ร้อยละ 52.5 เกษตรกรส่วนมากปลูกข้าว 2 ครั้งในรอบปี ร้อยละ 90.7

3.2 สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

ตารางที่ 4.9 สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

N=139

	สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.	ตำแหน่งของท่านในกลุ่ม		
	ประธาน	3	2.2
	กรรมการ	12	8.6
	สมาชิก	124	89.2
2.	ระยะเวลาการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน		
	1-3 ปี	81	58.3
	4-6 ปี	34	24.5
	มากกว่า 6 ปี	24	17.2
	ต่ำสุด = 1	สูงสุด = 10	
	ค่าเฉลี่ย = 3.61	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.752	
3.	เหตุผลในการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน		
	(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
	ต้องการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว	114	82.0
	ต้องการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว	58	41.7
	แลกเปลี่ยนความรู้	85	61.2
	ผลตอบแทนด้านการเงิน	24	17.3
	การรู้- ยืม	4	2.9
	อื่นๆ	8	5.8
4.	การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้แก่ศูนย์ข้าวชุมชน		
	ไม่ได้ผลิต	91	65.5
	ผลิต	48	34.5
5.	การเข้าร่วมประชุม อบรมถ่ายทอดความรู้		
	ไม่เข้าร่วม	2	1.4
	เข้าร่วม	137	98.6

จากตารางที่ 4.9 สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชน ทั้ง 3 ศูนย์ มีสมาชิก 124 คน ร้อยละ 89.2 รองลงมาคือกรรมการ 12 คน ร้อยละ 8.6 และประธาน 3 คน ร้อยละ 2.2 ส่วนใหญ่เป็นสมาชิก 1-3 ปี ร้อยละ 58.3 ต่ำสุด 1 ปี สูงสุด 10 ปี เฉลี่ยแล้ว 3.61 ปี เป็นสมาชิกเพราะต้องการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว ร้อยละ 82.0 รองลงมาต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ ร้อยละ 61.2 สมาชิกส่วนมากไม่ได้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับศูนย์ ร้อยละ 65.5 และมาเข้าร่วมประชุมถ่ายทอดความรู้ ร้อยละ 98.6

3.3 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าวของสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชน อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาทอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.73 โดยแยกตามแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เกษตรกรได้รับในระดับมาก ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ (ค่าเฉลี่ย = 3.94) ผู้นำชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.78) กรรมการศูนย์ข่าวชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.57) ในระดับน้อย ได้แก่ เพื่อนบ้าน (ค่าเฉลี่ย = 2.57) หอกระจายข่าว (ค่าเฉลี่ย = 2.42) โทรทัศน์ (ค่าเฉลี่ย = 2.19) ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ วิทยุ (ค่าเฉลี่ย = 1.73) และหนังสือพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย = 1.65) ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าว

แหล่งข้อมูล ข่าวสาร	ระดับการรับรู้					ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย
	5 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	1 จำนวน (ร้อยละ)			
1. เจ้าหน้าที่รัฐ	39 (28.1)	63 (45.3)	28 (20.1)	7 (5.0)	2 (1.4)	3.94	0.903	มาก
2. ผู้นำชุมชน	40 (28.8)	38 (27.3)	55 (39.6)	2 (1.4)	4 (2.9)	3.78	0.978	มาก
3. เพื่อนบ้าน	14 (10.1)	10 (7.2)	40 (28.8)	52 (37.4)	23 (16.5)	2.57	1.155	น้อย
4. กรรมการศูนย์ ข้าวชุมชน	21 (15.1)	53 (38.1)	51 (36.7)	12 (8.6)	2 (1.4)	3.57	0.901	มาก
5. หอกระจาย ข้าว	8 (5.8)	13 (9.4)	49 (35.3)	28 (20.1)	41 (29.5)	2.42	1.173	น้อย
6. วิทยุ	2 (1.4)	10 (7.2)	6 (4.3)	52 (37.4)	69 (49.6)	1.73	0.945	น้อยที่สุด
7. โทรทัศน์	4 (2.9)	8 (5.8)	44 (31.7)	37 (26.6)	46 (33.1)	2.19	1.053	น้อย
8. หนังสือพิมพ์	4 (2.9)	4 (2.9)	11 (7.9)	40 (28.8)	80 (57.6)	1.65	0.954	น้อยที่สุด
รวมเฉลี่ย						2.73	1.008	ปานกลาง

3.4 ความพึงพอใจกับสภาพการดำเนินงาน

ความพึงพอใจกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาท แบ่งเป็น 2 ด้าน ดังนี้

ด้านกิจกรรมกลุ่ม ความพึงพอใจกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.21) โดยแยกเป็นความพึงพอใจระดับมากได้แก่ ด้านการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย = 3.69) ด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ (ค่าเฉลี่ย = 3.67) ด้านการ

ประชาสัมพันธข้อมูลข่าวสาร (ค่าเฉลี่ย = 3.62) ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการจัดหาปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย = 2.76) ระดับน้อย ได้แก่ ด้านกองทุนกู้ยืม (ค่าเฉลี่ย = 2.30)

ด้านองค์ประกอบของกลุ่ม ความพึงพอใจกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.39) โดยแยกเป็นความพึงพอใจระดับมาก ได้แก่ ด้านกรรมการและผู้นำ (ค่าเฉลี่ย = 3.78) ด้านสมาชิกกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.59) ด้านวัตถุประสงค์กลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.52) ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านสถานที่ดำเนินงานกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.19) ด้านกฎ กติกา กลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.15) และด้านทรัพยากรกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.08) ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ความพึงพอใจกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย
	5	4	3	2	1			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
3.4.1 ด้านกิจกรรมกลุ่ม								
1. ด้านการซื้อและ จำหน่าย เมล็ดพันธุ์	11 (7.9)	91 (65.5)	26 (18.7)	5 (3.6)	6 (4.3)	3.69	0.814	มาก
2. ด้านการอบรม ถ่ายทอดความรู้	33 (23.7)	54 (38.8)	32 (23.0)	13 (9.4)	7 (5.0)	3.67	1.093	มาก
3. ด้านการจัดหา ปัจจัยการผลิต	0 (0.0)	48 (34.5)	43 (30.9)	15 (10.8)	33 (23.7)	2.76	1.165	ปานกลาง
4. ด้านการ ประชาสัมพันธ ข้อมูลข่าวสาร	38 (27.3)	41 (29.5)	37 (26.6)	15 (10.8)	8 (5.8)	3.62	1.163	มาก
5. ด้านกองทุนกู้ยืม	4 (2.9)	13 (9.4)	47 (33.8)	32 (23.0)	43 (30.9)	2.30	1.094	น้อย
รวมเฉลี่ย						3.21	1.066	ปานกลาง

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
	5 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	1 จำนวน (ร้อยละ)			
3.4.2 ด้านองค์ประกอบของกลุ่ม								
1. ด้านกรรมการและผู้นำ	27 (19.4)	68 (48.9)	34 (24.5)	6 (4.3)	4 (2.9)	3.78	0.909	มาก
2. ด้านวัตถุประสงค์กลุ่ม	8 (5.8)	72 (51.8)	49 (35.3)	4 (2.9)	6 (4.3)	3.52	0.828	มาก
3. ด้านสมาชิกกลุ่ม	24 (17.3)	54 (38.8)	47 (33.8)	8 (5.8)	6 (4.3)	3.59	0.984	มาก
4. ด้านทรัพยากรกลุ่ม	26 (18.7)	32 (23.0)	25 (18.0)	39 (28.1)	17 (12.2)	3.08	1.325	ปานกลาง
5. ด้านกฎ กติกา กลุ่ม	26 (18.7)	34 (24.5)	32 (23.0)	29 (20.9)	18 (12.9)	3.15	1.307	ปานกลาง
6. ด้านสถานที่ดำเนินงานกลุ่ม	34 (24.5)	37 (26.6)	20 (14.4)	18 (12.9)	30 (21.6)	3.19	1.488	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย						3.39	1.140	ปานกลาง

3.5 กิจกรรมที่ต้องการ

กิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในศูนย์ข้าวชุมชน อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.37) โดยแยกเป็นกิจกรรมที่ต้องการระดับมาก ได้แก่ การอบรมถ่ายทอดความรู้ (ค่าเฉลี่ย = 4.17) กิจกรรมลดต้นทุนการผลิต (ค่าเฉลี่ย = 3.61) ในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดซื้อปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย = 3.36) การส่งเสริมการออม (ค่าเฉลี่ย = 3.05) กิจกรรมเพิ่มรายได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.03) และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย = 2.97) ดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 กิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในศูนย์ข่าวชุมชน

ประเด็น	ระดับความต้องการ					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
	5 จำนวน (ร้อยละ)	4 จำนวน (ร้อยละ)	3 จำนวน (ร้อยละ)	2 จำนวน (ร้อยละ)	1 จำนวน (ร้อยละ)			
1. การส่งเสริม การออม	25 (18.0)	35 (25.2)	36 (25.9)	8 (5.8)	35 (25.2)	3.05	1.431	ปานกลาง
2. การอบรม ถ่ายทอดความรู้	71 (51.1)	31 (22.3)	31 (22.3)	2 (1.4)	4 (2.9)	4.17	1.014	มาก
3. การจัดซื้อปัจจัย การผลิต	38 (27.3)	33 (23.8)	28 (20.1)	21 (15.1)	19 (13.7)	3.36	1.383	ปานกลาง
4. การแปรรูป ผลิตภัณฑ์	35 (25.2)	20 (14.4)	22 (15.8)	30 (21.6)	32 (23.0)	2.97	1.518	ปานกลาง
5. กิจกรรมเพิ่ม รายได้	36 (25.9)	32 (23.1)	18 (12.9)	6 (4.3)	47 (33.8)	3.03	1.637	ปานกลาง
6. กิจกรรมลด ต้นทุนการผลิต	48 (34.5)	47 (33.8)	14 (10.2)	2 (1.4)	28 (20.1)	3.61	1.477	มาก
รวมเฉลี่ย						3.37	1.410	ปานกลาง

ตอนที่ 4 ปัจจัยในการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโมรเมย์ จังหวัดชัยนาท

จากการวิเคราะห์สนทนากลุ่ม (Focus group) กับคณะกรรมการ 15 ราย ในประเด็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน โดยการวิเคราะห์ SWOT ปรากฏ ดังนี้

4.1.1 สภาพปัจจัยภายในศูนย์ข้าวชุมชน

ตารางที่ 4.13 จุดแข็งและจุดอ่อนของศูนย์ข้าวชุมชน

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
<p>1) ผู้นำ</p> <ul style="list-style-type: none"> มีความเสียสละ อดทน ตั้งใจจริง มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำนา 	<p>1) ผู้นำ</p> <ul style="list-style-type: none"> ไม่ค่อยมีเวลา เพราะดำรงหลายตำแหน่งในชุมชน บางกลุ่มขาดความรู้ด้านวิชาการ การบริหารจัดการกลุ่ม
<p>2) สมาชิก</p> <ul style="list-style-type: none"> บางส่วนมีความเสียสละใฝ่หาความรู้ มุ่งมั่นในการผลิต ทำตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำนา 	<p>2) สมาชิก</p> <ul style="list-style-type: none"> ส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมน้อย แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว
<p>3) การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่มอย่างชัดเจน บางกลุ่มมีเงินปันผลเฉลี่ยคืนให้สมาชิก ทำบัญชีรับ-จ่ายเป็นปัจจุบัน มีกฎระเบียบ ข้อบังคับชัดเจน 	<p>3) การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> ไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การบริหารจัดการไม่ดี มีการประชาสัมพันธ์น้อย

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
<p>4) ทรัพยากรและเงินทุน</p> <ul style="list-style-type: none"> • มีเงินทุนหมุนเวียนและมีการระดมหุ้นกัน • บางกลุ่มมีที่ทำการศูนย์ข้าวชุมชน มีปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว โดยรัฐให้การสนับสนุน • บางกลุ่มได้รับเงินกู้สนับสนุนแบบไม่มีดอกเบี้ยจากอบต. 	<p>4) ทรัพยากรและเงินทุน</p> <ul style="list-style-type: none"> • ขาดเงินทุนเพื่อใช้ในการพัฒนาการผลิต • ไม่มีเครดิตให้ลูกค้ามากเท่ากับร้านค้าทั่วไป • ไม่มีเครื่องมือพื้นฐานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของกลุ่ม • ขาดเงินทุนในการรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวกลับคืนมาจากสมาชิก
<p>5) กิจกรรมการผลิต</p> <ul style="list-style-type: none"> • จัดหาแปลงพันธุ์ในพื้นที่ที่เหมาะสม คมนาคมสะดวก • บางกลุ่มเปลี่ยนจากนาหว่านเป็นนาดำหรือนาโยน เพื่อกำจัดข้าวตึกและวัชพืช 	<p>5) กิจกรรมการผลิต</p> <ul style="list-style-type: none"> • ปัจจัยพื้นฐานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่พร้อม เช่น ลานตาก เครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ • เกษตรกรยังยึดติดกับวิธีการผลิตแบบเดิม • สมาชิกไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ทำให้กลุ่มมีเมล็ดพันธุ์น้อย

4.1.2 สภาพปัจจัยภายนอกศูนย์ข้าวชุมชน

ตารางที่ 4.14 โอกาสและอุปสรรคของศูนย์ข้าวชุมชน

โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
<p>1) การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ขยาย • ศูนย์วิจัยข้าวให้การสนับสนุนในการเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ • สำนักงานเกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้การสนับสนุนในการเรียนรู้ เอาใจใส่ ติดตามดูแล • องค์การบริหารส่วนตำบลให้การสนับสนุนด้านเงินทุนให้กู้ยืม 	<p>1) การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่</p> <ul style="list-style-type: none"> • งบประมาณ ความช่วยเหลือจากภาครัฐมีน้อย ไม่ทั่วถึง • การช่วยเหลือจากภาครัฐล่าช้า • การส่งน้ำไม่แน่นอนทำให้วางแผนการปลูกยาก
<p>2) สภาพพื้นที่ทางกายภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> • อยู่ใกล้กับหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุน • มีการคมนาคมที่สะดวก • มีระบบชลประทานอย่างทั่วถึง เกือบทุกพื้นที่ • มีสภาพภูมิอากาศเหมาะสม 	<p>2) สภาพทั่วไป</p> <ul style="list-style-type: none"> • เกิดภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ศัตรูพืชรบกวน • ปัญหาข้าวดีด เกษตรกรจึงไม่ซื้อเมล็ดพันธุ์แต่หันไปใช้กล้าดำนาแทน

4.2 แนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโมรอมย์ จังหวัดชัยนาท ปรากฏดังนี้

จากการสนทนากลุ่ม สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ได้ดังนี้

4.2.1 ศูนย์ข้าวชุมชน

- 1) ส่งเสริมสมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน
- 2) วางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรรมการและสมาชิก การบริหารจัดการ

จัดการกลุ่มด้านเงินทุน ด้านการผลิต การตลาด การกระจายพันธุ์

3) จัดระบบตรวจสอบควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพดี
 4) จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มศูนย์ข้าวฯ
 5) ประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐ ในเรื่องความรู้และการสนับสนุน
 ด้านงบประมาณ ปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง

6) วางแผนดำเนินธุรกิจเพื่อต่อยอดกิจกรรมการผลิตในกลุ่ม

7) มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

4.2.2 หน่วยงานภาครัฐ มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ประสานงานกับ
 หน่วยงานต่างๆ มาให้ความรู้และสนับสนุน

1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ให้ความรู้ แนะนำ ส่งเสริม ประสานงานกับหน่วยงานอื่น

2) กรมชลประทาน ประสานงานกับเกษตรกรเพื่อแจ้งกำหนดการจ่ายน้ำ

3) กรมการข้าว สนับสนุน ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ

4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณเงินกู้ยืม

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

จากการสอบถามสมาชิก คณะกรรมการ และวิเคราะห์สนทนากลุ่ม (Focus group) ทำให้ทราบปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน

สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน	คณะกรรมการ
<p>5.1 ด้านการผลิต</p> <p>5.1.1 ปัญหา</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรยังยึดติดกับวิธีการผลิตแบบเดิม - สมาชิกไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิต เมล็ดพันธุ์ ไม่มีการตัดพันธุ์ป้อนอย่างต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ได้น้อย - ปัญหาด้านภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม โรค แมลงระบาด <p>5.1.2 ข้อเสนอแนะ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้คำแนะนำสมาชิกเรื่องการตัดพันธุ์ป้อน และวิธีการผลิตที่เหมาะสม 	<p>5.1 ด้านการผลิต</p> <p>5.1.1 ปัญหา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีแผนการดำเนินงาน - ไม่มีการวางแผนการผลิต ทำให้ผลิตเมล็ดพันธุ์ออกมาไม่มีเกษตรกรซื้อ หรือผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรในชุมชน - ปัจจัยพื้นฐานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่พร้อม เช่น ลานตาก เครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ <p>5.1.2 ข้อเสนอแนะ</p> <ul style="list-style-type: none"> - วางแผนการดำเนินงาน การผลิตทุกขั้นตอน - จัดหาปัจจัยพื้นฐานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยการจ้างหรือเช่า
<p>5.2 ด้านการดำเนินการศูนย์ข้าวชุมชน</p> <p>5.2.1 ปัญหา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดแผนการกระจายพันธุ์ - ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก - ไม่มีการประสานงานระหว่างศูนย์ฯ ด้วยกัน 	<p>5.2 ด้านการพัฒนาผู้นำ สมาชิก</p> <p>5.2.1 ปัญหา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดการจัดการศึกษาดูงาน

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

สมาชิกศูนย์ข่าวชุมชน	คณะกรรมการ
<p>5.2.2 ข้อเสนอแนะ</p> <p>- จัดทำแผนการกระจายเมล็ดพันธุ์ โดยวางแผนร่วมกันระหว่างศูนย์ข่าวชุมชนใน อ.มโนรมย์</p>	<p>5.2.2 ข้อเสนอแนะ</p> <p>- จัดการศึกษาดูงานศูนย์ข่าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ</p>
<p>5.3 ด้านการตลาด</p> <p>5.3.1 ปัญหา</p> <p>ช่องทางการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์น้อย</p>	<p>5.3 ด้านการตลาด การกระจายพันธุ์</p> <p>5.3.1 ปัญหา</p> <p>- ขาดการประชาสัมพันธ์ภายนอกชุมชน</p>
<p>5.3.2 ข้อเสนอแนะ</p> <p>ประชาสัมพันธ์ศูนย์ข่าวชุมชนให้เป็นที่รู้จักทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย</p>	<p>- เกษตรกรไม่เชื่อถือในคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่ศูนย์ผลิตได้</p> <p>- ไม่มีแผนการจำหน่าย</p>
<p>5.4 ด้านการพัฒนากรรมการ สมาชิก</p> <p>5.4.1 ปัญหา</p> <p>ขาดการจัดการศึกษาดูงาน</p>	<p>- ขาดแผนการกระจายพันธุ์</p> <p>5.3.2 ข้อเสนอแนะ</p> <p>- ประชาสัมพันธ์ศูนย์ข่าวชุมชนให้เป็นที่รู้จักทั้งในและนอกพื้นที่</p>
<p>5.4.2 ข้อเสนอแนะ</p> <p>จัดการศึกษาดูงานศูนย์ข่าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ</p>	<p>- วางแผนการจำหน่ายและกระจายพันธุ์</p> <p>5.4 ด้านทุน</p>
	<p>5.4.1 ปัญหา</p> <p>- ไม่มีการดำเนินธุรกิจเพื่อเพิ่มเงินกองทุน</p>
	<p>5.4.2 ข้อเสนอแนะ</p> <p>- จัดทำแผนเสนอของบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ</p>
	<p>5.5 ด้านการบริหารงานของศูนย์ฯ</p> <p>5.5.1 ปัญหา</p> <p>- ไม่มีการสรุปและประเมินผลการดำเนินงาน</p>

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

สมาชิกศูนย์ข่าวชุมชน	คณะกรรมการ
	<p>5.5.2 ข้อเสนอแนะ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สรุปและประเมินผลการดำเนินงาน ทุกปี และแจ้งให้สมาชิกทราบ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นสำคัญจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย มีดังนี้

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท

1.1.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็น และความรู้ความเข้าใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท

1.1.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท

1.1.4 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท

1.1.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ศึกษาเป็นสมาชิกของศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอมนोरย์ จังหวัดชัยนาท ทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 139 ราย และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1.2.1 การสอบถามสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิดและคำถามแบบปลายปิด แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการทำนา

ตอนที่ 3 สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1.2.2 การสอบถามคณะกรรมการศูนย์ข้าวชุมชน ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิดคำถามแบบปลายปิด และการสนทนากลุ่ม (Focus group) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลการดำเนินการในด้านต่างๆ ของศูนย์ข้าวชุมชน

ตอนที่ 2 ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน (SWOT)

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของศูนย์ข้าวชุมชน

1.2.3 การทดสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม โดยนำไปทดสอบกับเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนนอกพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 20 ราย และคณะกรรมการศูนย์ข้าวชุมชน จำนวน 20 ราย เมื่อพบข้อบกพร่องของแบบสอบถามจึงนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้แบบสอบถามมีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูลแล้ว จึงทำการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1.3.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.99 ปี นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.92 คน แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 2.29 คน เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสถาบันอื่นนอกจากศูนย์ข้าวชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มสหกรณ์เกษตร และไม่มีสถานะทางสังคม เกษตรกรทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีอาชีพรองคือรับจ้างทั่วไป มีประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 27.52 ปี พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 45.35 ไร่ เป็นพื้นที่ตนเองเฉลี่ย 19.32 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 25.48 ไร่พื้นที่สาธารณะเฉลี่ย 0.07 ไร่ พื้นที่ของญาติ (ทำฟรี) เฉลี่ย 0.50 ไร่ ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตร

1.3.2 การดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า มีที่ทำการศูนย์ 2 กลุ่ม ผลิตข้าวพันธุ์กข. 31 ทั้ง 3 กลุ่ม มี 1 กลุ่ม คือศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหนองม่วงที่ผลิตข้าวพันธุ์กข. 41 กข. 47 และ สุพรรณบุรี ใน 1 ปี ศูนย์ข้าวชุมชนตำบลท่าฉนวนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 80 ตัน ศูนย์ข้าวบ้านหัวหว้าและบ้านหนองม่วงผลิตได้ 16 ตัน และ 130 ตัน ตามลำดับ จำนวนแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวศูนย์ละ 200 ไร่ มี

การตรวจสอบการตัดพันธุ์ปนและตรวจสอบการเก็บเกี่ยว มีการตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ ไม่มี
ลานตากข้าว ทำการควบคุมความชื้น มีสถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ มีการบรรจุเมล็ดพันธุ์ใน
บรรจุภัณฑ์ศูนย์ ร้อยละ 33.3 จำหน่ายเมล็ดพันธุ์แก่เกษตรกรโดยรับเป็นเงินสด

การดำเนินการด้านการบริหารศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า มีการคัดเลือก
คณะกรรมการศูนย์ข้าว โดยการเลือกตั้ง มีการบริหารจัดการศูนย์ ด้านบริหารและประสานงาน ด้าน
การผลิต ด้านการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านเหรียญกษาปณ์ ร้อยละ 100.0 มีการกำหนด
วาระการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ 2 ปี กิจกรรมของศูนย์ข้าวชุมชน มีการซื้อและจำหน่ายเมล็ด
พันธุ์ ร้อยละ 100.0 อบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต ร้อยละ 100.0 การจัดหาปัจจัยการผลิต
ร้อยละ 66.7 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 33.3 ไม่มีกองทุนกู้ยืม การกำหนดแผนการ
ดำเนินงาน ด้านการผลิต ร้อยละ 100.0 ด้านการตลาด ร้อยละ 66.7 ด้านการเงิน ร้อยละ 33.3 การ
กำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินการของศูนย์ฯ ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีในชุมชน ร้อยละ
100.0 ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ร้อยละ 100.0 พัฒนาความรู้ด้านการผลิตข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ
ร้อยละ 66.7 การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ภายในกลุ่ม ร้อยละ 100.0 ภายนอกกลุ่ม
ร้อยละ 66.7

การดำเนินการด้านการถ่ายทอดความรู้ศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า มีการอบรม
ถ่ายทอดความรู้ มีจุดสาธิตหรือถ่ายทอดความรู้ภายในศูนย์ฯ และแปลงเรียนรู้ให้แก่สมาชิก
ร้อยละ 100.0 มีใบรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี ร้อยละ 33.3

การดำเนินการด้านการบริหารจัดการการเงินทุนศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า มี
คณะกรรมการบริหารจัดการ ร้อยละ 100.0 กฎระเบียบข้อบังคับ ร้อยละ 66.7 การจัดทำบัญชี
ร้อยละ 100.0 การปันผลหุ้น ร้อยละ 33.3 เงินทุนของศูนย์ข้าวตำบลทำจนวน 208,773 บาท บ้าน
หัวหว้าและบ้านหนองม่วง 21,000 บาท และ 300,000 บาท ตามลำดับ เงินทุนและผลกำไรปัจจุบัน
เมื่อเทียบกับในอดีตเพิ่มขึ้น แหล่งเงินทุน มีการระดมหุ้นจากสมาชิก ร้อยละ 33.3 การสนับสนุนจาก
ภาครัฐ ร้อยละ 100.0 ผลกำไรจากการดำเนินการ ร้อยละ 66.7 ซึ่งเงินทุนที่มีศูนย์ข้าวจะนำมาซื้อ
เมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 100.0 การซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 66.7 ไม่มีกองทุนกู้ยืม และกำไรที่ได้มีการปันผล
ร้อยละ 33.3 ไม่มีค่าตอบแทนคณะกรรมการ

**1.3.3 สภาพการผลิต สถานภาพการเป็นสมาชิก การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความพึง
พอใจ และความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโมโนรมย์ จังหวัด
ชัยนาท**

สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์ กข. 31 (ปทุมธานี 80) ชื่อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์ข้าวชุมชน จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่โรงสีประสบภัยในช่วงฤดูการผลิต โดยเฉพาะแมลงระบาด และปลูกข้าว 2 ครั้งในรอบปี

สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน มีคณะกรรมการ 15 คน ระยะเวลาการเป็นสมาชิก 1-3 ปี เหตุผลเพราะต้องการชื่อเมล็ดพันธุ์ข้าว ส่วนใหญ่ไม่ได้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับศูนย์ฯ และมาเข้าร่วมประชุมถ่ายทอดความรู้

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าว พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับมาก ได้แก่ จากเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน และกรรมการศูนย์ข้าวชุมชน ในระดับน้อย ได้แก่ เพื่อนบ้าน หอกระจายข่าว โทรทัศน์ ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ วิทยุ หนังสือพิมพ์

ความพึงพอใจและความต้องการกิจกรรม พบว่า

- **ด้านกิจกรรมกลุ่ม** อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้ ด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการจัดหาปัจจัยการผลิต และในระดับน้อย คือด้านกองทุนกู้ยืม

- **ด้านองค์ประกอบของกลุ่ม** ในระดับมาก ได้แก่ ด้านกรรมการและผู้นำด้านวัตถุประสงค์กลุ่ม ด้านสมาชิกกลุ่ม ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านทรัพยากรกลุ่ม ด้านกฎ กติกา กลุ่ม และด้านสถานที่ดำเนินงานกลุ่ม

กิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า กิจกรรมที่ต้องการในระดับมาก ได้แก่ การอบรมถ่ายทอดความรู้ กิจกรรมลดต้นทุนการผลิต ในระดับปานกลาง ได้แก่ การส่งเสริมการออม การจัดซื้อปัจจัยการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมเพิ่มรายได้

1.3.4 ปัจจัยและแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมนोरมย์ จังหวัดชัยนาท

1) ปัจจัยในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอมนोरมย์ จังหวัดชัยนาท

(1) ปัจจัยภายใน

ผู้นำ มีความรู้ความสามารถ ความตั้งใจ อดทน เสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นที่ยอมรับของสมาชิก มีภาระหน้าที่ งานต่างๆ เพราะดำรงหลายตำแหน่ง

สมาชิก ส่วนใหญ่ไม่เสียสละ แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว มีประสบการณ์ในการทำงานสูง สมาชิกบางส่วนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม

การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน มีบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่มที่ชัดเจน มีเงินปันผลการจัดทำบัญชี ฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม

ทรัพยากรและเงินทุน มีเงินทุนหมุนเวียนและการระดมหุ้น มีที่ทำการศูนย์ข้าวชุมชน ขาดเครื่องมือพื้นฐานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของกลุ่ม

กิจกรรมการผลิต แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เหมาะสม คมนาคมสะดวก บางกลุ่มทำการผลิตน้ำหมักชีวภาพใช้เอง เพื่อลดต้นทุนการผลิต และขายให้กับเกษตรกรนอกกลุ่ม กลุ่มให้สมาชิกยืมเมล็ดพันธุ์ในการผลิต แล้วส่งคืนในรูปของเมล็ดพันธุ์หรือเงิน พร้อมดอกเบี้ย เปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้มีความเหมาะสมต่อพื้นที่

(2) **ปัจจัยภายนอก**

การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่ มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ มีระบบชลประทานอย่างทั่วถึง งบประมาณจากภาครัฐน้อย ค่าเช่า

สภาพพื้นที่ทางกายภาพ ใกล้เคียงกับหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนการคมนาคมสะดวก สภาพภูมิอากาศเหมาะสม

สภาพทั่วไป ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ศัตรูพืชรบกวน ปัญหาเกษตรกรหันไปใช้กล้าค่านาแทนเมล็ดพันธุ์

2) **แนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท**

ศูนย์ข้าวชุมชน สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรรมการและสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่มด้านเงินทุน ด้านการผลิต การตลาด การกระจายพันธุ์ มีระบบตรวจสอบควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพดี มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มศูนย์ข้าวฯ มีการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐในเรื่องความรู้ และการสนับสนุนด้านงบประมาณ ปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนดำเนินธุรกิจเพื่อต่อยอดกิจกรรมการผลิตในกลุ่ม

หน่วยงานภาครัฐ มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆมาให้ความรู้และสนับสนุน เพื่อให้ความรู้ แนะนำ ส่งเสริม และพัฒนาให้ศูนย์ข้าวผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพ

- **เจ้าหน้าที่ส่งเสริม** ให้ความรู้ แนะนำ ส่งเสริม ประสานงานกับหน่วยงานอื่น

- **กรมชลประทาน** ประสานงานกับเกษตรกรเพื่อแจ้งกำหนดการจ่ายน้ำ
- **กรมการข้าว** สนับสนุน ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ
- **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** สนับสนุนงบประมาณ

1.3.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโมรเมย์ จังหวัดชัยนาท

1) ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

- **ปัญหา** เกษตรกรยังยึดติดกับวิธีการผลิตแบบเดิม สมาชิกไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ ไม่มีการตัดพันธุ์ปนอย่างต่อเนื่องทำให้กลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ได้น้อย ปัญหาด้านภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม โรค แมลงระบาด ขาดแผนการกระจายพันธุ์ ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก ไม่มีการประสานงานระหว่างศูนย์ด้วยกัน ช่องทางการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์น้อย ขาดการจัดการศึกษาดูงาน

- **ข้อเสนอแนะ** ให้คำแนะนำสมาชิกเรื่องการตัดพันธุ์ปน และวิธีการผลิตที่เหมาะสม จัดทำแผนการกระจายเมล็ดพันธุ์ โดยวางแผนร่วมกันระหว่างศูนย์ข้าวชุมชนใน อ.โมรเมย์ ประชาสัมพันธ์ศูนย์ข้าวชุมชนให้เป็นที่รู้จักทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย จัดการศึกษาดูงานศูนย์ข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

2) ปัญหาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ

- **ปัญหา** ไม่มีแผนการดำเนินงาน ไม่มีการวางแผนการผลิต ทำให้ผลิตเมล็ดพันธุ์ออกมาไม่มีเกษตรกรซื้อ หรือผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรในชุมชน ปัจจัยพื้นฐานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่พร้อม เช่น ลานตาก เครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ ขาดการจัดการศึกษาดูงาน ขาดการประชาสัมพันธ์ภายนอกชุมชน เกษตรกรไม่เชื่อถือในคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่ศูนย์ผลิตได้ ไม่มีแผนการจำหน่าย ขาดแผนการกระจายพันธุ์ ไม่มีการดำเนินธุรกิจเพื่อเพิ่มเงินกองทุน ไม่มีการสรุปและประเมินผลการดำเนินงาน

- **ข้อเสนอแนะ** วางแผนการดำเนินงาน การผลิตทุกขั้นตอน จัดหาปัจจัยพื้นฐานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโดยการจ้างหรือเช่า จัดการศึกษาดูงานศูนย์ข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ประชาสัมพันธ์ศูนย์ข้าวชุมชนให้เป็นที่รู้จักทั้งในและนอกพื้นที่ วางแผนการจำหน่ายและกระจายพันธุ์ จัดทำแผนเสนอของบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ สรุปและประเมินผลการดำเนินงานทุกปี และแจ้งให้สมาชิกทราบ

2. อภิปรายผล

2.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในอำเภอโมรเมย์ จังหวัดชัยนาท

ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 51.99 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.92 คน แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 2.29 คน ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ซึ่งสอดคล้องกับภาพรวม (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาไร่ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร พบว่า สมาชิกกลุ่มฯ อายุเฉลี่ย 55.6 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.3 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.6 คน ร้อยละ 93.7 มีอาชีพหลักคือทำนา

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสถาบันอื่นนอกจากศูนย์ข้าวชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มสหกรณ์เกษตร และไม่มีสถานะทางสังคม พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 45.35 ไร่ เป็นพื้นที่ตนเองเฉลี่ย 19.32 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 25.48 ไร่ ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับสังจา บรรจงศิริ (2552: 271) ศึกษารูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนพบว่า สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนทั้ง 9 แห่ง พบว่า สมาชิกไม่มีตำแหน่งในชุมชนและในองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนแล้วยังเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ พื้นที่ปลูกข้าวมีทั้งที่เป็นของตนเองและที่เช่า มีการกู้เงินจากแหล่งต่างๆ

2.2 การดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า มีที่ทำการศูนย์ฯ 2 ศูนย์ ผลิตข้าวพันธุ์ กข. 31 ทั้ง 3 ศูนย์ เพราะเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวพันธุ์นี้ มี 1 ศูนย์ คือศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหนองม่วงที่ผลิตข้าวพันธุ์ กข. 41 กข. 47 และ สุพรรณบุรีด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ใน 1 ปี ทั้ง 3 ศูนย์ ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 75.33 ตัน ราคาจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวต่อกิโลกรัมเฉลี่ย 14.83 บาท ซึ่งราคาจำหน่ายมีตั้งแต่ 12-20 บาท ขึ้นอยู่กับคุณภาพเมล็ดพันธุ์โดยการตรวจสอบจากกรมการข้าวและจำนวนข้าวแดง จำนวนผู้ผลิตแปลงพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 12.33 คน เมล็ดพันธุ์ที่นำมาขยายมีคุณภาพดี ร้อยละ 73.3 โดยที่เกษตรกรดูจากทรงอกและปริมาณข้าวแดง มีการตรวจสอบการตัดพันธุ์ปนและตรวจสอบการเก็บเกี่ยวทั้ง 3 ศูนย์ ไม่มีลานตากข้าวทุกศูนย์ฯ มีเพียง 1 ศูนย์ คือศูนย์ข้าวชุมชนท่าฉนวน ควบคุมความชื้น มีสถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์และการบรรจุเมล็ดพันธุ์ในบรรจุภัณฑ์ศูนย์ฯ โดยจ้างลานตากข้าว มีการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์แก่เกษตรกร โดยรับเป็นเงินสด แต่สมาชิกสามารถยืมเมล็ดพันธุ์ไปก่อนได้ และให้ดอกเบี้ยกับศูนย์ข้าวชุมชนนั้น สำหรับศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหนองม่วง และศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหัวหว่านนั้น เมื่อนำเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ฯ ไปผลิตแล้ว จะขายเมล็ดพันธุ์ให้กับเกษตรกรในพื้นที่เลย แล้วนำเงินมาคืนศูนย์ฯ พร้อมดอกเบี้ย (เฉพาะศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหนองม่วง) ในฤดูกาลถัดไปศูนย์ฯ จะสำรวจความต้องการผลิตเมล็ดพันธุ์ของสมาชิก แล้วนำเงินศูนย์ฯ ไปซื้อเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิกต่อไป

การดำเนินการด้านการบริหารศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า ทั้ง 3 ศูนย์ มีการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์ข้าวโดยการเลือกตั้ง มีการบริหารจัดการศูนย์ ด้านบริหารและประสานงาน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านเหรียญกษาปณ์ มีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ 2 ปี กิจกรรมของศูนย์ข้าวชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร 1 ศูนย์ มีการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ อบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต มีการจัดหาปัจจัยการผลิต 2 ศูนย์ ไม่มีกองทุนกู้ยืมซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินการด้านการบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ข้าวชุมชนที่มีการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ทั้ง 3 ศูนย์ ซื้อปัจจัยการผลิต 2 ศูนย์ คือศูนย์ข้าวชุมชนท่าฉนวนและศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหนองม่วง และไม่มีกองทุนกู้ยืม มีการกำหนดแผนการดำเนินงาน ด้านการผลิต ทั้ง 3 ศูนย์ ด้านการตลาด 2 ศูนย์ ด้านการเงินแค่เพียงศูนย์เดียว การกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินการของศูนย์ฯ ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีในชุมชนและด้านส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ทั้ง 3 ศูนย์ ส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อใช้เฉพาะในตำบล ซึ่งสอดคล้องกับ ศรชวรรณธีร์ แท่นสุวรรณ (2553: 90-91) การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน : กรณีศึกษาบ้านป่าระกำ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อใช้เฉพาะในตำบลยังไม่มี การกระจายไปสู่ชุมชนภายนอก การพัฒนาความรู้ด้านการผลิตข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ 2 ศูนย์ การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ภายในกลุ่ม ทั้ง 3 ศูนย์ ภายนอกกลุ่ม 2 ศูนย์

การดำเนินการด้านการถ่ายทอดความรู้ศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า มีการอบรมถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่รัฐ มีจุดสาธิตหรือถ่ายทอดความความรู้ภายในศูนย์ฯ และแปลงเรียนรู้ให้แก่สมาชิก ทั้ง 3 ศูนย์ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิชากร บุเกตุ (2552: 92-95) ศึกษาการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนนทบุรี พบว่าด้านการสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยี มีจัดการเรียนรู้โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่รัฐ

การดำเนินการด้านการบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า มีคณะกรรมการบริหารจัดการ 3 ศูนย์ กู้ระเบียบข้อบังคับ 2 ศูนย์ การจัดทำบัญชี 3 ศูนย์ การปันผลหุ้น 1 ศูนย์ เงินทุนของศูนย์ฯ เฉลี่ย 306,901 บาท เงินทุนและผลกำไรปัจจุบันเมื่อเทียบกับในอดีตเพิ่มขึ้น แหล่งเงินทุน มีการระดมหุ้นจากสมาชิก 1 ศูนย์ ซึ่งสอดคล้องกับสังจา บรรจงศิริ (2552: บทคัดย่อ) รูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน พบว่าการบริหารกลุ่มโดยคณะกรรมการที่มาจาก การเลือกตั้ง มีกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่ม มีคณะกรรมการบริหารกองทุน มีการระดมหุ้นจากสมาชิก

มีการสนับสนุนจากภาครัฐครบทั้ง 3 ศูนย์ รับผลกำไรจากการดำเนินการ 2 ศูนย์ เงินทุนที่มีศูนย์ข้าวจะนำมาซื้อเมล็ดพันธุ์ทั้ง 3 ศูนย์ ใช้ซื้อปัจจัยการผลิต 2 ศูนย์ ไม่มีกองทุนกู้ยืม และกำไรที่ได้มีการปันผลให้กับสมาชิก 1 ศูนย์ ไม่มีค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการ

1.3 สภาพการผลิต การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความพึงพอใจ และความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรัมย์ จังหวัดชัยนาท

สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า ศูนย์ข้าวชุมชนผลิตข้าวพันธุ์ กข. 31 เพราะเกษตรกรในพื้นที่นิยมปลูกข้าวพันธุ์นี้ ซึ่งเป็นพันธุ์ต้านทานต่อเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล สมาชิกที่ผลิตเมล็ดพันธุ์มีจำนวนน้อย สมาชิกส่วนใหญ่จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่โรงสีเพราะคุณภาพไม่ผ่านเกณฑ์ศูนย์ข้าวชุมชน

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าว พบว่า สมาชิกรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จากเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน และกรรมการศูนย์ข้าวชุมชนเป็นส่วนใหญ่ เพราะได้ข้อมูลที่ต้องการ เชื่อถือได้ แต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากวิทยุและหนังสือพิมพ์น้อยมากเพราะการใช้ชีวิตประจำวันได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อเหล่านี้น้อย

ความพึงพอใจต่อกิจกรรมของศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า

- ด้านกิจกรรมกลุ่ม การจัดหาปัจจัยการผลิตสมาชิกมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง เพราะมีศูนย์ข้าวชุมชน 1 ศูนย์ ไม่มีการจัดหาปัจจัยการผลิตให้กับสมาชิก และด้านกองทุนกู้ยืมสมาชิกมีความพึงพอใจในระดับน้อย ศูนย์ข้าวชุมชนทั้ง 3 ศูนย์ ไม่มีกองทุนกู้ยืมให้กับสมาชิก

- ด้านองค์ประกอบของกลุ่ม คือ ทรัพยากรกลุ่ม กฎ กติกา กลุ่ม และสถานที่ดำเนินงานกลุ่มสมาชิกพึงพอใจในระดับปานกลาง เพราะศูนย์ข้าวชุมชน 3 ศูนย์ ยังขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ เช่น เครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ ตานตาก กฏ กติกา กลุ่ม ไม่เข้มงวดถูกละเลยทำให้สมาชิกบางส่วนไม่พอใจ และมีศูนย์ข้าวชุมชน 1 ศูนย์ไม่มีที่ทำการกลุ่ม

กิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า กิจกรรมที่ต้องการมาก คือ การอบรมถ่ายทอดความรู้ กิจกรรมลดต้นทุนการผลิต เพราะสมาชิกต้องการให้เจ้าหน้าที่รัฐอบรมถ่ายทอดความรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์ให้กับสมาชิกใหม่ และวิธีการลดต้นทุนการผลิต

1.4 ปัจจัยและแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรัมย์ จังหวัดชัยนาท

1.4.1 ปัจจัยในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรัมย์ จังหวัดชัยนาท

มีปัจจัย 2 ด้านคือ ปัจจัยภายใน เช่น ผู้นำ สมาชิก การบริหารศูนย์ข้าวชุมชน ทรัพยากรและเงินทุน กิจกรรมการผลิต ปัจจัยภายนอก เช่น การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่สภาพพื้นที่ทางกายภาพ สภาพทั่วไป ปัจจัยที่กล่าวมานี้หลายปัจจัยสอดคล้องกับศรธรรมรัตน์ ทัศน์สุวรรณ (2553: 93-95) การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน : กรณีศึกษาบ้านป่าระกำ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ ตัวสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน กรรมการของศูนย์ข้าวชุมชน และระบบการบริหารงาน

ปัจจัยภายนอกได้แก่ น้ำ ศัตรูพืช ปัจจัยการผลิต/เครื่องจักร/เครื่องทุ่นแรง หน่วยงานสนับสนุน และการเมืองท้องถิ่น

1.4.2 แนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโมรเมย์ จังหวัดชัยนาท

มีแนวทางในการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชน เช่น สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรรมการและสมาชิก การบริหารจัดการ กลุ่มด้านเงินทุน ด้านการผลิต การตลาด การกระจายพันธุ์ มีระบบตรวจสอบควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพดี มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มศูนย์ข้าวฯ มีการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐในเรื่องความรู้และการสนับสนุนด้านงบประมาณ ปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผน ดำเนินธุรกิจเพื่อต่อยอดกิจกรรมการผลิตในกลุ่ม เช่น ศูนย์ข้าวชุมชนท่าฉนวน คิดจะซื้อรถดำนาคือเป็นของกลุ่มเพื่อรับจ้างสมาชิกและเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ให้ความรู้ แนะนำ ส่งเสริม ประสานงานกับหน่วยงานอื่น กรมชลประทาน ประสานงานกับเกษตรกรเพื่อแจ้ง กำหนดการจ่ายน้ำ กรมการข้าว สนับสนุน ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณ เพื่อพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโมรเมย์ จังหวัดชัยนาท ซึ่ง สอดคล้องกับ ตัจจา บรรจงศิริ และคณะ (2549: 197-202) การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า รูปแบบที่ใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน มี 8 ขั้นตอน เริ่มจากการสำรวจพื้นที่ การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด การประเมินศูนย์ข้าวชุมชนก่อนเริ่มดำเนินการพัฒนา การจัดทำ ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดทำแผนปฏิบัติการ การติดตามผลการดำเนินงานและการประเมินผลภายหลังการพัฒนา ซึ่งผลการดำเนินการพัฒนาพบว่า ทุกศูนย์ข้าวชุมชนมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนให้ยั่งยืน ควรมีการส่งเสริมทั้งในระดับนโยบายระดับหน่วยงาน และระดับท้องถิ่น ดังนี้

- 1) ระดับนโยบายควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้ชัดเจน ได้แก่ ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ ด้านการเรียนรู้ ด้านการตลาด ด้านสินเชื่อ ด้านเครือข่าย ด้านการใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี ด้านการขยายการจัดตั้งศูนย์ ด้านการประกวดศูนย์ และด้านชลประทาน
- 2) ระดับหน่วยงานควรมีการดำเนินการส่งเสริมในด้านเทคนิคและความรู้ ได้แก่ การทำนาแปลงรวม การจัดการความรู้ให้กับศูนย์ การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน การให้ความรู้เรื่องการบริหารและการผลิตเมล็ดพันธุ์ การสรุปและถอดบทเรียน การประมวลความรู้ที่ได้จากการดำเนินงาน และ
- 3) ท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนในด้านการเงิน งบประมาณและการดำเนินงาน

1.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโมรเมย์ จังหวัดชัยนาท

ศูนย์ข้าวชุมชน สมาชิกไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ ไม่มีการตัดพันธุ์ ปลูกอย่างต่อเนื่องทำให้กลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ได้น้อย คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ต้องให้คำแนะนำ สมาชิกเรื่องการตัดพันธุ์ปลูก และวิธีการผลิตที่เหมาะสม จัดทำแผนการกระจายเมล็ดพันธุ์ โดยวางแผนร่วมกันระหว่างศูนย์ข้าวชุมชนใน อ.มโนรมย์ ประชาสัมพันธ์ศูนย์ข้าวชุมชนให้เป็นที่รู้จัก ทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย

คณะกรรมการ ไม่มีการวางแผนการผลิต ทำให้สมาชิกผลิตเมล็ดพันธุ์ออกมาไม่มี เกษตรกรซื้อ ศูนย์ข้าวไม่มีเงินพอรับซื้อ หรือผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของ เกษตรกรในชุมชน คณะกรรมการและสมาชิกต้องร่วมกันวางแผนการผลิตที่ชัดเจน ประชาสัมพันธ์ ศูนย์ข้าวชุมชนให้เป็นที่รู้จักทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ เพิ่ม บทลงโทษสำหรับสมาชิกที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกากลุ่ม

ซึ่งสอดคล้องกับ ตำรา บัญชี (2539: บทคัดย่อ) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ ดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาศรีสว่าง ตำบลศรีสว่าง อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ด้านบุคลากร สมาชิกบางคนไม่ปฏิบัติตาม ข้อตกลงที่กลุ่มกำหนดไว้ ด้านเงินทุน กลุ่มขาดทุนที่จะรับซื้อข้าวเปลือกและปุ๋ยเคมี ทำให้ไม่ สามารถบริการให้แก่สมาชิกได้ทั่วถึง ด้านการจัดการ กลุ่มไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามโครงการที่ กำหนดไว้ เช่น ไม่สามารถจัดหาวัสดุการเกษตรได้ตามต้องการ รวมทั้งขาดแหล่งเครดิตเงินกู้ในการ ประกอบอาชีพของสมาชิก สำหรับการแก้ไขปัญหา กลุ่มเกษตรกรได้จัดเวทีประชุม ปรึกษาหารือ ระหว่างสมาชิก คณะกรรมการและที่ปรึกษา และได้เชิญเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำช่วยเหลือ จากผลการดำเนินการ ทำให้กลุ่มเกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาได้และดำเนินงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพและรวดเร็ว

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะศูนย์ข้าวชุมชน

- 1) ปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับ และมีการนำไปใช้จริง
- 2) เพิ่มจำนวนผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้มีเมล็ดพันธุ์เพียงพอต่อความต้องการใน

ชุมชน

- 3) ควรวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ของสมาชิกภายในศูนย์ฯ เพื่อไม่ให้ผลิตออกมามากเกินกำลังรับซื้อของศูนย์ฯ
- 4) ด้านการตลาด ควรหาช่องทางการจำหน่ายเพิ่มขึ้น เช่น จำหน่ายให้กับรถรับจ้างค่านา
- 5) สำหรับเกษตรกรที่ไม่สนใจศูนย์ฯ ควรมีการให้ความรู้ ศึกษาดูงานในศูนย์ฯ ชาวชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการ
- 6) สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศูนย์ฯ ชาวชุมชนที่เข้มแข็งกับกลุ่มที่เริ่มดำเนินการ
- 7) จัดทำแผนการเรียนรู้ในแต่ละปีให้ชัดเจนตามความต้องการของสมาชิก
- 8) ขอกองสนับสนุนเงินกู้ยืมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มที่ต้องการดำเนินการธุรกิจ เช่น รถค่านา

3.1.2 ข้อเสนอแนะหน่วยงานราชการ

- 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นอกเป็นพี่เลี้ยงให้กับศูนย์ฯ แล้ว ควรช่วยประชาสัมพันธ์ให้ศูนย์ฯ เป็นที่รู้จักยิ่งขึ้น
- 2) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศูนย์ฯ ชาวชุมชน
- 3) ส่งเสริมให้ศูนย์ฯ จัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

- 3.2.1 ควรมีการศึกษาเรื่องเครือข่ายศูนย์ฯ ชาวชุมชน เพื่อดำเนินการสร้างเครือข่ายศูนย์ฯ ชาวชุมชนในจังหวัดชัยนาท ซึ่งจะมีประโยชน์ในเรื่องการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข่าวสาร เมล็ดพันธุ์
- 3.2.2 ควรมีการศึกษาการดำเนินงานของศูนย์ฯ ชาวชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในจังหวัด เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงพัฒนาศูนย์ฯ ชาวชุมชนอื่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุลนดา โชติมุทตะ (2538) “ความพึงพอใจของประชาชนต่อระบบและขบวนการให้บริการ กรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณีสำนักงานเขตบางซื่อ” ภาคนิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตสาขาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- กรมส่งเสริมการเกษตร (2541) “คู่มือการดำเนินงานกระบวนการกลุ่มและการสร้างกองทุนของเกษตรกร” กองพัฒนาการบริหารงานเกษตร กรุงเทพมหานคร
- กลุ่มข้าว “แนวทางการกำหนดมาตรฐานศูนย์ส่งเสริมการผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน” กองส่งเสริมพืชไร่นา กรมส่งเสริมการเกษตร กรุงเทพมหานคร
- กลุ่มส่งเสริมการผลิตข้าว “ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน” ส่วนส่งเสริมการผลิตข้าว สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรุงเทพมหานคร
- กองแผนงาน (2545) *แนวทางการจัดทำตัวชี้วัดระดับหน่วยงานย่อย* กรมส่งเสริมการเกษตร กรุงเทพมหานคร
- จิรศักดิ์ เสริมแสง (2552) “การวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ตำบลไผ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์” รายงานการศึกษาระดับปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชลรัตน์ ชลมารค (2546) “ภาพลักษณ์ของโรงเรียนเอกชนตามการรับรู้ของผู้ปกครอง” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ถวิล ธาราโกษณ์ และศรันย์ คำริสุข (2541) *จิตวิทยาทั่วไป* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์
- ทิชากร บุญฤกษ์ (2552) “การดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ทรง อ่อนสี (2540) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนากลุ่มเกษตรกรทำนาในจังหวัดสิงห์บุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นภาพร เวชกามา (2554) “ความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาไต่ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมและพัฒนากองทุน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- บริบูรณ์ บ่อเกิดทรัพย์ (2534) “ความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชาในสมรรถวิสัยผู้ได้บังคับบัญชาที่เป็นบัณฑิตสาขาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
- บุปผา พวงมาลี (2542) “การรับรู้ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของฝ่ายการพยาบาลโรงพยาบาลของรัฐเขตกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปาริชาติ วลัยเสถียร พระมหาสุพิชญ์ ออกอุ่น สหัตถยา วิเศษ จันทนา เบญจทรัพย์ และชลกาญจน์ อาชนันารี (2543) “กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา กรุงเทพมหานคร” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรุงเทพฯ
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) “กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา” กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ประทีพย์ คนทัต (2545) “การรับรู้ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรีที่มีต่อบทบาทหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) *ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร วัชรบุรพาการพิมพ์
- พิมาน วงศ์ภักย์ (2533) “ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเอง: ศึกษากรณีศูนย์บริการสมาชิกนิคมสร้างตนเองโนนสัง อ. โนนสัง จ. อุตรธานี” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อ้างถึง ปาริชาติ วลัยเสถียร พระมหาสุพิชญ์ ออกอุ่น สหัตถยา วิเศษ จันทนา เบญจทรัพย์ และชลกาญจน์ อาชนันารี ๖(2543) “กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- พิศากร พิศาลกุล (2545) “การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการศูนย์วิจัยนิเวศลิ้งค์ร้อยครักษ์ จังหวัดนครนายก” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

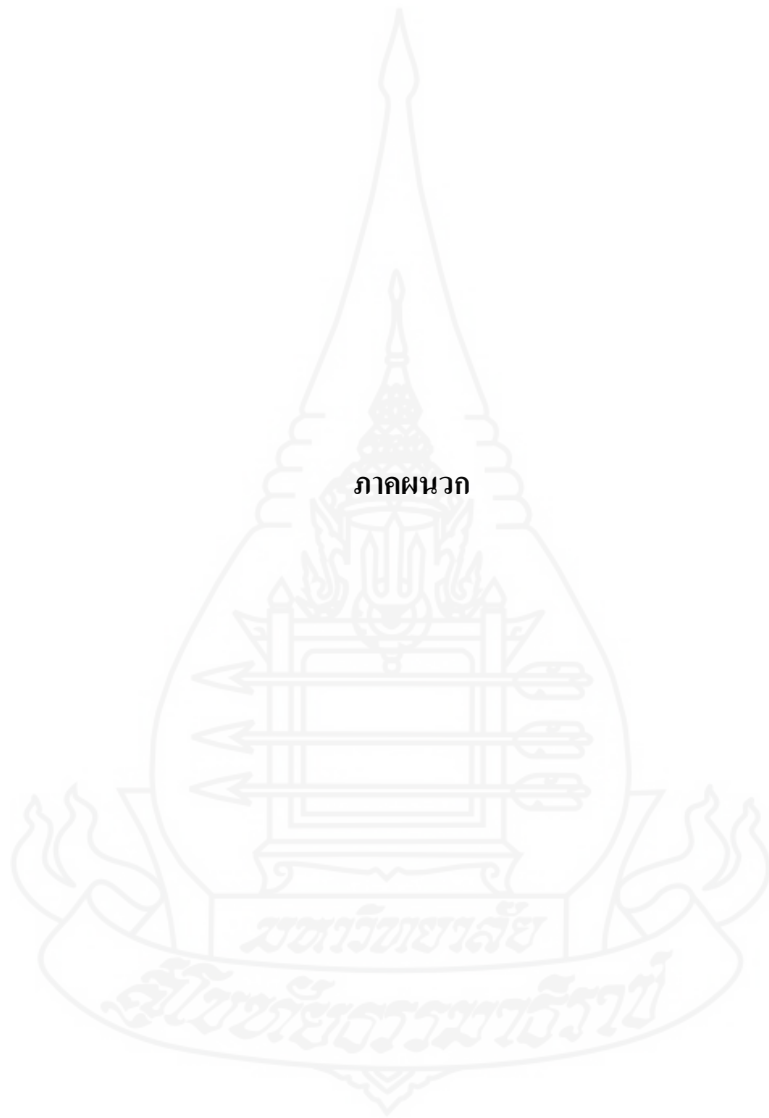
- พรรณวดี ขำจริง (2552) “การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- เพ็ญผล โสภณ (2550) “การรับรู้และทัศนคติต่อโครงการจัดทำ Balanced Scorecard สำหรับธนาคารออมสินของพนักงานระดับปฏิบัติการ ณ สำนักงานใหญ่” วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
- ไพศาล หวังพานิช (2526) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้และยอมรับการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานวิทยานิพนธ์ปริญญา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ยรรยง กางการ (2544) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้านรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ระพีณ โอนอ่อน (2543) “การรับรู้ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคการบริโภคอาหารของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลศิริราช” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาเอกพยาบาลสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2548) พฤติกรรมองค์กร แบบทดสอบและการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมองค์กร กรุงเทพมหานคร ธรรมสาร
- รัตติกรณ์ จงวิศาล (2535) “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ ทัศนคติการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- วัลยา บุตรดี (2539) “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเคหกิจ” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาคส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
- วราภรณ์ จันเสรษฐ (2547) “การวิเคราะห์การรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีทางด้านจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี

- วิชัย มะลิซ้อน (2538) “ความพึงพอใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิต วิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
- ศรชวรรณศรีศรี แทนสุวรรณ (2553) “การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน : กรณีศึกษาบ้านป่าระกำ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สัจจา บรรจงศิริ (2552: 271) “รูปแบบการพัฒนาศูนย์ข้าว” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
- สัจจา บรรจงศิริ และคณะ (2549) “การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน” รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สมพันธ์ เตชะอธิก (2540) *NGO อีสานทางเลือกแห่งพลังการเปลี่ยนแปลง* กรุงเทพมหานคร
- สกาวรัตน์ อินทุสมิต (2543) “การรับรู้วัฒนธรรมองค์กร ความผูกพันต่อองค์กรและความตั้งใจที่จะลาออกของพนักงาน : กรณีศึกษาการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรม) สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สร้อยตระกูล (ติวานนท์) อรรถมานะ (2541) *พฤติกรรมองค์กร : ทฤษฎีและการประยุกต์* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุรัชย์ เปียงตั้ง (2547) “วิเคราะห์วัฒนธรรมองค์กรตามการรับรู้และวัฒนธรรมองค์กรตามความคาดหวังของธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ” รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สุนันท์ กัล โกสุม (2524) “การวัดพฤติกรรมด้านความรู้และความคิด” เอกสารวิชาการ โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย หน้า 4-15 จังหวัดนครปฐม (อัดสำเนา)
- สำเร็จ บุญกุ่ม (2539) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาศรีสว่าง ตำบลศรีสว่าง อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (เน้นสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- Davis, Kaith (1967). *Human Relation at work ; The Dynamic of Organizational Behavior*. New York: McGraw-Hill.
- Good, Carter V.(1973). *Dictionary of Education*. 3 th ed. New York: McGraw-Hill.
- Morse, Nanev C. (1957) *Satisfaction in White Collar Job*. University of Michigan.

Vroom, W.H. (1964) *Working an Motivation*. New York: Jhon Wiley and Son.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชน

แบบสอบถามสำหรับการวิจัยเรื่อง
การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรัมย์ จังหวัดชัยนาท

ศูนย์ข้าวชุมชน	
ผู้ให้สัมภาษณ์ : ชื่อ – สกุล	
บ้านเลขที่	หมู่ .....
ตำบล	อำเภอ .....
จังหวัดชัยนาท	วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1. เพศ 1.ชาย 2.หญิง
2. อายุ ..... ปี
3. ศาสนา 1.พุทธ 2.คริสต์ 3.อิสลาม 4.อื่นๆ.....
4. ระดับการศึกษา
  - 1. ไม่เคยเรียน 2. ประถมศึกษา 1-6 3.มัธยมศึกษาตอนต้น
  - 4. มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า(ปวช.) 5. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า(ปวส.)
  - 6. ปริญญาตรี 7. สูงกว่าปริญญาตรี
5. จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน ..... คน ชาย.....คน หญิง.....คน
6. จำนวนแรงงานในภาคการเกษตร
  - 1. แรงงานภายในครอบครัว .....คน
  - 2. แรงงานจ้าง .....คน
7. การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร นอกจากศูนย์ข้าวชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)
  - 1. ไม่เป็น
  - 2. เป็น ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
    - 1. กลุ่มเกษตรกร 2. กลุ่มสหกรณ์ 3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
    - 4. กลุ่มลูกค้า ธกส. 5. กลุ่มอาชีพเกษตรกร 6. อื่นๆ ระบุ.....
8. สถานะทางสังคม
  - 1. ไม่มี
  - 2. มี ตำแหน่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
    - 1. กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน 2. กรรมการหมู่บ้าน 3. ส.อบต.
    - 4. อกม. 5. อื่นๆ ระบุ.....

9. การประกอบอาชีพ

9.1 อาชีพหลัก (ตอบได้เพียง 1 ข้อ)

- ( ) 1. ทำการเกษตร ( ) 2. ค้าขาย ( ) 3. รับจ้างทั่วไป
( ) 4. รับราชการ ( ) 5. อื่นๆ ระบุ .....

9.2 อาชีพรอง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ทำการเกษตร ( ) 2. ค้าขาย ( ) 3. รับจ้างทั่วไป
( ) 4. อื่นๆ ระบุ .....

10. ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำนา .....ปี

11. จำนวนและลักษณะการถือครองที่ดิน รวม .....ไร่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ที่ดินของตนเอง.....ไร่ ( ) 2. ที่ดินที่เช่า.....ไร่
( ) 3. ที่ดินที่สาธารณชน.....ไร่ ( ) 4. อื่นๆ ระบุ.....ไร่

12. สถานะการกู้ยืม

- ( ) 1. ไม่มี
( ) 2. มี จากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
( ) 1. กองทุนหมู่บ้าน/กลุ่มออมทรัพย์ ( ) 2. ธกส. ( ) 3. สหกรณ์ฯ
( ) 4. ศูนย์ข้าวชุมชน ( ) 5. อื่นๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

1. เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. กข. 31 (ปทุมธานี 80) ( ) 2. กข. 41 ( ) 3. กข. 47
( ) 4. สุพรรณบุรี 1 ( ) 5. ปทุมธานี 1 ( ) 6. อื่นๆ ระบุ.....

2. แหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ศูนย์ข้าวชุมชน ( ) 2. หน่วยงานภาครัฐ ( ) 3. เกษตรกร
( ) 4. หน่วยงานภาคเอกชน ( ) 5. อื่นๆ ระบุ.....

3. แหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ศูนย์ข้าวชุมชน ( ) 2. โรงสี ( ) 3. เกษตรกร
( ) 4. อื่นๆ ระบุ.....

4. การประสบภัยในช่วงฤดูการผลิต

- ( ) 1. ไม่เคย
( ) 2. เคย ระบุ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
( ) 1. อุทกภัย ( ) 2. โรคระบาด
( ) 3. แมลงระบาด ( ) 4. อื่นๆ ระบุ.....

5. จำนวนครั้งในการปลูกข้าวในรอบปี ..... ครั้ง
- ( ) 1. ครั้งที่ 1 เดือน ..... จำนวน ..... ไร่
- ( ) 2. ครั้งที่ 2 เดือน ..... จำนวน ..... ไร่
- ( ) 3. ครั้งที่ 3 เดือน ..... จำนวน ..... ไร่

ตอนที่ 3 สถานภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

- ตำแหน่งของท่านในกลุ่ม ( ) 1. ประธาน ( ) 2. กรรมการ ( ) 3. สมาชิก
- ระยะเวลาการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ..... ปี
- เหตุผลในการเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
  - ( ) 1. ต้องการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว ( ) 2. ต้องการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว
  - ( ) 3. แลกเปลี่ยนความรู้ ( ) 4. ผลตอบแทนด้านการเงิน
  - ( ) 5. การกู้-ยืม ( ) 6. อื่นๆ ระบุ.....
- การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้แก่ศูนย์ข้าวชุมชน
  - ( ) 1. ไม่ได้ผลิต ( ) 2. ผลิต จำนวน ..... ไร่/ปี ผลผลิตเฉลี่ย ..... กก./ไร่
- การเข้าร่วมประชุม อบรมถ่ายทอดความรู้
  - ( ) 1. ไม่เข้าร่วม ( ) 2. เข้าร่วม จำนวน ..... ครั้ง/ปี
- การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการปลูกข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

แหล่งข้อมูลข่าวสาร	ระดับการรับรู้				
	5	4	3	2	1
1. เจ้าหน้าที่รัฐ					
2. ผู้นำชุมชน					
3. เพื่อนบ้าน					
4. กรรมการศูนย์ข้าวชุมชน					
5. หอกระจายข่าว					
6. วิทยู					
7. โทรทัศน์					
8. หนังสือพิมพ์					

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจและความต้องการกิจกรรม

4.1 ความพึงพอใจกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

ความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
4.1.1 ด้านกิจกรรมกลุ่ม					
1. ด้านการซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์					
2. ด้านการอบรมถ่ายทอดความรู้					
3. ด้านการจัดหาปัจจัยการผลิต					
4. ด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร					
5. ด้านกองทุนผู้ยืม					
4.1.2 ด้านองค์ประกอบของกลุ่ม					
1. ด้านกรรมการและผู้นำ					
2. ด้านวัตถุประสงค์กลุ่ม					
3. ด้านสมาชิกกลุ่ม					
4. ด้านทรัพยากรกลุ่ม					
5. ด้านกฎ กติกา กลุ่ม					
6. ด้านสถานที่ดำเนินงานกลุ่ม					

4.2 กิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในศูนย์ข่าวชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

กิจกรรมที่ต้องการ	ระดับความต้องการ				
	5	4	3	2	1
1. การส่งเสริมการออม					
2. การอบรมถ่ายทอดความรู้					
3. การจัดซื้อปัจจัยการผลิต					
4. การแปรรูปผลิตภัณฑ์					
5. กิจกรรมเพิ่มรายได้					
6. กิจกรรมลดต้นทุนการผลิต					
7. อื่นๆ ระบุ.....					

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1.ด้านการผลิต

ปัญหา.....

ข้อเสนอแนะ.....

2. ด้านการดำเนินการศูนย์ข่าวชุมชน

ปัญหา.....

ข้อเสนอแนะ.....

3.ด้านการตลาด

ปัญหา.....

ข้อเสนอแนะ.....

4.ด้านการพัฒนากรรมการ สมาชิก

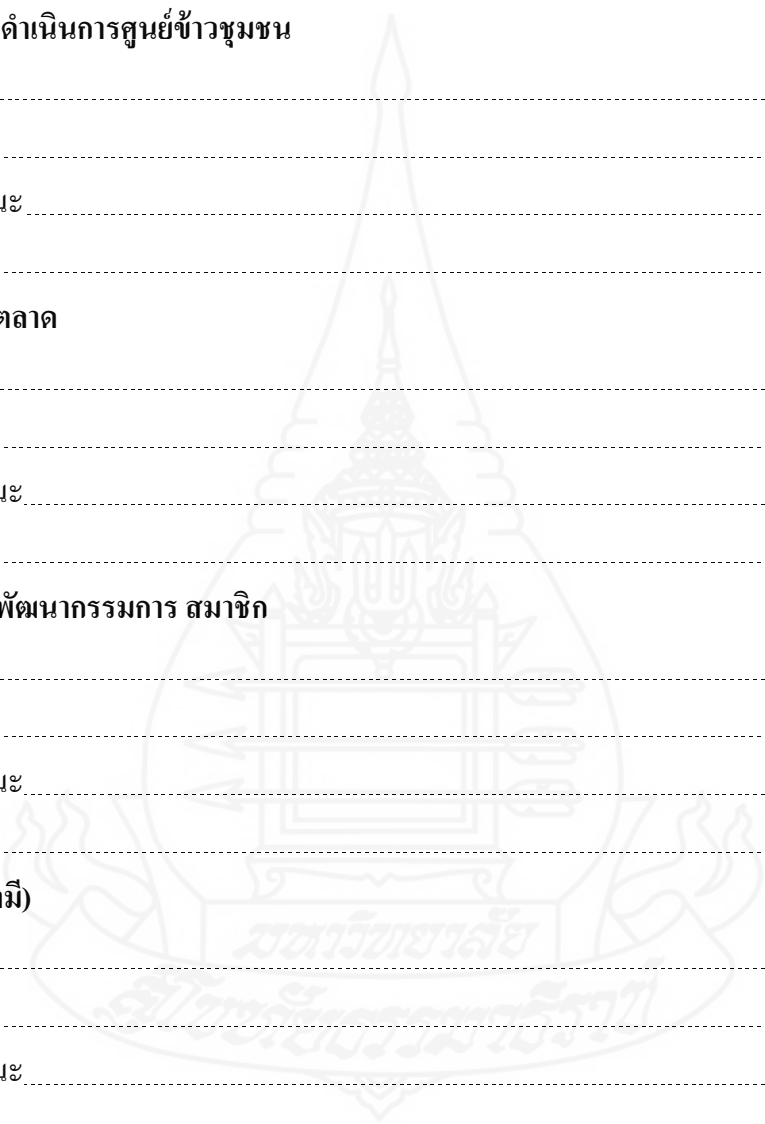
ปัญหา.....

ข้อเสนอแนะ.....

5.อื่น ๆ (ถ้ามี)

ปัญหา.....

ข้อเสนอแนะ.....

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามคณะกรรมการศูนย์ข่าวชุมชน

แบบสอบถามสำหรับการวิจัยเรื่อง
การพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

ศูนย์ข้าวชุมชน.....อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท
ศูนย์จัดตั้งเมื่อ พ.ศ.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลศูนย์ข้าวชุมชน

1. ที่ทำการศูนย์ข้าวชุมชนแบบถาวร

( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี

2. การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. กข. 31 (ปทุมธานี 80) จำนวน.....ตัน/รอบการผลิต

( ) 2. กข. 41 จำนวน.....ตัน/รอบการผลิต

( ) 3. กข. 47 จำนวน.....ตัน/รอบการผลิต

( ) 4. สุพรรณบุรี 1 จำนวน.....ตัน/รอบการผลิต

( ) 5. อื่นๆ ระบุ.....จำนวน.....ตัน/รอบการผลิต

3. ใน 1 ปี ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จำนวน.....ตัน/รอบการผลิต

4. ราคาจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว .....บาท/กิโลกรัม

5. จำนวนแปลงพันธุ์ข้าว .....ไร่ ผู้ผลิต.....ราย

6. คุณภาพเมล็ดพันธุ์ที่นำมาขยาย

( ) 1. ดีมาก ( ) 2. ดี ( ) 3. ปานกลาง ( ) 4. ต่ำ ( ) 5. ต่ำที่สุด

7. การตรวจสอบการตัดพันธุ์ปน ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี ระบุวิธีการ.....

8. การตรวจสอบการเก็บเกี่ยว ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี ระบุวิธีการ.....

9. การควบคุมความชื้น ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี ระบุวิธีการ.....

10. ลานตากข้าวของศูนย์ฯ ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี ระบุพื้นที่/ขนาด.....

11. สถานที่เก็บเมล็ดพันธุ์ ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี ระบุสถานที่/ขนาด.....

12. การบรรจุเมล็ดพันธุ์ในบรรจุภัณฑ์ศูนย์ฯ ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี ระบุวิธีการ.....

13. วิธีจำหน่ายเมล็ดพันธุ์

( ) 1. เงินสด ( ) 2. ยืม ( ) 3. เงินเชื่อ ( ) 4. อื่นๆ ระบุ.....

14. จำหน่ายเมล็ดพันธุ์แก่ใคร ( ) 1. เกษตรกร ( ) 2. ศูนย์ข้าวฯ

15. การตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ ( ) 1. ไม่ตรวจสอบ ( ) 2. ตรวจสอบ

16. ทรัพย์สินต่างๆของศูนย์ข้าวมีอะไรบ้าง.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลการดำเนินการในด้านต่างๆ ของศูนย์ข้าวชุมชน
ด้านการบริหารศูนย์ฯ

1. จำนวนสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนเริ่มก่อตั้ง ..... คน ปัจจุบัน ..... คน
2. วิธีการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์ข้าว
  - ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. การเลือกตั้ง ( ) 3. การแต่งตั้ง
  - ( ) 4. อื่นๆ ระบุ .....
3. โครงสร้างในการบริหารจัดการศูนย์ฯ มีด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)
  - ( ) 1. ด้านบริหารและประสานงาน ( ) 2. ด้านการผลิต ( ) 3. ด้านการตลาด
  - ( ) 4. ด้านการประชาสัมพันธ์ ( ) 5. ด้านเหรียญกษาปณ์ ( ) 4. อื่นๆ ระบุ .....
4. การกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ
  - ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี วาระละ ..... ปี
5. กิจกรรมของศูนย์ข้าวชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)
  - ( ) 1. การซื้อและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ( ) 2. อบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต
  - ( ) 3. จัดหาปัจจัยการผลิต ( ) 4. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร
  - ( ) 5. กองทุนกู้ยืม ( ) 6. อื่นๆ ระบุ .....
6. การกำหนดแผนการดำเนินงาน
  - ( ) 1. ไม่มี
  - ( ) 2. มี ด้าน (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)
    - ( ) 1. ด้านการผลิต ( ) 2. ด้านการตลาด
    - ( ) 3. ด้านการเงิน ( ) 4. อื่นๆ ระบุ .....
7. การกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินการของศูนย์ฯ (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)
  - ( ) 1. การผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีในชุมชน ( ) 2. ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง
  - ( ) 3. พัฒนาความรู้ด้านการผลิตข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ ( ) 4. อื่นๆ ระบุ .....
8. การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯ
  - ( ) 1. ไม่มี
  - ( ) 2. มี ด้าน (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)
    - ( ) 1. ภายนอกกลุ่ม โดยวิธี .....
    - ( ) 2. ภายในกลุ่ม โดยวิธี .....

ด้านการถ่ายทอดความรู้ศูนย์ฯ

9. การอบรมถ่ายทอดความรู้

- ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี จำนวน ..... ครั้ง/ปี เรื่อง .....

10. จุดสาธิตหรือถ่ายทอดความรู้ภายในศูนย์ฯ

- ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี จำนวน ..... จุด

11. แปลงเรียนรู้ให้แก่สมาชิก ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี จำนวน ..... จุด

12. การอบรมการรับรองมาตรฐานสินค้า (มีใบรับรอง) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ไม่มี

- ( ) 2. มี

( ) 1. มาตรฐานการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี จำนวน ..... คน

( ) 2. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จำนวน ..... คน

( ) 3. อื่นๆ ระบุ .....

ด้านการบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ฯ

13. การบริหารจัดการเงินทุนศูนย์ฯ

- ( ) 1. ไม่มี

- ( ) 2. มี ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. คณะกรรมการบริหารจัดการ

( ) 2. กฏระเบียบข้อบังคับ ( ) 3. การจัดทำบัญชี

( ) 4. การปันผลหุ้น ( ) 5. อื่นๆ ระบุ .....

14. เงินทุนของศูนย์ฯ ..... บาท

15. เงินทุนและผลกำไรปัจจุบันเมื่อเทียบกับในอดีต

- ( ) 1. เพิ่มขึ้น ( ) 2. ลดลง ( ) 3. เท่าเดิม

16. การจัดหาแหล่งเงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. การระดมหุ้นจากสมาชิก หุ้นละ ..... บาท

( ) 2. การสนับสนุนจากภาครัฐ ระบุ .....

( ) 3. ผลกำไรจากการดำเนินการ

( ) 4. อื่นๆ ระบุ .....

17. การใช้ประโยชน์จากเงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. การจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ ( ) 2. การซื้อปัจจัยการผลิต

( ) 3. การ กู้ยืม ( ) 4. อื่นๆ ระบุ .....

18. การวางแผนการจัดสรรผลกำไรของศูนย์ฯ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ไม่มี
- ( ) 2. การปันผล จำนวน.....ของกำไร
- ( ) 3. การตอบแทนคณะกรรมการ จำนวน.....ของกำไร
- ( ) 4. อื่นๆ ระบุ .....

ด้านกิจกรรมด้านอื่นๆของศูนย์ฯชาวชุมชน มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะต่อศูนย์ข่าวชุมชน

3.1 ด้านการผลิต

ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

3.2 ด้านการพัฒนาผู้นำ สมาชิก

ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

3.3 ด้านการตลาด การกระจายพันธุ์

ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

3.4 ด้านทุน
ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

3.5 ด้านการบริหารงานต่อศูนย์ฯ
ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

3.6 อื่นๆ
ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวอังคณา สุวานิช
วัน เดือน ปีเกิด	30 พฤษภาคม 2525
สถานที่เกิด	อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี
ประวัติการศึกษา	วท.บ. (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ. 2547
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

